REVISTĂ DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

MAGAZINE OF INTELLECTUAL PROPERTY

INTELLECTUS

Conform Hotărârii comune a Consiliului Suprem pentru Ştiinţă şi Dezvoltare Tehnologică al AŞM şi Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare nr. 61 din 30 aprilie 2009 „Cu privire la rezultatele evaluării şi clasificării revistelor ştiinţifice de profil", revista „Intellectus" este acreditată în **categoria de clasificare *B*, la profilurile *drept, tehnică, biologie, chimie, economie.***

1/2009

Apare din anul 1995

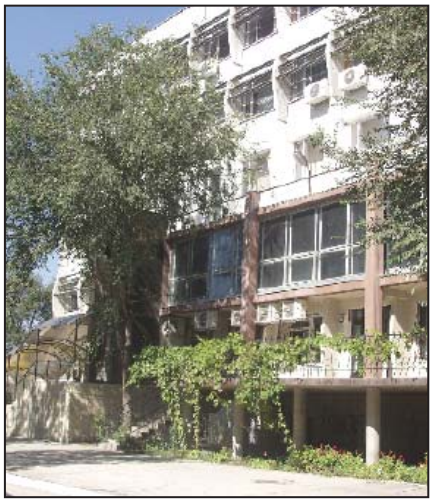

EDITOR:

AGEPI
AGENŢIA DE STAT PENTRU PROPRIETATEA INTELECTUALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

COEDITOR:

CNAA
CONSILIUL NAŢIONAL PENTRU ACREDITARE ŞI ATESTARE

Adresa noastră:

str. Andrei Doga nr. 24, bloc 1 MD-2024, Chişinău, Republica Moldova
www.agepi.md, e-mail: office@agepi.md
Tel.: 40-05-88, Fax: 44-01-19

Chişinău ✷ 2009

Ziua Mondială a Proprietății Intelectuale – 26 aprilie 2009

Mesajul dlui FRANCIS GURRY, Directorul General OMPI

Să promovăm inovațiile verzi!

Activitatea umană, de-a lungul deceniilor de dezvoltare tehnologică, a avut efecte nefaste asupra planetei noastre. Poluarea generalizată și exploatarea fără măsură a resurselor minerale și biologice ale lumii au creat probleme fără precedent pentru mediu. Schimbările climatice reprezintă una dintre cele mai grave amenințări cu care s-a confruntat vreodată societatea umană: ghețarii dispar, deșertificarea se accentuează; numai pe continentul african, până în 2020, lipsa tot mai acută de apă potabilă va afecta între 75 și 250 de milioane de oameni.

Și dacă activitatea umană a generat aceste probleme, tot ea trebuie să ofere și soluții pe potrivă. Inovarea verde – dezvoltarea și promovarea mijloacelor tehnologice de luptă împotriva schimbărilor climatice – este cheia pentru a evita epuizarea resurselor planetei. Trebuie să depunem eforturi susținute pentru valorificarea și dezvoltarea surselor accesibile de energie alternativă, să îmblânzim forța vântului și a valurilor, să captăm energia solară, să valorificăm energia geotermală subterană. Este momentul să dezvoltăm noi soiuri de plante, rezistente la secetă și inundații. Noile materiale ecologice ne vor ajuta să construim o lume mai durabilă.

De Ziua Mondială a Proprietății Intelectuale 2009, OMPI dorește să evidențieze importanța contribuției unui sistem echilibrat de proprietate intelectuală în stimularea creării, difuzării și aplicării tehnologiilor nepoluante; în promovarea unei concepții ecologice care să ducă la crearea de produse nepoluante din momentul proiectării până în cel al scoaterii din uz; în crearea de branduri „verzi”, care să ofere consumatorilor posibilitatea de a alege în cunoștință de cauză, iar companiilor – avantaje concurențiale.

Forța spiritului uman este chezășia speranțelor noastre de a restabili și păstra echilibrul fragil dintre noi și mediul în care existăm. Este activul nostru primordial în căutarea soluțiilor la această provocare globală, de a trece de la tehnologiile gri, bazate pe carbon, ale trecutului, la inovațiile verzi, fără emisii de carbon, ale viitorului.

CUPRINS / CONTENTS

EDITORIAL

Evoluţiile sistemului naţional de proprietate intelectuală în anul 2008
Evolutions of the national intellectual property system in 2008
Dorian CHIROŞCA 5

DREPT DE AUTOR ŞI DREPTURI CONEXE

Drepturile morale de autor în România (2)
Moral copyright in Romania (2)
Ciprian Raul ROMIŢAN 10

PROPRIETATE INDUSTRIALĂ

Rolul şi locul proprietăţii intelectuale în lupta concurenţială
The role and place of the intellectual property in the competitive struggle
Andrei MOISEI, Diana STICI 22

Из истории развития изобретательского дела в Республике Молдова (1940-1991) (1)
From the history of development of the inventive activity in the Republic of Moldova (I)
Alexandr TIMONIN 28

Portofoliul de brevete – sursă informaţională pentru evaluarea preliminară a proiectelor inovaţionale
The patent portfolio – an information source for the preliminary evaluation of innovative projects
Victor SOSNOVSCHI 38

Crearea designului unei mărci
Creation of a trademark design
Alexandru ŞAITAN, Viorica ŞAITAN 45

APĂRAREA DREPTURILOR DE PI

Repararea prejudiciului moral cauzat autorului (coautorului) operei prin acţiunile ilicite ale organelor judiciare
Recovery of the moral damage caused to the author (coauthor) of work because of unlawful actions of the judicial bodies
Liuba BRÎNZĂ 49

JURISPRUDENŢĂ

Practica judiciară în domeniul PI. Cauze din domeniul protecţiei mărcilor
Jurisdiction in the IP field. Cases in the trademark protection field
Ana ZAVALISTÎI 54

ECONOMIA PI

Integrarea activelor nemateriale în bunurile corporative
Integration of intangible assets into the corporate goods
Iurie BADÎR, Raisa CRAVCENCO 59

CUPRINS / CONTENTS

Fundamente teoretice privind riscul inovaţional în economia bazată pe cunoaştere
Theoretical foundations concerning the innovation risk in the knowledge-based economy
Aurelia ŞUŞU-ŢURCAN 65

PRACTICA INTERNAŢIONALĂ

Анализ инновационной деятельности предприятия
Analysis of the innovation activity of an enterprise
Е.В. КОРОЛЕВА..... 71

Creşterea potenţialul inovaţional al ţărilor CSI şi politicile de stimulare a inovării
Increase of the innovation potential of the CIS countries and policies to stimulate innovation
Ludmila SADURSCHI 80

TEHNOLOGII INOVATIVE

Determinarea momentului rezistent al malaxorului cu acţionare continuă şi organe de lucru în formă de bare
Determination of the resistant time of the continuous mixer with tools in the form of bars
Valeriu LUNGU 86

LA CONSILIUL NAŢIONAL PENTRU ACREDITARE ŞI ATESTARE

Evaluarea şi acreditarea – instrumente de sporire a eficienţei şi calităţii cercetării. Constatări retrospective
The valuation and accreditation are the instruments in raising the efficiency and the quality of the researches. I. Retrospective findings
Valeriu CANŢER, Simion TOMA, Vitalie MINCIUNĂ, Liuba MOCANU 91

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ŞI FACTORUL UMAN

Realizări şi obiective în activitatea instituţiilor informaţional-culturale
Realizations and objectives in the informational-cultural activity of the institutions
Ana SOFRONI 104

COMUNICĂRI ŞTIINŢIFICE

Calculul parametrilor constructivi ai paletei pentru creşterea răsadului
Calculation of the constructive parameters of the seedling growing pallete
Iurie MELNIC, Angela MELNIC 108

Indexul alfabetic al autorilor articolelor publicate în „Intellectus” nr. 1-4/2008
Alphabetic index of the authors of published articles in „Intellectus” nr. 1-4/2008.....116

EVOLUŢIILE SISTEMULUI NAŢIONAL DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ ÎN ANUL 2008

dr. Dorian CHIROŞCA,
Director General AGEPI

În februarie curent, la AGEPI au avut loc şedinţe de dare de seamă ale principalelor subdiviziuni ale Agenţiei privind activitatea desfăşurată în anul 2008. În mod tradiţional, acest bilanţ anual al colectivului AGEPI are drept scop atât aprecierea celor mai semnificative realizări din domeniul protecţiei proprietăţii intelectuale, obţinute pe parcursul perioadei de referinţă, cât şi analiza detaliată a muncii efectuate, abordarea celor mai importante probleme, trasarea unor măsuri de soluţionare a lor în anul curent.

Ca şi în anii precedenţi, în diapazonul impunător al activităţilor AGEPI, pe primul plan s-au înscris procedurile de examinare a cererilor şi acordare a protecţiei juridice pentru obiectele de proprietate intelectuală (OPI), examinarea şi înregistrarea contractelor de transmitere a drepturilor de proprietate intelectuală, actualizarea statutului juridic al obiectelor protejate, examinarea litigiilor apărute în procesul examinării şi valorificării OPI, efectuarea controalelor în scopul aprecierii legalităţii în procesul de valorificare a operelor protejate de dreptul de autor şi drepturile conexe, consolidarea cadrului normativ-legislativ etc.

Astfel, în anul 2008 la AGEPI au fost depuse 7918 cereri de înregistrare a OPI, dintre care 331 de cereri de înregistrare a obiectelor ocrotite de dreptul de autor şi drepturile conexe şi 7591 de cereri de înregistrare a obiectelor de proprietate industrială. Dintre acestea de pe urmă, 2017 (27%) cereri provin de la solicitanţi naţionali, iar 5570 (73%) – de la solicitanţi străini. Cele mai solicitate OPI rămân a fi mărcile – 6808 cereri, dintre care 1581 de la solicitanţi naţionali şi 5227 de la cei străini, urmează desenele şi modelele industriale ale căror indicatori constituie, corespunzător, 384 de cereri – 74 de la solicitanţi naţionali şi 310 de la cei străini, denumirile de origine – 3 cereri de la solicitanţi străini, invenţiile – 292 cereri (272 de la solicitanţi naţionali, 20 de la cei străini), brevete de scurtă durată – 45 de cereri, modele de utilitate – 23 de cereri şi soiuri de plante – 32 de cereri (majoritatea absolută de la solicitanţi naţionali).

Numărul cererilor de brevet de invenţie depuse de solicitanţii naţionali a crescut în cei 16 ani de la fondarea Agenţiei (1993-2008) în mod constant şi constituie la ora actuală cumulat 5136 de cereri.

În urma examinării cererilor, în anul 2008 au fost eliberate 2480 de titluri de protecţie. 1774 din ele se referă la mărci, 250 – la brevete, 14 – la soiuri de plante, 24 – la modele de utilitate, 88 – la desene/modele industriale, 330 – la opere protejate prin drepturile de autor şi conexe.

La 1 ianuarie 2009 pe teritoriul Republicii Moldova erau valabile în jur de 45000 de mărci internaţionale înregistrate prin procedura Aranjamentului de la Madrid, circa 3400 de înregistrări ale modelelor şi desenelor industriale prin procedura Aranjamentului de la Haga, 803 denumiri de origine înregistrate prin procedura Aranjamentului de la Lisabona, 952 de brevete naţionale şi 2313 brevete eurasiatice.

Ca şi în anii precedenţi, cele mai active instituţii universitare în domeniul brevetării invenţiilor au fost: USM, UTM, USMF „N. Testemiţanu" etc. Din cadrul Academiei de Ştiinţe a Moldovei s-au evidenţiat: Institutul de Genetică şi Fiziologie a Plantelor (19 cereri şi 14 brevete), Institutul de Fizică Aplicată (18 cereri şi 18 brevete); Institutul de Chimie (13 cereri şi 10 brevete), Institutul de Inginerie Electronică şi Tehnologii Industriale (12 cereri şi 6 brevete), Institutul de Energetică (9 cereri şi 1 brevet), Institutul de Microbiologie şi Biotehnologie (7 cereri şi 7 brevete).

În anul de bilanţ, în vederea realizării eficiente a prevederilor legislaţiei din domeniul drepturilor de autor şi conexe, AGEPI a continuat cu perseverenţă controalele privind legalitatea valorificării exemplarelor de opere sau fonograme pe teritoriul Republicii Moldova. Ca urmare a acestor controale, au fost întocmite şi transmise instanţelor judecătoreşti 138 de rapoarte de expertiză (105 – pe cauze administrative şi 33 – penale) şi 94 de procese-verbale. Concomitent, au fost ridicate 3016 exemplare de opere sau fonograme presupuse a fi contrafăcute, inclusiv DVD-uri, CD-uri, VCD-uri, VHS-uri, MC-uri şi HDD-uri.

În scopul asigurării unei comercializări legale a operelor audiovizuale şi a fonogramelor înregistrate pe compact discuri, casete audio-video, au fost eliberate 936684 marcaje de control.

Anul 2008 se caracterizează prin schimbări importante în domeniul legislaţiei de proprietate intelectuală. Necesitatea ajustării normelor de protecţie a proprietăţii intelectuale la standardele Uniunii Europene, prevăzută în Planul de Acţiuni RM-UE, şi a lichidării decalajului dintre prevederile legilor vechi şi starea de lucruri care s-a format în perioada aplicării acestor acte legislative a condus la elaborarea de către AGEPI şi adoptarea în ultimii doi ani a 5 proiecte noi de legi în domeniul PI: Legea privind protecţia desenelor şi modelelor industriale, Legea privind protecţia mărcilor, Legea privind protecţia indicaţiilor geografice, denumirilor de origine şi a specialităţilor tradiţionale garantate, Legea privind protecţia invenţiilor, Legea privind protecţia soiurilor de plante. Legea privind drepturile de autor şi conexe urmează să fie adoptată în anul curent.

Legea privind protecţia indicaţiilor geografice, denumirilor de origine şi a specialităţilor tradiţionale garantate este inedită pentru Republica Moldova. Punerea ei în aplicare va crea condiţiile pentru accesul produselor autohtone marcate cu aceste OPI pe piaţa comunitară, va contribui la realizarea unei serii de strategii adoptate de Guvernul Republicii Moldova.

Pentru prima dată în legislaţia naţională sunt formulate prevederi referitoare la protecţia invenţiei prin brevet de scurtă durată. Principalele avantaje ale protecţiei prin acest brevet constau în examinarea simplificată şi rapidă, cerinţe mai mici faţă de activitatea inventivă (comparativ cu brevetele tradiţionale), cheltuieli mai mici pentru obţinerea protecţiei. Şi deşi protecţia se acordă

pe un termen mai redus (6 ani), acesta este suficient ca invenţia să fie valorificată pe deplin, iar valabilitatea brevetului de scurtă durată poate fi prelungită până la 10 ani.

AGEPI a efectuat monitorizarea activităţii organizaţiilor de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale de autor în ceea ce priveşte modul de colectare şi repartizare a remuneraţiei de autor acumulată în baza licenţelor eliberate beneficiarilor, supravegherea respectării legislaţiei de către aceste organisme, acordarea consultanţei în vederea valorificării operelor în ţară sau în străinătate, întocmirea contractelor la solicitarea autorilor, titularilor de drepturi sau utilizatorilor. Colaborarea cu uniunile de creaţie din Republica Moldova în baza unor acorduri de colaborare, cu Uniunea Producătorilor de Fonograme şi Videograme, Asociaţia "Drepturi de Autor şi Conexe" din Republica Moldova (AsDAC) aduce deja rezultate.

În baza convenţiilor internaţionale la care ţara noastră este parte, AGEPI supraveghează şi respectarea drepturilor autorilor şi titularilor de drepturi din străinătate atunci când operele lor sunt valorificate pe teritoriul RM, colaborând cu un şir de asociaţii ale titularilor de drepturi: Federaţia internaţională a industriei de fonograme (IFPI), Coaliţia pentru protecţia drepturilor de proprietate intelectuală (CIPR), Asociaţia europeană a titularilor de drepturi REACT Network, reprezentanţii BSA (Business Software Alliance), Microsoft ş.a.

În conformitate cu prevederile Codului cu privire la ştiinţă şi inovare al Republicii Moldova, referitoare la înregistrarea rezultatelor cercetărilor ştiinţifice ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, în anul de bilanţ Grupul comun de lucru AGEPI-AŞM a definitivat proiectul Regulamentului cu privire la înregistrarea şi evidenţa de stat a rezultatelor activităţii de cercetare stiinţifică. Recepţionarea şi examinarea fişelor informative ale rapoartelor ştiinţifice în conformitate cu Lista programelor/proiectelor din sfera ştiinţei şi inovării, finanţate de la bugetul de stat, a condus la înregistrarea pe parcursul anului 2008 la AGEPI a 54 de fişe informative ale rapoartelor ştiinţifice. Totodată, AGEPI a editat Indexul „Rapoarte de cercetare din sfera ştiinţei şi inovării. Culegere de rezumate" (2005-2007), vol. 1, precum şi completează în permanenţă BD „Rezultate Ştiinţifice".

În plan internaţional, în anul 2008 AGEPI a asigurat monitorizarea tratatelor şi convenţiilor în domeniul proprietăţii intelectuale la care Republica Moldova este parte, raportul privind implementarea acestora fiind prezentat semestrial Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene, precum şi participarea ţării noastre la lucrările Comitetelor şi Grupurilor de lucru ale OMPI.

Colaborarea regională în domeniul PI s-a axat în anul 2008 pe semnarea unui Program de colaborare bilaterală în domeniul PI între Oficiul European de Brevete (OEB) şi AGEPI. În cooperare cu Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante a MAIA şi cu participarea Uniunii Internaţionale pentru Protecţia Soiurilor Noi de Plante (UPOV), AGEPI a organizat în septembrie 2008 Seminarul naţional „Protecţia soiurilor de plante în Republica Moldova". Reuniunea a fost consacrată Jubileului de 10 ani de la aderarea Republicii Moldova la UPOV.

Reprezentantul AGEPI a participat, de asemenea, la lucrările sesiunilor Echipelor de Specialişti în domeniul Proprietăţii Intelectuale (TOS-IP) din cadrul Comisiei Economice a Naţiunilor Unite pentru Europa (UNECE).

La cea de-a 20-a şedinţă a Consiliului Administrativ al Organizaţiei Eurasiatice de Brevete (OEAB) la care Republica Moldova este parte, ţara noastră a preluat de la Republica Armenia preşedinţia Consiliului pentru anii 2009-2010.

În noiembrie 2008 AGEPI, în comun cu Oficiul Eurasiatic de Brevete şi Agenţia pentru Inovare şi Transfer Tehnologic (AITT), a organizat la Chişinău Conferinţa internaţională ştiinţifico-practică cu genericul ”Inovarea în susţinerea IMM”.

În anul de referinţă a avut loc extinderea relaţiilor de colaborare cu mai multe oficii de proprietate industrială şi drept de autor din lume, inclusiv cu Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci din România (OSIM) şi Oficiul Român pentru Dreptul de Autor (ORDA).

Susţinerea inventatorilor şi inovatorilor constituie un alt aspect important al activităţii AGEPI. Astfel, pe parcursul anului 2008, graţie asistenţei acordate de către AGEPI, inventatorii din Republica Moldova au participat la următoarele expoziţii internaţionale de inventică, tehnici şi produse noi:

- Salonul Internaţional de Proprietate Industrială „Arhimede” (ediţia IX), Moscova;
- Salonul Internaţional de Invenţii, Procedee şi Produse noi, Geneva;
- Salonul de inventică „Proinvent”, Cluj, România;
- Salonul Internaţional de Inventică, Iaşi, România;
- Salonul internaţional de Invenţii „Novoe Vremea”, Sevastopol, Ucraina;
- Salonul de inventică de la Bucureşti, România;
- Salonul Internaţional de Invenţii şi Noi tehnologii, Brussels, Belgia.

Participarea la aceste saloane s-a soldat cu înscrierea în palmaresul inventatorilor moldoveni a 42 de medalii de aur, 45 de argint şi 11 de bronz.

În vederea promovării celor mai valoroase şi necesare invenţii, AGEPI a prezentat listele tematice a circa 100 de invenţii brevetate în ultimii 5 ani pentru promovarea lor în cadrul Clubului de afaceri „Business&Ştiinţă”, organizat de MRDA şi AŞM.

Încurajarea şi susţinerea activităţii IMM se află pe parcursul ultimilor ani pe agenda structurilor guvernamentale şi nonguvernamentale din majoritatea ţărilor lumii. În contextul dat, menţionăm că AGEPI a sprijinit şi în anul de bilanţ în mod expres aspiraţiile inovatoare ale IMM. Cele mai importante acţiuni au fost:

- acordarea unor facilităţi la taxele pentru înregistrarea şi protecţia obiectelor de proprietate intelectuală. Astfel, la capitolul invenţii reducerile de taxe constituie 15% din cele stabilite, la desene şi modele industriale – 35%, iar la mărci de produse şi servicii – 50%;
- susţinerea IMM pentru participare la expoziţiile şi saloanele internaţionale de inventică;
- organizarea diverselor seminare, conferinţe, mese rotunde pentru managerii şi specialiştii IMM în vederea familiarizării lor cu potenţialul proprietăţii intelectuale;
- diseminarea informaţiei privind activitatea în domeniul protecţiei proprietăţii intelectuale şi invenţiile pasibile de implementare prin intermediul publicaţiei periodice „AGEPI Info (Bursa invenţiilor)”, al emisiunilor radio şi TV, mass-media etc.

Acordarea asistenţei necesare activităţilor de inovare a IMM de către AGEPI s-a materializat în anul de bilanţ prin propagarea modelului inovaţional de creştere economică şi lansarea serviciilor de prediagnoză a proprietăţii intelectuale la întreprinderi.

Trebuie să menţionăm faptul că actualmente în lume se cheltuiesc anual o mie de miliarde de dolari pentru cercetare şi dezvoltare. În acest context, AGEPI s-a încadrat activ în Agenda de dezvoltare a OMPI care urmăreşte construirea unei infrastructuri mondiale a cunoaşterii, ce va

cuprinde baze de date ale informaţiei tehnologice, ştiinţifice şi publice cu accesare gratuită, funcţionabile la standarde comune pentru un schimb universal de informaţii cu toate ţările membre ale OMPI.

În vederea realizării dezideratelor privind instruirea în domeniul PI, AGEPI a organizat în anul de referinţă o serie de seminare tematice la USMF, UCCM, UTM, ASEM, la diverse institute ale AŞM, MAIIE şi MDI etc.

Pe parcursul anului 2008 au fost actualizate programele de studii ale cursurilor organizate de AGEPI, 24 de persoane au obţinul calificarea „Consilier în Proprietate Intelectuală". La solicitarea AGEPI, Ministerul Educaţiei şi Tineretului a acceptat includerea, cu titlu opţional, a cursului „Introducere în proprietatea intelectuală" în curricula universitară.

Din priorităţile activităţii AGEPI pentru anul 2009 le menţionăm aici pe cele mai importante: perfecţionarea cadrului normativ în vederea implementării actelor legislative, armonizate cu acquis-ul comunitar, prin elaborarea şi aprobarea regulamentelor de aplicare a noilor legi; realizarea prevederilor Agendei de cooperare RM-UE pentru anul 2009 în domeniul PI; crearea serviciului de gestionare a PI şi transfer tehnologic la instituţii şi întreprinderi; prediagnoza PI la întreprinderi; intensificarea colaborării cu instituţiile de învăţământ superior din republică privind instruirea cadrelor în domeniul PI; amplificarea colaborării cu instituţiile administraţiei publice centrale în domeniul respectării drepturilor de PI, luptei cu contrafacerea şi pirateria; organizarea unui concurs privind valorificarea de către IMM a potenţialului lor intelectual prin implementarea în producţie a OPI etc.

REZUMAT

Acest bilanţ succint al activităţii colectivului Agenţiei de Stat pentru Proprietatea Intelectuală în anul care s-a încheiat are drept scop informarea opiniei publice şi aprecierea sa participativă a celor mai semnificative realizări din domeniul proprietăţii intelectuale obţinute în Republica Moldova pe parcursul anului 2008. Fiind un domeniu extrem de specializat, proprietatea intelectuală ocupă, treptat, acel loc important în atenţia opiniei publice din ţara noastră, de care se bucură în întreaga lume.

ABSTRACT

This concise balance sheet of the evolutions registered by the national intellectual property system (IP) and of the role of the staff of the State Agency on Intellectual Property (AGEPI) in the given activity has for an object information of the public opinion and its participation appreciation of the most important achievements in the field of intellectual property obtained in the Republic of Moldova for the space of the year 2008. Being an extremely specialized field, the intellectual property occupies, gradually, that important place in the limelight of the public opinion of our country, it enjoys world-wide.

DREPTURILE MORALE DE AUTOR ÎN ROMÂNIA (II)

dr. Ciprian Raul ROMIȚAN,
vicepreşedinte al Asociației Ştiințifice
de Dreptul Proprietății Intelectuale,
redactor-şef al Revistei Române
de Dreptul Proprietății Intelectuale

În dreptul român există o tradiţie cu privire la recunoaşterea drepturilor morale ale autorilor de opere. În acest sens, Legea nr. 126/1923 asupra proprietăţii literare şi artistice a fost una din primele legi pe plan internaţional ce conţinea prevederi prin care se asigura protecţie dreptului moral de autor.

2.2. Dreptul la calitatea de autor

Dreptul de a pretinde recunoaşterea calităţii de autor al operei, numit în doctrină „dreptul la paternitatea operei", este consacrat în art. 10 lit. b) din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe şi se întemeiază pe necesitatea de a respecta legătura firească dintre autor şi opera sa. Dreptul la calitatea de autor reprezintă cea mai importantă prerogativă care alcătuieşte drepturile intelectuale în general şi *constă în recunoaşterea dreptului adevăratului autor al unei opere ştiinţifice, literare sau artistice*.

Aşa cum s-a arătat şi în literatura de specialitate[1], dreptul la paternitatea operei are un aspect *pozitiv* care constă în dreptul autorului de a revendica oricând calitatea de autor, şi un aspect *negativ* care constă în dreptul de a se opune oricărui act de uzurpare, de contestare a acestei calităţi din partea unor terţi. Recunoaşterea dreptului la paternitatea operei a impus obligaţia tuturor acelora care folosesc scurte citate, articole izolate sau scurte extrase din opere, fără consimţământul autorului, să menţioneze sursa şi numele autorului, cu excepţia cazului în care acest lucru este imposibil, iar pentru operele de artă plastică, fotografică sau de arhitectură trebuie să se menţioneze şi locul unde se găseşte originalul.

Într-o decizie din 21 decembrie 2004 a Curţii de Apel Bucureşti s-a arătat că dreptul la paternitatea operei îşi are izvorul în lege, iar omisiunea repetată a numelui unui autor de pe materia-

[1] Yolanda Eminescu, Dreptul de autor. Legea nr. 8 din 14 martie 1996, comentată, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p. 155; Ligia Dănilă, Dreptul de autor, Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 68.

lele de promovare a unui film încalcă dispoziţiile legale referitoare la dreptul moral al autorului la recunoaşterea calităţii de autor[2].

Dreptul la calitatea de autor al unei opere este recunoscut doar persoanelor fizice şi, potrivit art. 141 (teza I) din Legea nr. 8/1996, constituie infracţiune fapta persoanei care îşi însuşeşte, fără drept, calitatea de autor. Această dispoziţie a fost preluată şi în art. 437 al Legii nr. 301/2004 (noul Cod penal), potrivit căruia însuşirea fără drept a calităţii de autor al unei opere constituie delictul de „nerespectare a normelor privind protecţia drepturilor nepatrimoniale de autor".

Dreptul de a pretinde recunoaşterea calităţii de autor al operei nu poate face obiectul vreunei renunţări sau înstrăinări prin acte între indivizi vii, însă, în viaţa de zi cu zi, transmiterea dreptului la calitatea de autor către terţe persoane are loc, în acest fel, un număr însemnat de opere făcând obiectul unor renunţări sau înstrăinări. În acest sens, se poate exemplifica prin faptul că, în România, aproape în toate centrele universitare are loc transmiterea dreptului la calitatea de autor între terţe persoane prin elaborarea, reproducerea şi vânzarea unor lucrări de licenţă sau de absolvire a cursurilor postuniversitare şi de masterat. Se pare că această stare de fapt nu este nouă în ţara noastră. Astfel, încă din 1887, într-un articol intitulat „Bucăţi alese din plagiatura română", apărut în ziarul „Constituţionalul" din 10 mai, se afirma că „de multe ori una şi aceeaşi teză de licenţă a servit mai multor candidaţi". Autorul acestui articol, care semnează cu pseudonimul „Lorellino", arăta că este în posesia a peste 39 de lucrări de licenţă în drept din cadrul Universităţii Bucureşti, care, de fapt, sunt „traduceri textuale, plagieri mai mult sau mai puţin deghizate în cea mai mare parte după tezele de drept franceze".

Jurisprudenţa franceză admite renunţarea la una din prerogative, însă numai atâta timp cât nu este definitivă. În acest sens, Curtea de Casaţie franceză a fost de acord cu o decizie a unei instanţe prin care „a declarat în mod legal valabilă o clauză de anonimat care, stipulată de o persoană în exerciţiul dreptului său moral de autor, nu putea constitui o renunţare definitivă la niciuna din prerogativele sale"[3].

Dreptul la paternitatea operei nu poate aparţine decât persoanelor fizice şi se poate aplica şi în cazul operelor derivate, operelor comune sau operelor colective, însă numai pentru partea pe care a creat-o autorul respectiv[4]. O speţă interesantă a avut de judecat Curtea de Casaţie franceză, referitoare la intenţia coautorului unui film, cu succes de casă, să realizeze un serial de televiziune ce constituia o continuare a filmului de lung metraj. Pentru realizarea serialului coautorul a purtat negocieri cu o altă societate decât cea căreia producătorul îi cesionase drepturile patrimoniale ale filmului de succes şi care era şi titulara dreptului de autor asupra filmului. Instanţa supremă a fost de acord cu decizia anterioară a Curţii de Apel Paris din 13 iulie 1993 care a stabilit că, în privinţa caracteristicilor sale, opera nouă nu este susceptibilă de a crea confuzie cu filmul anterior, iar drepturile exclusive ale titularului de drepturi se limitează doar la titlu[5].

---

[2] Octavia Spineanu-Matei, Proprietate intelectuală. Practică judiciară, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2006, p. 229.

[3] Curtea de Casaţie franceză, decizia din 5 mai 1993, în Andre Bertrand, op. cit., p. 272.

[4] Andre Bertrand, op. cit., p. 270.

[5] Curtea de Casaţie franceză, secţia civilă, decizia din 19 februarie 2002. Pentru detalii a se vedea Gheorghe Gheorghiu, op. cit., p. 362-366.

Aşa cum arătam anterior, dreptul la paternitatea operei implică şi dreptul autorului de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoştinţă publică. În cazul în care opera se aduce la cunoştinţă publică fără indicarea numelui autorului, acesta poate cere instanţei să oblige persoana vinovată să îndeplinească orice măsură pe care o consideră necesară pentru a se îndrepta omisiunea.

Odată născut, dreptul la calitatea de autor este imprescriptibil. Dreptul la paternitatea operei se transmite prin moştenire, pe durată nelimitată, potrivit legislaţiei civile. Dacă nu există moştenitori, exerciţiul acestor drepturi revine organismului de gestiune colectivă care a administrat drepturile autorului sau, după caz, organismului cu cel mai mare număr de membri, din domeniul respectiv de creaţie.

2.3. Dreptul la nume

Dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoştinţă publică, cunoscut şi ca „*dreptul la nume*" este consacrat în art. 10 lit. c) din Legea nr. 8/1996. Acest drept este considerat în doctrină ca parte componentă a dreptului la calitatea de autor[6]. Consider discutabilă formularea art. 10 lit. c), deoarece din analiza acestuia se poate trage concluzia că autorul are dreptul de a decide că opera ar putea să apară sub orice nume ar dori el. În realitate, dacă se au în vedere prevederile art. 54 din Decretul nr. 31/1954 cu privire la persoanele fizice şi juridice[7], potrivit cărora „persoana care a suferit o atingere în dreptul său la nume ori la pseudonim, la denumire, la onoare, la reputaţie, în dreptul personal nepatrimonial de autor al unei opere ştiinţifice, artistice ori literare, de inventator sau orice alt drept personal nepatrimonial, va putea cere instanţei judecătoreşti încetarea săvârşirii faptei care aduce atingere drepturilor mai sus arătate", consider că, aşa cum s-a specificat şi în literatura de specialitate recentă[8], dreptul autorului se limitează la a decide dacă utilizează propriul său nume ori un pseudonim. Yolanda Eminescu arăta că „aspectul pozitiv al dreptului la paternitatea operei implică şi dreptul autorului la nume, adică dreptul de a decide dacă opera va fi adusă la cunoştinţa publicului sub numele său, sub un pseudonim sau fără indicare de nume".

Menţionarea numelui autorului pe opera creată este deosebit de importantă, deoarece prin această menţiune se stabileşte o legătură imaterială între autor şi publicul său. Autorul are dreptul de a decide dacă opera va fi adusă la cunoştinţa publică sub numele său, sub un pseudonim[9] sau fără indicare de nume. Autorul care şi-a publicat opera sub un pseudonim sau fără indicare de nume poate reveni oricând asupra acestei hotărâri şi îşi poate dezvălui identitatea. Încă din 1867, într-o decizie din 18 decembrie a Tribunalului Seine-Franţa, se sublinia că „autorul care îşi publică opera sub un pseudonim nu poate fi socotit, prin acest fapt, că şi-a abandonat opera

---

[6] Yolanda Eminescu, Dreptul de autor, p. 155; Claude Colombet, op. cit., p. 118; Andre Françon, op. cit., p. 216.

[7] Publicat în Monitorul Oficial, nr. 8 din 30 ianuarie 1954.

[8] În acelaşi sens, Vioreş Roş, Dragoş Bogdan, Octavia Spineanu-Matei, Dreptul de autor şi drepturile conexe, Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 217.

[9] În ţara noastră, scriitorii Dimitrie Anghel (1872-1914) şi Ştefan Octavian Iosif (1875-1913) şi-au publicat împreună operele sub pseudonimul „A. Mirea", poetul Dan Barbilian (1895-1961) – sub pseudonimul „Ion Barbu", Dumitru Panaitescu (1891-1971) – sub pseudonimul „Perpessicius", poeta Otilia Valeria Coman – sub pseudonimul „Ana Blandiana" ş.a.

domeniului public; el păstrează proprietatea întreagă şi absolută a operei şi nu e permis nimănui să şi-o aproprieze”[10].

Dreptul de a-şi dezvălui identitatea, voinţa de a renunţa la anonimat sau la pseudonim, în orice moment, aparţine în mod exclusiv autorului, succesorii acestuia nebeneficiind de dreptul respectiv, deoarece exerciţiul dreptului la nume nu se transmite prin moştenire. Deşi dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoştinţa publică nu poate face obiectul vreunei renunţări sau înstrăinări, în literatura de specialitate din ţara noastră de după adoptarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe se arată că identitatea autorului poate fi dezvăluită şi prin testament[11], opinie la care achiesez, deoarece consider că autorul unei opere poate decide, prin testament, ca după decesul său să i se facă cunoscut numele.

Aşa cum am remarcat, legiuitorul român tratează dreptul la nume ca un drept distinct (art. 10 lit. c) şi apreciez că a procedat corect din următoarele considerente: dacă dreptul la calitatea de autor aparţine întotdeauna persoanei (persoanelor) fizice care a (au) creat opera, dreptul la nume, în cazul operelor colective, poate să aparţină şi persoanei (persoanelor) juridice sau fizice, alta (altele) decât autorul, din iniţiativa şi sub numele căreia (cărora) a fost creată opera. De asemenea, consider că fapta de publicare a unei opere sub numele altui autor (de regulă, al unui autor cunoscut şi ale cărui opere sunt vandabile) nu constituie o încălcare a dreptului la calitatea de autor, ci o încălcare a dreptului la nume.

Fie că este al său, fie că este un pseudonim, numele sub care autorul a decis publicarea operei trebuie reprodus de cesionarul drepturilor de reproducere, reprezentare, executare sau distribuire în alt mod a operei, în forma cerută de autor, pe coperta operei. În cazul operelor de artă plastică ce poartă semnătura autorului, deţinătorul suportului material nu are dreptul să şteargă sau să înlăture semnătura autorului, iar reproducerile obiectului trebuie să poarte menţiunea numelui creatorului operei originale. Într-o decizie din 18 august 1979 a Tribunalului München s-a arătat că obligaţia de a indica numele autorului nu se referă (în speţa dată) numai la fotografiile artistice, ci şi la fotografiile simple, iar în cazul operelor de artă plastică, Curtea de Apel Frankfurt a decis că menţionarea numelui unui artist grafician prezintă pentru autor nu numai un interes moral, dar şi unul patrimonial[12]. Pe aceeaşi linie, având în vedere caracterul durabil al dreptului la nume, chiar şi după cesionarea dreptului de reproducere, autorul unei opere are dreptul moral la respectarea acesteia în tot şi în detaliu şi de a se opune oricărei reproduceri a operei ce nu include semnătura sa[13].

De asemenea, într-un litigiu soluţionat de Curtea de Apel Paris, instanţa a decis că reproducerea într-o revistă a păpuşilor care reprezintă personajele ce formează în mod tradiţional scena

---

[10] Tribunalul Seine, decizia din 18 decembrie 1867, apud Barbu I. Scondăcescu, Dumitru I. Devesel, Constantin N. Duma, op. cit., p. 197.

[11] Viorel Roş, op. cit., p. 114.

[12] Adolf Dietz, Le droit d’auteur dans la Communaute europeenne, p. 178, apud Yolanda Eminescu, Dreptul de autor, p. 181.

[13] Curtea de Apel Aix-en Provence, decizia din 21 octombrie 1965, în „Droit social”, 1966, p. 70, apud Pierre Greffe, Francois Greffe, op. cit., p. 352.

de Crăciun, fără a indica numele autorului şi, totodată, cu unele indicaţii ce atribuiau aceste opere unor terţi imaginari constituie o încălcare a dreptului moral la nume[14]. În mod similar, Tribunalul de Mare Instanţă Paris a hotărât că prezentarea într-o vitrină a unor reproduceri ale operei unui pictor, care nu au fost incluse încă în proprietatea publică, realizându-se, totodată, şi numeroase modificări (decupări, ansambluri fanteziste, completări cu detalii groteşti) şi fără menţionarea numelui artistului, constituie o încălcare a drepturilor morale la integritatea operei şi a dreptului moral la nume[15].

În dreptul român, aducerea la cunoştinţa publică a unei opere sub un alt nume decât cel decis de autor constituie infracţiune, faptă ce este incriminată în art. 41 (teza a II-a) din Legea nr. 8/1996. Această dispoziţie a fost preluată şi în art. 437 din Legea nr. 301/2004 (noul Cod penal), potrivit căruia „fapta persoanei care aduce la cunoştinţa publică o operă sub un alt nume decât cel decis de autor constituie delictul de „Nerespectarea normelor privind protecţia drepturilor nepatrimoniale de autor".

Dreptul de a pretinde recunoaşterea calităţii de autor al operei supravieţuieşte morţii autorului şi durează în timp.

2.4. Dreptul la respectul integrităţii operei

Dreptul de a pretinde respectarea integrităţii operei şi de a se opune oricărei modificări, precum şi oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputaţia autorului, mai este denumit în doctrină şi „*dreptul la respectul operei*" sau „*dreptul la integritatea operei*" şi este consacrat în art. 10 lit. d) din Legea nr. 8/1996.

Datorită faptului că opera este expresia personalităţii creatorului, ea trebuie adusă la cunoştinţa publicului în forma hotărâtă de autor, nefiind permise niciun fel de suprimări, completări sau modificări în operă, fără acordul acestuia. Curtea de Justiţie a Comunităţilor Europene a specificat că protecţia drepturilor morale permite, mai ales autorilor şi artiştilor, să se opună oricărei deformări, mutilări sau oricărei alte modificări a operei care ar prejudicia onoarea sau reputaţia sa[16] . Jurisprudenţa din ţara noastră, prin decizia nr. 815 din 17 mai 1967, s-a pronunţat în problema restaurării operelor de artă care, ca rezultat al inteligenţei artistice, originalităţii şi îndemânării creatorilor lor, au un caracter de unicitate şi nu pot fi supuse unei restaurări fără acordul artistului care le-a creat. În cazul în care o operă a fost deteriorată, fără a fi compromisă integral, autorul ei are dreptul să procedeze el însuşi la refacerea lucrării, restabilind astfel identitatea ei artistică iniţială. (…). Dacă restaurarea operei deteriorate nu este posibilă, lucrarea fiind compromisă total, autorul trebuie să fie despăgubit în întregime[17].

Deşi actele şi faptele care constituie atingeri aduse operei sau reputaţiei autorului se pot manifesta sub diferite forme, legea română, ca de altfel majoritatea legislaţiilor în domeniu, le interzice doar pe acelea care sunt de natură a prejudicia onoarea şi reputaţia autorului, ţinându-se

[16] Curtea de Justiţie a Comunităţilor Europene, decizia din 20 octombrie 1993, în „RIDA", nr. 159/1994, p. 304.

[17] Ioan G. Mihuţă, Alexandru Lesviodax, Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem şi a altor instanţe judecătoreşti pe anii 1952-1969, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, p. 395.

astfel cont de prevederile art. 6 bis, pct.1 al Convenţiei de la Berna (introdus cu prilejul Conferinţei de revizuire de la Roma) conform căruia „Independent de drepturile patrimoniale de autor şi chiar după cedarea acestor drepturi, autorul păstrează dreptul de a revendica paternitatea operei şi de a se opune oricărei deformări, mutilări sau altei modificări a acestei opere sau oricăror altor atingeri ale acesteia, care îi prejudiciază onoarea sau reputaţia".

Jurisprudenţa franceză a apreciat că reproducerea denaturată a unei fotografii constituie o încălcare a dreptului moral la integritatea operei. Într-un litigiu privindu-l pe abatele Fulbert Yolou (1917-1972), o personalitate politică din Congo-Brazzaville, fotografia originală îl reprezenta pe acesta în momentul în care se pregătea să voteze cu ocazia unui referendum din 1958. În această fotografie abatele ţinea în mâna dreaptă un buletin de vot cu menţiunea „*nu*", iar în mâna stângă un buletin cu menţiunea „*da*". Un ziar a cumpărat negativul filmului şi a reprodus fotografia denaturat, aceasta prezentând doar mâna abatelui ce ţinea buletinul de vot cu menţiunea „*nu*"[18]. De asemenea, jurisprudenţa franceză a admis că s-au adus atingeri dreptului moral la respectul integrităţii operei şi în cazul reproducerii unei fotografii prin mijloace tehnice mediocre[19], în „colorarea unui desen ce a fost publicat alb-negru"[20], ori în colorarea unui film realizat alb-negru[21]. Tribunalul de Mare Instanţă Paris a admis, într-o decizie din 6 decembrie 1976, că s-a adus atingere dreptului moral la respectul operei chiar şi în cazul unei traduceri defectuoase a unei opere şi al editării parţiale într-o altă limbă[22].

Dreptul la inviolabilitatea operei implică interzicerea oricăror modificări ale acesteia (adăugiri, completări, schimbări aduse în planul operei, ale conţinutului sau formei de exprimare a operei) şi se referă nu numai la opera propriu-zisă, ci şi la titlu, subtitlu, prefaţă, care, împreună, formează un tot.

Editorul unei opere literare nu poate să facă nicio modificare textului operei, în sensul de a adăuga sau suprima unele pasaje, o prefaţă, de a adăuga sau a publica o operă fără consimţământul prealabil al autorului. În jurisprudenţa franceză este cunoscută speţa privind lucrarea „Geografia Matematică" a profesorului Henri Pierre Maxim Bouasse (1866-1953) care şi-a încredinţat opera spre publicare renumitei librării *Delagrave*, însoţită de o prefaţă intitulată „Critique historique de bon sens", în care polemiza cu directorul Şcolii Normale în unele teorii ştiinţifice. Deşi s-a semnat un contract de editare, editorul a solicitat autorului să modifice prefaţa, iar la răspunsul negativ al acestuia a publicat lucrarea fără prefaţă. Fiind dat în judecată de către autor, editorul a fost condamnat la daune interese, instanţa apreciind că s-a prejudiciat dreptul moral al autorului faţă de violarea integrităţii operei[23]. De asemenea, se poate aminti decizia din 12 iulie 2001 a

---

[18] Bernard Parisot, Dreptul moral al autorului în jurisprudenţa franceză de la intrarea în vigoare a legii din 11 martie 1957, în „RIDA", 1966, p. 110-111, apud Yolanda Eminescu, Dreptul de autor, p. 182.

[19] Tribunalul de Mare Instanţă Paris, decizia din 2 noiembrie 1988, în Andre Bertrand, op.cit., p. 274.

[20] Curtea de Casaţie franceză, decizia din 3 martie 1998, în Andre Bertrand, op.cit., p. 274.

[21] Pentru detalii a se vedea Gheorghe Gheorghiu, op. cit., p. 157-158.

[22] Andre Bertrand, op. cit., p. 274

[23] Decizia Tribunalului Seine din 15 februarie 1922, prezentată de Paul Olagnier în Le droit d'auteurs, vol. II, Paris, 1934, p. 322-333, apud Florin C. Tărăbuţă, Dreptul moral al autorului asupra operei sale intelectuale, Tipografia şi Legătoria de Cărţi Penitenciarul „Văcăreşti", Bucureşti, 1939, pp. 90-91.

Curţii de Casaţie franceze în care se reţine că reproducerea parţială a unui cântec, fără autorizaţia autorilor, într-o reclamă audiovizuală ce nu are drept unic scop exploatarea acestei opere, lezează atât dreptul moral al autorilor cu privire la integritatea operei, cât şi pe cel patrimonial al cesionarului dreptului de exploatare a operei[24], sau decizia din 8 iunie 1981 a Curţii de Apel din Paris, secţia a IV-a, care a decis că selectarea unor articole din ziarul „Le Monde" şi publicarea acestora într-un index, prin selectarea de articole, alegerea unor cuvinte de referinţă şi rezumate, cu ajutorul calculatorului, constituie încălcarea dreptului moral la integritate[25].

În literatură sunt cunoscute cazuri în care unele opere de artă au fost modificate în mod grosolan sau deteriorate. În acest sens, se poate aminti modificarea frescei „Judecata din urmă" pictată de Michelangelo[26] pe peretele altarului din Capela Sixtină[27] din însărcinarea papei Clement al VII-lea în anul 1534. La 31 octombrie 1541, când papa Paul al II-lea, urmaşul papei Clement, dezveleşte pictura, toţi cei prezenţi au rămas uimiţi în faţa tabloului apocaliptic cu peste trei sute de personaje nude, dominat de figura lui Iisus-Judecătorul Suprem. Cardinalul Carafa organizează o campanie („Campania frunzelor de viţă") pentru acoperirea organelor genitale ale personajelor. Această acţiune a avut loc după moartea lui Michelangelo şi a fost executată de unul din ajutoarele sale, Daniele da Voltera, care a „înveşmântat" nudurile, atrăgându-şi pentru totdeauna porecla de „Pantalonarul".

De asemenea, celebrei picturi „Rondul de noapte", executată în 1642 de către Rembrandt[28], i s-au tăiat marginile pentru a încăpea în sala de întrunire a ofiţerilor care au comandat pictura[29], unde din cauza fumului degajat de la un foc întreţinut cu turbă pânza s-a înnegrit şi deteriorat, luând un aspect nocturn, pe care autorul nu-l avea în intenţie, de unde, de altfel, îi revine şi numele ce-l poartă astăzi. În literatură se mai menţionează că operei muzicale dramatice „Ivan Susanin" de Mihail Ivanovici Glinka[30] i s-a schimbat titlul în „Viaţa pentru ţar" din porunca lui Nicolae I[31], la

---

[24] Curtea de Casaţie franceză, decizia din 12 iulie 2001 în „Pandectele române", nr. 2/2002, p. 239.

[25] Eric Rohde, Informatica în faţa vidului juridic, în „Le Monde" din 11 noiembrie l981.

[26] Michelangelo Buonarroti (1475-1564), sculptor, pictor, arhitect, inginer militar, poet italian. Este, alături de Leonardo da Vinci, cel mai de seamă artist din perioada de vârf a Renaşterii italiene.

[27] Capela Sixtină este capela palatului papal din Vatican şi este una din cele mai faimoase capodopere ale Europei. A fost construită între anii 1472 şi 1483, în timpul Papei Sixt al IV-lea. Capela se află în dreapta Bazilicii Sfântul Petru şi este cunoscută în toată lumea, fiind locul unde se ţin conclavurile cardinalilor pentru alegerea unui nou papă, precum şi a picturilor murale ale lui Michelangelo. Capela are o formă dreptunghiulară, măsurând 40,93 metri în lungime şi 13,41 metri lăţime, corespunzând – conform tradiţiei biblice – dimensiunilor Templului lui Solomon. Înălţimea este de 20,70 metri, plafonul este în formă de boltă, pereţii laterali au 12 ferestre iar pardoseala este din mozaic policrom de marmură. Capela este formată din două părţi: una mai mare în care este inclus şi altarul, rezervată ceremoniilor religioase, şi o parte mai mică pentru credincioşi.

[28] Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606-1669), pictor olandez din secolul al XVII-lea, considerat unul dintre cei mai mari pictori din istoria artei, celebru şi pentru desenele şi gravurile sale. Rembrandt este autorul a 600 de picturi, 300 de gravuri şi peste 2000 de desene.

[29] Gheorghe Oprescu, Manual de istoria artei. Barocul şi secolul al XVIII-lea, vol. II, ediţia a II-a, Editura Universul, Bucureşti, 1945, pp. 190-191.

[30] Mihail Ivanovici Glinka (1804-1857), compozitor rus, considerat întemeietorul muzicii clasice ruse. A compus lucrări simfonice şi vocal-simfonice, opere, piese vocale, muzică de cameră, studii şi exerciţii. A pus bazele stilului simfonic naţional, valorificând folclorul rus şi al altor popoare. A realizat primele modele de prelucrare a folclorului spaniol în muzica simfonică.

[31] Nicolae I al Rusiei (1796–1855), împărat al Rusiei (1825-1855) şi rege al Poloniei (1825-1831).

propunerea făcută de Ghedeonov, directorul teatrului, cu ocazia unei repetiţii generale. Acesta s-a dovedit a fi un curtean slugarnic, spunându-i lui Glinka precum că prin schimbarea numelui operei „nimeni nu va mai îndrăzni s-o critice”[32].

Doctrina a demonstrat că este foarte dificil să se stabilească dacă o anumită încălcare a dreptului la integritatea operei este de natură a afecta onoarea sau reputaţia autorului, acest aspect fiind lăsat la aprecierea judecătorului căruia, în lipsa unor criterii de evaluare cu care să poată opera, îi este destul de greu să se pronunţe. În acest sens, Henri Desbois se întreabă „după ce criterii se vor conduce judecătorii pentru a aprecia dacă atingerile aduse operei sunt de natură a prejudicia onoarea sau reputaţia autorului?”[33].

Inadmisibilitatea modificărilor aduse unei opere îi priveşte atât pe cesionarii dreptului de reproducere sau difuzare în alt mod, cât şi pe cei care folosesc opera în cazul licenţelor legale. Astfel, de exemplu, citarea din opere este licită numai dacă fragmentul din opera citată este reprodus fidel şi într-un context care să nu îi denatureze sensul iniţial. În acest sens, Mircea Eliade[34] spunea că „un citat preţuieşte (în conştiinţa cititorului) în măsura în care este scurt, dens, strălucitor. O pagină întreagă citată anulează această imagine”[35].

În literatura juridică recentă, o apreciată specialistă în domeniul dreptului de autor, prof. univ. Ligia Dănilă, arată că nu sunt considerate violări ale acestui drept următoarele situaţii[36]: „modificările acceptate de autori după efectuarea lor şi chiar cele acceptate anticipat, cu condiţia de a nu prejudicia onoarea şi reputaţia scriitorului; modificările impuse de buna-credinţă (cazul actualizărilor); operele colective cu privire la care acceptarea anticipată a oricăror modificări este valabilă; operele cinematografice cu privire la care se recunoaşte producătorului dreptul de a proceda la modificările necesare adaptării cinematografice; operele de arhitectură al căror autor nu se poate opune la modificările necesare în cursul realizării operei”.

Dreptul la inviolabilitatea operei nu se poate opune la corectarea greşelilor de ortografie, a celor de punctuaţie, precum şi a celor de sintaxă, prin care nu se aduc modificări propriu-zise operei de creaţie intelectuală, ci se efectuează doar îndreptări ale unor erori materiale strecurate, din greşeală, în manuscris. De asemenea, dreptul la inviolabilitatea operei nu se poate opune nici la îndreptarea unor inexactităţi strecurate în manuscris în legătură cu indicarea reperelor bibliografice sau documentare citate de autor, la operele cu caracter ştiinţific şi, în general, la operele care necesită o documentare.

[32] V[ladislav] Uspenski, Glinka, (traducere de Alina Mirea şi Irina Andreescu), Editura Tineretului, Bucureşti, 1957, p. 146.

[33] Henri Desbois, op. cit., p. 489.

[34] Mircea Eliade (1907-1986), scriitor, filozof şi istoric al religiilor, de origine română. Este autor a peste 30 de volume ştiinţifice, opere literare şi eseuri filozofice, traduse în 18 limbi, precum şi a peste 1200 de articole şi recenzii.

[35] Mircea Eliade, Scrisoare către Principesa Ileana a României, 2002, p. 4, apud Septimiu Chelcea, Cum să redactăm, ediţia a 3-a, revizuită, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2005, p. 84.

[36] Ligia Dănilă, op. cit., p. 71.

Legea română a dreptului de autor şi drepturilor conexe, în art. 35, stabileşte limitele dreptului la integritatea operei. Transformarea unei opere fără plata unei remuneraţii şi fără consimţământul autorului este permisă în următoarele situaţii:

- dacă este o transformare privată, care nu este destinată şi nu este pusă la dispoziţia publicului;
- dacă rezultatul transformării este o parodie sau o caricatură, cu condiţia ca rezultatul să nu creeze confuzie în ce priveşte opera originală şi autorul acesteia;
- dacă transformarea este impusă de scopul utilizării permise de autor;
- dacă rezultatul transformării este o prezentare rezumativă a operelor în scop didactic, cu menţionarea autorului.

Dreptul la inviolabilitatea operei nu poate face obiectul vreunei renunţări sau înstrăinări. Legea dreptului de autor şi a drepturilor conexe prevede că exerciţiul dreptului de a pretinde respectarea integrităţii operei se transmite prin moştenire pe durată nelimitată, potrivit legislaţiei civile, iar în lipsa moştenitorilor, organismului de gestiune colectivă care a administrat drepturile autorului sau, după caz, organismului cu cel mai mare număr de membri, din domeniul respectiv de creaţie.

2.5. Dreptul de retractare

Dreptul de retractare este consacrat în art. 10 lit. c) din Legea nr. 8/1996 şi este definit în literatura de specialitate ca fiind *contraponderea dreptului de divulgare a operei şi consecinţa directă a caracterului absolut şi discreţionar al acestuia*. Dreptul de retractare constă în posibilitatea recunoscută autorului de a-şi retrage opera pe care a divulgat-o anterior. Autorul unei opere îşi poate exercita acest drept în orice moment ce survine divulgării, motivele ce stau la baza deciziei aparţinând exclusiv autorului. Dreptul de retractare este un drept moral distinct care, odată activat, impune, potrivit prevederilor legale, despăgubirea, dacă este cazul, a titularilor drepturilor de utilizare prejudiciaţi prin exercitarea retractării.

În doctrina română[37] s-a admis existenţa dreptului de retractare ca drept moral distinct în conţinutul dreptului de autor, anterior consacrării lui legale prin Legea nr. 8/1996. Astfel, se considera că „dreptul autorului de a decide cu privire la aducerea operei la cunoştinţa publică persistă în anumite limite şi după încheierea contractului prin care consimte la folosirea operei sale, ceea ce implică dreptul autorului de a reveni în mod justificat asupra hotărârii luate iniţial, căci nu se poate concepe ca opera de creaţie intelectuală, care este imaginea autorului, să fie răspândită în public, împotriva voinţei sale”. În acest sens, profesorul Stanciu D. Cărpenaru consideră că „dreptul de a decide cu privire la aducerea operei la cunoştinţa publicului implică dreptul autorului de a reveni asupra deciziei luate, chiar dacă a încheiat un contract (spre exemplu, pentru editarea operei)”.

Deşi, aşa cum am subliniat, doctrina din ţara noastră a admis existenţa dreptului de retractare, ea nu a fost unitară în ceea ce priveşte momentul şi condiţiile în care retractarea poate avea loc. Astfel, dacă unii autori au interpretat acest drept ca fiind un drept limitat datorită faptului că

[37] Aurelian Ionaşcu, Nicolae Comşa, Mircea Mureşan, op.cit., p. 87; Stanciu D. Cărpenaru, op. cit., p. 43-44.

„până la încheierea contractului prin care se consimte la folosirea operei autorul îşi poate exercita nestingherit dreptul de divulgare, iar după divulgarea operei dreptul de retractare va fi limitat de principiul forţei obligatorii a contractului, în sensul că acesta va trebui să justifice prin temeinicie hotărârea sa"[38], alţi autori [39] au avut o opoziţie categorică, considerând dreptul de retractare ca „o prerogativă absolută, distinctă, intrând în compunerea dreptului de autor". Această ultimă opinie a fost susţinută şi de regretata Yolanda Eminescu[40]. În doctrina rusă sunt autori care consideră că „dreptul de retractare poate fi realizat doar pentru operele neterminate sau cu referire la răscumpărarea operelor realizate în urma unei sarcini de serviciu"[41].

Legiuitorul român, atât în legea din 1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe, cât şi în Legea nr. 285/2004 pentru completarea şi modificarea Legii nr. 8/1996, recunoaşte autorului dreptul de retractare (art. 10 lit. e), fără a-l condiţiona în privinţa motivelor care îl determină, dar a recunoscut, în acelaşi timp, titularilor drepturilor de utilizare prejudiciaţi prin exercitarea retractării dreptul de a fi despăgubiţi. Într-o speţă soluţionată de Curtea de Casaţie franceză, instanţa a admis că, în baza dreptului moral de retractare, autorul unei piese de teatru poate elimina (scoate) un personaj din opera sa[42].

În cazul coautoratului, dreptul de retractare al unui autor poate intra în conflict cu dreptul de divulgare al celorlalţi autori şi cu principiul forţei obligatorii a contractelor iar, în cazul operelor de artă plastică, dreptul de retractare poate veni în conflict simultan atât cu principiul forţei obligatorii a contractelor, cât şi cu dreptul proprietarului suportului material al operei (drept absolut şi opozabil *erga omnes*). În doctrina internă s-a reţinut şi opinia, potrivit căreia, după ce opera de artă plastică, considerată elaborată pe deplin, a fost predată dobânditorului care a acceptat-o, autorul nu-şi mai poate exercita acest drept[43]. În caz contrar, ar însemna o încălcare a dreptului de proprietate, soluţie pe care legea nu o permite. Această opinie se regăseşte şi la Henri Desbois care sublinia că „nimic nu îndreptăţeşte pictorul care regretă înstrăinarea uneia dintre picturile sale să exercite o reală expropriere de drept privat, indiferent cât de sincere sunt motivele de natură intelectuală sau morală pe care le invocă", soluţie ce se regăseşte şi în jurisprudenţa franceză[44]. Consider că, în prezent, această opinie nu mai este valabilă întrucât legislaţia în vigoare recunoaşte dreptul de suită ca fiind un drept patrimonial al autorului unei opere, art. 23 alin. 2) din Legea nr. 8/1996 stabilind că „dacă nu este posibilă returnarea originalului, proprietarul va permite autorului să facă o copie de pe operă într-o manieră corespunzătoare".

---

[38] Aurelian Ionaşcu, Nicolae Comşa, Mircea Mureşan, op. cit., p. 88.

[39] Doru Cosma, Dreptul autorilor de a-şi alege sau modifica opera, în „Studii şi cercetări juridice" nr. 1/1972, apud Yolanda Eminescu, Dreptul de autor, p. 148.

[40] Yolanda Eminescu, Dreptul de autor, p. 148.

[41] Dorian Chiroşca, Probleme actuale ale protecţiei dreptului de autor şi drepturilor conexe în Republica Moldova. Analiza juridică a dreptului la retractare, AGEPI, Chişinău, 2006, p. 76.

[42] Curtea de Casaţie franceză, decizia din 8 mai 1980, în „RIDA", nr. 148/1981.

[43] Doru Cosma, op. cit., p. 113, apud Yolanda Eminescu, Dreptul de autor, p. 154.

[44] A se vedea, Curtea de Casaţie franceză, decizia din 14 martie 1900, în „Recueil periodique et critique Dalloz", 1901, 1, p. 497; Curtea de Apel Paris, decizia din 19 martie 1947, în „Recueil Dalloz-Sirey", 1949, p.20.

În unele cazuri, exerciţiul dreptului de retractare poate veni în conflict cu dreptul de proprietate al deţinătorului suportului material, aşa cum se constată într-o hotărâre a Tribunalului civil de la Seine din 15 noiembrie 1927, confirmată de Curtea de Apel din Paris la 6 martie 1931, în care se punea problema unui drept de ocupaţie asupra fragmentelor aruncate ale unei picturi. Curtea de Apel a recunoscut dreptul de proprietate al celui care a cules fragmentele şi a decis că „această apropriere nu privează pe pictor de dreptul său asupra operei; de asemenea, dacă autorul continuă să considere că tabloul său nu trebuie să fie pus în circulaţie, el se poate opune la reconstituirea acestuia, sau chiar să ceară să fie distrus”[45].

În doctrina străină s-a arătat că exercitarea acestui drept în domeniul audiovizualului este aproape imposibilă deoarece, opera fiind finalizată şi divulgată, s-ar putea declanşa un conflict atât cu autorul şi producătorul, cât şi cu celelalte părţi prejudiciate de o astfel de decizie[46].

Dreptul de retractare nu poate opera nici în cazul programelor pentru calculator (art. 77 alin. 3)). Legiuitorul român a exclus dreptul de retractare al autorului unui program pentru calculator din rândul drepturilor morale pentru a asigura certitudinea folosirii unui program realizat şi achiziţionat pentru o perioadă de timp cât mai îndelungată şi conform destinaţiei sale (având în vedere preţul relativ mare de achiziţionare), precum şi pentru protecţia persoanelor care au investit în realizarea programelor (investiţiile pentru realizarea programelor pentru calculator sunt enorme şi constau în cheltuieli în ceea ce priveşte competenţele, experienţa şi timpul, costul ridicat de elaborare, testare şi marketing). De asemenea, s-a avut în vedere şi faptul că majoritatea programelor pentru calculator (realizatorii independenţi de programe pentru calculator constituie practic o excepţie) sunt create în exercitarea atribuţiilor de serviciu ori după instrucţiunile celui care angajează, iar drepturile patrimoniale de autor aparţin acestuia din urmă. În art. 2 alin. 3) al Directivei Consiliului nr. 91/250/CEE din 14 mai 1991 privind protecţia juridică a programelor pentru calculator este consacrat dreptul la coautorat şi se recunoaşte că, în lipsa unei clauze contrare, dreptul asupra programului aparţine angajatorului, permiţând astfel dobânditorului legitim să utilizeze programul pentru calculator într-un mod corespunzător destinaţiei sale[47].

Dacă avem în vedere cheltuielile foarte mari necesare realizării şi utilizării unui program pentru calculator, consider că exercitarea dreptului de retractare de către autor este aproape imposibilă, deoarece valoarea despăgubirilor către titularii drepturilor de utilizare prejudiciaţi ar fi, de asemenea, foarte mare. Prin eliminarea acestui drept atât investitorii, cât şi utilizatorii unui program pentru calculator sunt protejaţi de eventualele capricii ale autorilor de a dispune de dreptul de retractare cu privire la programul realizat[48].

---

[45] Curtea de Apel Paris, decizia din 6 martie 1931, apud Yolanda Eminescu, Opera de creaţie şi dreptul, p. 98.

[46] N. Perez de Castro, Las obras audiovisuals, Panoramice juridical, REUS, Madrid, 2001, p. 79, apud Gheorghe Gheorghiu, op.cit., p. 154.

[47] A se vedea Ciprian Raul Romiţan, Drepturile morale de autor şi protecţia acestora prin mijloace de drept penal, în „Revista Română de Dreptul Proprietăţii Intelectuale”, nr. 1/ 2004, pp.79-81.

[48] A se vedea Viorel Roş, Protecţia juridică a programelor pentru calculatoare, în „Revista de Drept Comercial” nr. 7-8/1999, pp. 182-184.

Dreptul moral de a retracta opera nu poate face obiectul vreunei renunţări sau înstrăinări, acest drept dispărând odată cu moartea autorului. În acest sens, s-a pronunţat şi Tribunalul civil Seine care a hotărât că, „având în vedere faptul că dreptul moral de retractare este imprescriptibil şi nu depinde decât de voinţa autorului însuşi, că este prin esenţa sa ataşat persoanei artistului, dispărând cu el, acest drept nu poate fi exercitat de moştenitori decât dacă ei acţionează în virtutea unei voinţe explicit manifestată a autorului, înaintea morţii sale, ca o parte a operei sale să fie distrusă sau să nu fie publicată[49].

REZUMAT

În dreptul român există o tradiţie cu privire la recunoaşterea drepturilor morale ale autorilor de opere. În acest sens, Legea nr. 126/1923 asupra proprietăţii literare şi artistice a fost una din primele legi pe plan internaţional ce conţinea prevederi prin care se asigura protecţia dreptului moral de autor. Prin adoptarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe, legiuitorul român a recunoscut preeminenţa drepturilor morale, în prezent legislaţia româna fiind foarte generoasă şi recunoscând o gamă largă de drepturi morale şi anume (art.10): dreptul de dezvăluire a lucrării, dreptul de autor, dreptul asupra numelui, dreptul de respectare a integrităţii lucrării şi a inviolabilităţii acesteia, dreptul de retractare.

ABSTRACT

A tradition as regards recognition of moral rights of the authors of works exists in the Romanian right. In that sense, Law № 126/1923 on Literary and Artistic Property was one of the first international laws which contained provisions through which the protection of moral copyright was provided. With the adoption of Law № 8/1996 on Copyright and Related Rights, the Romanian legislator recognized the pre-eminence of moral rights, the Romanian legislation being today very generous and recognizing a wide range of moral rights, namely (art. 10): right of work disclosure; right of authorship; right on name; right of work integrity respect and of work inviolability; right of retraction.

[38] Andre Bertrand, op. cit., p. 288.

ROLUL ŞI LOCUL PROPRIETĂŢII INTELECTUALE ÎN LUPTA CONCURENŢIALĂ

Andrei MOISEI,
Director Departament Juridic

Diana STICI,
Şef Secţie Legislaţie, AGEPI

Creativitatea este un factor important în dezvoltarea economică şi socială a oricărei ţări şi este de datoria statului să fie creată baza necesară pentru încurajarea şi stimularea acestei creativităţi. Produsul intelectual, indiferent de locul acestuia în activitatea economică sau socială, trebuie să aparţină autorului, persoanei care a contribuit nemijlocit, prin munca sa creativă, la apariţia acestui produs. Conform prevederilor art. 33 din Constituţia Republicii Moldova, statul garantează libertatea creaţiei artistice şi ştiinţifice, care nu este supusă cenzurii. Dreptul cetăţenilor la proprietatea intelectuală, interesele lor materiale şi morale ce apar în legătură cu diverse genuri de creaţie intelectuală sunt apărate de lege. Statul contribuie la păstrarea, dezvoltarea şi propagarea realizărilor culturii şi ştiinţei naţionale şi mondiale.

Este îmbucurător faptul că în Republica Moldova s-a conştientizat rolul proprietăţii intelectuale (PI) şi s-au întreprins paşi reali în scopul creării sistemului naţional de protecţie a acesteia, bazat pe principiile existente şi recunoscute de comunitatea internaţională, fapt care a contribuit la integrarea Republicii Moldova în sistemul internaţional de protecţie a proprietăţii intelectuale.

Astfel, începând cu anul 1992, Republica Moldova a iniţiat elaborarea primelor legi de specialitate şi a aderat la Convenţia pentru Instituirea Organizaţiei Mondiale a Proprietăţii Intelectuale din 14 iulie 1967, devenind membră a acestei organizaţii, precum şi la cele mai importante tratate inter-

naţionale în domeniu: Convenţia de la Paris pentru Protecţia Proprietăţii Industriale din 20.03.1883 (în continuare – Convenţia de la Paris), Convenţia de la Berna pentru protecţia operelor literare şi artistice din 9 septembrie 1886, Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internaţională a mărcilor din 1891, Protocolul referitor la Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internaţională a mărcilor din 27.06.1989, Tratatul privind Dreptul Brevetelor (PLT) din 01.06.2000, Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor (PCT) din 19.06.1970, Tratatul privind dreptul mărcilor (TLT) din 27 octombrie 1994, Aranjamentul de la Haga privind depozitul internaţional de desene şi modele industriale din 26.11.1925, Convenţia internaţională pentru protecţia noilor soiuri de plante din 02.12.1961, Convenţia eurasiatică privind brevetele din 09.09.1994, etc.

De menţionat că armonizarea legislaţiei naţionale în domeniul proprietăţii intelectuale cu normele în vigoare ale dreptului internaţional, în special cu prevederile Acordului privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPS), a contribuit la aderarea, în anul 2001, a Republicii Moldova la Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC) şi a creat, totodată, condiţii favorabile pentru desfăşurarea diverselor acţiuni orientate spre crearea unei infrastructuri menite să reglementeze şi să stimuleze creaţia intelectuală. Anume Acordul TRIPS conţine prevederi conform cărora statele recunosc drepturile de proprietate intelectuală ca drepturi private şi rolul proprietăţii intelectuale în promovarea produselor în cadrul comerţului între statele membre ale OMC.

De curând, în scopul perfecţionării sistemului naţional de protecţie a proprietăţii intelectuale, Republica Moldova a armonizat legislaţia naţională în domeniul proprietăţii intelectuale cu prevederile Acquis-ului comunitar, recunoscând astfel standardele existente în spaţiul european. În acelaşi timp, a oferit statelor Comunităţii Europene un sistem naţional compatibil cu sistemele internaţionale, care acordă şi asigură fără nici o discriminare protecţie obiectelor de proprietate intelectuală (OPI) oricărei persoane interesate de beneficiile şi privilegiile oferite de către acest sistem.

Rolul central în sistemul naţional de protecţie a PI îi revine Agenţiei de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI). De la data creării sale (8 septembrie 1992) şi până în prezent, la AGEPI au fost depuse 2471 cereri de înregistrare a obiectelor protejate prin dreptul de autor şi drepturile conexe şi 89344 cereri de înregistrare a obiectelor de proprietate industrială. Dintre acestea, circa 85% se referă la mărci, 6% - la invenţii, 9% - la desene şi modele industriale.

În condiţiile unui sistem modern de protecţie a OPI, cu o legislaţie armonizată la standardele internaţionale, ar părea că nu pot să existe dificultăţi sau neclarităţi în ceea ce priveşte obiectele de PI, caracteristicile, caracterul lor privat, exprimat prin dreptul exclusiv, care aparţine titularului pe o perioadă stabilită de lege.

Totuşi, adeseori ne ciocnim de existenţa unor interpretări tendenţioase şi atacuri asupra acestui sistem şi asupra principiilor care stau la baza recunoaşterii şi asigurării protecţiei obiectelor de proprietate intelectuală.

Unul dintre motivele care generează astfel de probleme constă în includerea OPI în circuitul economic, rezultatul creaţiei intelectuale constituindu-l însuşi produsul, când este o invenţie, sau însoţind produsul, când este un design sau o marcă. Sub acest aspect, în unele cazuri se face o caracteristică generală a produsului de pe poziţiile de egalitate ale producătorilor care doresc să fabrice acest produs, fără a se ţine cont de calitatea sa de proprietate intelectuală, care necesită a fi delimitată de produsul ce face obiectul unui bun public şi care poate fi fabricat fără restricţii,

doar în limita prescripţiilor ce ţin de standardizare, şi fără a aduce atingere obiectelor de proprietate intelectuală. Monopolul asupra acestor OPI aparţine doar unei singure persoane sau unui grup de persoane - titularul de drepturi - şi oricare acţiune ce vizează OPI poate fi realizată doar cu acordul acestui titular, ţinând cont de limita de drepturi, care caracterizează fiecare OPI în parte. De exemplu, desenul/modelul industrial protejat poate acorda titularului dreptul exclusiv asupra aspectului exterior al produsului şi nu asupra produsului în sine. Monopolul deţinut de către titularii de drepturi nu poate fi privit ca un element anticoncurenţial, dat fiind faptul că proprietatea intelectuală are menirea să dezvolte concurenţa. Nimeni nu este împiedicat să elaboreze propria invenţie sau propriul design, să deţină propria marcă care va distinge produsul său din totalitatea produselor din aceeaşi categorie fabricate de către alţi agenţi economici.

Un număr mare de dificultăţi sunt axate pe perceperea eronată a mărcii în calitatea sa de OPI, în majoritatea cazurilor marca fiind asociată cu produsul. Totuşi, marca ca OPI, are menirea doar să distingă produsele şi/sau serviciile unei peroane fizice sau juridice de cele ale altor persoane fizice sau juridice, respectiv, marca nu poate constitui denumirea generică sau uzuală a produsului. Cu alte cuvinte, marca poate fi interpretată ca fiind numele propriu al produsului sau producătorului şi, în limita protecţiei asigurate prin Legea nr. 38-XVI din 29 februarie 2008 privind protecţia mărcilor (în continuare – Legea nr. 38/2008) nimeni nu este în drept să utilizeze un astfel de semn sau un semn similar pentru aceeaşi categorie de produse sau servicii. În comparaţie cu invenţia, marca nu oferă titularului monopolul asupra produsului, fiecare producător fiind în drept să atribuie propriului produs o marcă proprie.

Adeseori concurenţii tind să utilizeze la marcarea produselor unele semne apropiate sau chiar identice cu o marcă înregistrată. Această tendinţă ţine, în special, de renumele mărcii înregistrate, dobândit pe parcursul unei utilizări îndelungate, precum şi de preferinţele consumatorilor, determinate de produsele care poartă marca dată. Anume sub acest aspect legislaţia din domeniul protecţiei concurenţei trebuie să protejeze titularii mărcilor înregistrate de orice acţiuni ale concurenţilor care conduc la diluarea, denaturarea sau discreditarea mărcii înregistrate. Regăsim aceste prevederi în art. 10*bis* al Convenţiei de la Paris, conform căruia ţările Uniunii pentru protecţia proprietăţii industriale sunt obligate să asigure cetăţenilor acestei Uniuni o protecţie efectivă împotriva concurenţei neloiale, precum şi în art. 246[1] din Codul Penal al Republicii Moldova, care instituie sancţiuni pentru actele de concurenţă neloială.

Faptul că, în unele cazuri, este greu de sesizat limitele drepturilor în privinţa OPI, în cazul dat în privinţa mărcii, este determinat şi de principiul teritorial al protecţiei, conform căruia drepturile exclusive ale titularului mărcii sunt recunoscute doar în limitele teritoriului ţării în care aceasta a fost înregistrată. Astfel, dacă marca nu a fost înregistrată în Republica Moldova, persoana care deţine protecţia asupra acestei mărci în străinătate nu va beneficia de dreptul exclusiv pe teritoriul Republicii Moldova. Altfel spus, protecţia este acordată în oricare ţară membră a OMPI doar în condiţiile înregistrării mărcii în această ţară. De aici şi apare confuzia în ceea ce priveşte cunoaşterea de către consumatori a unor mărci provenite din alte state care, nefiind înregistrate în Republica Moldova, pot fi utilizate liber de către alţi producători. Mai mult decât atât, acestea pot fi chiar înregistrate pe numele altor producători. Pentru a exclude confuzia şi a oferi persoanelor interesate, inclusiv celor străine, posibilitatea de a-şi apăra drepturile şi interesele lor legitime, Legea nr. 38/2008 conţine

prevederi clare referitoare la procedura de depunere şi examinare a opoziţiei (art. 40), contestaţiei (art. 47), precum şi motivele absolute şi relative de nulitate (art. 21, 22).

În contextul concurenţei, nu poate fi negat nici factorul înregistrării cu rea-credinţă, care este caracteristic nu doar pentru Republica Moldova, dar şi pentru alte ţări în perioada de consolidare şi creare a sistemului lor naţional de proprietate intelectuală, fiind determinat de tendinţa unor solicitanţi de a abuza de principiile ce reglementează domeniul. Conform acestor principii (art. 3, alin. 4 al TLT), oficiile responsabile de înregistrarea OPI nu pot solicita informaţii sau dovezi privind activitatea solicitantului, scopul înregistrării etc., toate acţiunile acestuia fiind admise ca reieşind din principiile bunei-credinţe. Acţiunile solicitanţilor nu pot fi privite ca acte de concurenţă neloială, iar înregistrarea OPI depuse de către dânşii este efectuată în strictă conformitate cu prevederile legislaţiei în vigoare. În ceea ce priveşte eventualele atingeri ale drepturilor şi intereselor altor persoane, în cazul în care prin înregistrarea mărcii acestea riscă a fi încălcate, atât procedura de contestare, cât şi cea de nulitate, inclusiv motivele care pot fi invocate împotriva înregistrării, sunt stabilite în legislaţie, fiind menţionate anterior. Mai mult decât atât, în art. 21 Legea nr. 38/2008 prevede nulitatea înregistrării în cazul în care solicitantul a acţionat cu rea-credinţă, adică la momentul depunerii cererii de înregistrare a mărcii respective solicitantul ştia sau putea şti despre existenţa, inclusiv în străinătate, a unei astfel de mărci ce se bucură de renume în ţara de origine şi este promovată în Republica Moldova sau se negociază o astfel de promovare. Termenul pentru depunerea cererii de anulare în acest caz este nelimitat, iar soluţionarea litigiului este de competenţa Curţii de Apel Chişinău.

Cadrul normativ existent în Republica Moldova este apreciat de către experţii străini ca fiind suficient pentru a asigura solicitanţilor posibilităţi reale de protecţie a OPI, precum şi de a oferi tuturor persoanelor interesate posibilitatea de a-şi asigura protecţia drepturilor şi intereselor legitime, care pot fi afectate prin înregistrarea OPI. Atunci când vorbim despre proprietatea intelectuală, acel sistem este armonizat, corespunde standardelor internaţionale, este recunoscut şi apreciat pozitiv atât în cadrul Organizaţiei Mondiale a Comerţului, cât şi în cadrul OMPI. Acest fapt, însă, nu exclude apariţia anumitelor tendinţe de a da o altă interpretare normelor de drept, inclusiv celor conţinute în tratatele şi convenţiile internaţionale. Ne referim, în special, la publicarea unei serii de articole în revista „Fin-Consultant", în care, cu referire la Convenţia de la Paris, autorul interpretează lucrurile într-o manieră eronată şi puţin ambiţioasă, fără a lua în calcul dreptul proprietăţii intelectuale, totalitatea normelor şi principiilor de reglementare a sa. În acest sens, citäm:"…*este necesar să se evite adoptarea unor măsuri administrative care permit unui agent comercial (neproducător de mărfuri) să blocheze importul sau realizarea dreptului de fabricare a anumitor mărfuri. Asemenea acţiuni ilegale au loc prin înregistrarea neîntemeiată a mărcilor de produs…", precum şi „…înregistrarea mărcii de fabrică sau de serviciu…conduce la constrângerea neîntemeiată a liberei concurenţe şi la eliminarea de pe piaţă a concurenţilor cu produse similare*".

Acesta este un exemplu concludent când „marca", în calitatea sa de obiect de proprietate intelectuală, este confundată cu produsul. Autorul materialului publicat nu recunoaşte dreptul exclusiv al titularului asupra mărcii, dreptul de a interzice altor persoane să utilizeze marca înregistrată. Această situaţie, fără nici un fel de restricţii, permite producătorilor, care doresc să producă, să comercializeze sau să importe un produs din aceeaşi categorie, să-şi marcheze produsul cu propria marcă, protecţia căreia trebuie să fie asigurată în teritoriul în care se produce, se comercializează

sau se importă produsul. Fiecare dintre producători este obligat să respecte dreptul exclusiv al persoanei care deţine certificatul de înregistrare sau, nefiind de acord cu înregistrarea, să ceară nulitatea acesteia în limita temeiurilor şi procedurilor stabilite în lege.

Prin referinţa sa la art. 6*bis* al Convenţiei de la Paris, autorul nu a ţinut cont de faptul că notorietatea mărcii nu poartă un caracter declarativ, ci necesită a fi constatată în modul corespunzător de către autoritatea competentă. În Republica Moldova, conform prevederilor art. 83 din Legea nr. 38/2008, Curtea de Apel Chişinău soluţionează litigiile privind constatarea notorietăţii mărcii şi doar în temeiul unei astfel de constatări pot fi aplicate prevederile art. 6bis al Convenţiei de la Paris care, de fapt, şi-au găsit reflectare şi în prevederile legislaţiei naţionale. Procedura de constatare a notorietăţii mărcii poate fi realizată doar la cererea persoanei interesate în cazul apariţiei unui conflict referitor la marcă şi, respectiv, nu poate fi iniţiată din oficiu, aşa cum şi-ar dori autorul.

Acelaşi lucru se poate de spus şi în privinţa interpretării altor prevederi ale Convenţiei de la Paris de către autor, în special a art. 9 al acesteia este expus detaliat în Cap. XII al Codului Vamal „Aplicarea de măsuri la frontieră în vederea protecţiei proprietăţii intelectuale" şi care vine să asigure drepturile titularilor la frontieră.

Faptul că noi recunoaştem o marcă ca provenind din altă ţară, nu atribuie acesteia unele drepturi, dacă marca în cauză, după cum s-a menţionat anterior, nu este înregistrată în modul corespunzător pe teritoriul Republicii Moldova. Acelaşi lucru se poate spune şi despre mărcile autohtone care, fiind înregistrate în Republica Moldova, nu vor avea protecţie în alte ţări până când nu vor fi înregistrate în modul corespunzător în ţările respective, indiferent de faptul cât de bine sunt cunoscute consumatorului din acele teritorii.

Măsurile de asigurare a drepturilor la frontieră pot fi iniţiate doar de către titularul de drepturi care beneficiază de protecţia mărcii în Republica Moldova.

Prevederile art. 10*bis* al Convenţiei de la Paris, precum şi cele ale art. 264[1] al Codului Penal al Republicii Moldovei vin să asigure o protecţie efectivă împotriva concurenţei neloiale. Aceste prevederi nu se axează pe OPI şi nu ating dreptul exclusiv sau monopolul titularului asupra acestor obiecte în cazul în care sunt înregistrate în modul corespunzător. Adeseori, este vorba de situaţia în care persoana, care a înregistrat în mod legal un obiect de proprietate intelectuală, foloseşte acest obiect într-o manieră prin care se creează o confuzie privind produsul sau producătorul ce se bucură de renume. Anume aceste acţiuni, caracterizate prin maniera de utilizare, vor fi considerate ca acte de concurenţă neloială, dacă se constată crearea confuziei. Apropierea concurentului de un producător care se bucură de autoritate, cu scopul de a beneficia de reputaţia acestuia, poate fi determinată şi de alte acţiuni ce au drept consecinţă crearea confuziei, fără a fi vorba, neapărat, de o marcă înregistrată. Anume din aceste considerente este foarte important de a se delimita clar care acţiuni vor fi considerate ca fiind anticoncurenţiale.

Metodele prin care vor fi determinate aceste acţiuni, vor fi caracterizate elementele esenţiale ale acestor acţiuni şi va fi stabilită legătura dintre acţiunile respective, autoritatea concurentului şi confuzia creată în rândul consumatorilor, ţin de competenţa Agenţiei Naţionale pentru Protecţia Concurenţei, care trebuie să promoveze prevederi clare în legislaţia privind protecţia concurenţei, pentru a face posibilă delimitarea acţiunilor întreprinse de către titularul de drepturi în limita drepturilor sale exclusive, dobândite prin înregistrare, protejate prin lege de acţiunile ce depăşesc aceas-

tă limită, considerate ca acţiuni anticoncurenţiale. În ceea ce priveşte procedura de înregistrare şi eliberare a titlului de protecţie, opoziţia şi contestarea deciziilor privind cererile de înregistrare, acestea sunt pe deplin şi clar expuse în legislaţia de PI. Şi, dacă avem un sistem de PI armonizat şi conformat cerinţelor şi principiilor internaţionale, atunci ar fi cazul să analizăm compatibilitatea altor sisteme, cum este sistemul de protecţie a concurenţei, cu sistemul de PI. Probabil că în viziunea autorului este mult mai simplu să se facă o interpretare proprie a prevederilor Convenţiei de la Paris decât să se propună perfecţionarea sistemul de protecţie a concurenţei.

Suntem siguri că eforturile depuse de AGEPI în vederea promovării proprietăţii intelectuale şi consolidării cadrului normativ armonizat în acest domeniu vor aduce claritatea necesară în procedura de asigurare a protecţiei OPI în limita drepturilor deţinute de titulari şi vor contribui la conştientizarea rolului proprietăţii intelectuale în societate ca factor menit să dezvolte concurenţa prin stimularea creativităţii umane, iar drepturile şi garanţiile oferite prin lege să aibă o reflectare adecvată în practica instanţelor judecătoreşti şi a instituţiilor publice, pentru a nu admite interpretări eronate care califică drept acte de concurenţă neloială acţiunile legale ale titularului, întreprinse în baza dreptului său exclusiv.

REZUMAT

În condiţiile economiei bazate pe principiile liberei concurenţe este foarte important de a stabili norme clare şi eficiente pentru combaterea concurenţei neloiale. Trebuie stimulată sistematic competitivitatea, încurajând toţi producătorii să elaboreze noi tehnologii, să ofere noi produse. La realizarea acestor scopuri contribuie plenar obiectele de proprietate intelectuală, care permit de a face distincţie atât între producători, cât şi între produsele oferite de către aceştia, servind în sfera comerţului drept mijloc de protecţie şi, în acelaşi timp, drept sursă de informare a consumatorilor referitor la produs, producător etc. De asemenea, ele asigură drepturile exclusive ale titularului, aspect esenţial în dezvoltarea concurenţei loiale.

SUMMARY

In conditions of the economy based on principles of free competition it is very important to establish clear and efficient unfair competition control standards. It should be systematically stimulated the competitiveness by encouraging all the producers to elaborate new technologies, to offer new products. A plenary contribution for the realization of these purposes make the intellectual property objects which permit to make a distinction between both the producers and the products offered by them, serving in the trade sphere as protection means and, at the same time, as information source of the consumers relating to the product, producer etc. Also, they provide the exclusive rights of the owner, an essential aspect in the development of the fair competition.

ИЗ ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ИЗОБРЕТАТЕЛЬСКОГО ДЕЛА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА (1940-1991) (1)

Александр ТИМОНИН,
главный эксперт Отдела химии, биологии и медицины, AGEPI

I. Система изобретательского права в Республике Молдова в советский период

В 1940 году образована Молдавская ССР, на территории которой стали действовать законодательные акты СССР, защищающие социалистический строй, в том числе в области изобретательского права. С приходом советской власти на изобретения стали выдавать авторские свидетельства. Первый законодательный акт был подписан в июле 1919 г. В.И. Лениным и назывался «Положение Совета Народных Комиссаров об изобретениях», заложивший основы советского изобретательского законодательства. В этом декрете право на изобретение регламентировалось документом, называемым «Авторским свидетельством», что совпадало с правовой сущностью патента. Новым моментом была ликвидация права собственности патентообладателя на изобретение, провозглашенное еще Французской революцией 1791 г. Изобретение объявлялось достоянием государства, и любое учреждение, не спрашивая разрешения у автора, могло им воспользоваться. За автором закреплялось право на вознаграждение в случае внедрения изобретения, создающего экономию в размере 2% от экономического годового эффекта. Правда, в 1924 г. постановлением Совета Народных Комиссаров патент был снова узаконен и использовался параллельно с авторским свидетельством, которое оставалось для советских изобретателей единственным средством защиты изобретений в СССР [1]. Патенты выдавались преимущественно иностранцам и в очень незначительном количестве. В условиях отсутствия частной собственности господство авторского свидетельства было естественным и закономерным. Социалистическая экономика не нуждалась в конкурентной борьбе и монополизм государственных предприятий был распространенным явлением. 09.04.1931 постановлением ЦИК СССР №

3, СНК СССР № 256 было принято Положение об изобретениях и технических усовершенствованиях [2]. Согласно данному положению, на новые изобретения и на прочие технические усовершенствования выдается авторское свидетельство или патент. Автор нового изобретения мог требовать: а) чтобы было признано только его авторство, или б) чтобы ему было также предоставлено исключительное право на изобретение. Авторские свидетельства и патенты выдаются только на новые изобретения, которые могут быть выполнены промышленным путем. Таким образом, с современных позиций, на тот момент изобретения должны были отвечать условиям «промышленная применимость» и «новизна». Авторские свидетельства и патенты выдавались на новые способы изготовления лечебных, пищевых, вкусовых и других веществ, полученных химическим путем, но не на самые вещества. То есть, существовало исключение из патентной защиты фармацевтических, химических веществ и композиций, лекарственных препаратов.

В тех случаях, когда на изобретение выдавалось авторское свидетельство, применялись следующие положения:

а) право использовать изобретение в пределах Союза ССР принадлежит государству;

б) кооперация и другие организации обобществленного сектора могут на равных основаниях с государственными органами использовать те изобретения, которые относятся к кругу их деятельности;

в) сам изобретатель (или его наследник), если он кустарь или частный предприниматель, может использовать изобретение в своем предприятии;

г) прочие частные лица, а также кооперативы, не входящие в кооперативную систему, могут использовать изобретение с разрешения отраслевого государственного органа, к ведению которого относится данное изобретение, и на условиях, определяемых этим органом;

д) если изобретение признано полезным для народного хозяйства Союза ССР, изобретатель имеет право на вознаграждение от государства или от соответствующей организации, по принадлежности;

е) если изобретение, не признанное полезным для народного хозяйства, применяется в каком-либо предприятии, изобретатель или его наследник имеет право получить вознаграждение от этого предприятия. Размер вознаграждения в этом случае устанавливается по соглашению, а при недостижении соглашения - определяется судом;

ж) изобретатель-трудящийся имеет право на льготы, указанные в настоящем Положении.

В тех случаях, когда на изобретение испрашивается исключительное право (патент), применялись следующие положения:

а) без согласия лица, которому принадлежит патент, никто не может использовать изобретение. Сам обладатель патента может осуществлять изобретение с соблюдением законов о частной предпринимательской деятельности; иностранцы же и иностранные юридические лица могут осуществлять изобретения с соблюдением законов о порядке допущения иностранного капитала к хозяйственной деятельности в пределах Союза ССР;

б) патент выдается сроком на 15 лет;

Срок исчисляется со дня окончательного постановления о выдаче патента, но права обладателя патента охраняются с того дня, с которого считается первенство заявки (ст. 43);

в) лицо, которому принадлежит патент (патентообладатель), может выдать другому лицу (лицензиату) разрешение (лицензию) на использование изобретения полностью или частично;

г) учреждения, предприятия и лица, которые до заявки изобретения независимо от изобретателя применяли в пределах Союза ССР данное изобретение или сделали все необходимые к тому приготовления, сохраняют право на дальнейшее пользование изобретения (право преждепользования);

д) обладатель патента обязан в течение трех лет со дня выдачи патента лично или через лицензиата осуществить свое изобретение в пределах Союза ССР в промышленном масштабе. Не считается осуществлением изобретения ввоз предмета из-за границы, как в готовом виде, так и в виде отдельных частей для сборки в пределах Союза ССР. Если изобретение в указанный срок не осуществлено, Комитет по изобретательству при Совете Труда и Обороны по заявлению заинтересованного органа, организации или лица выдает принудительную лицензию на осуществление изобретения и определяет размер вознаграждения, которое должно быть выплачено обладателю патента;

е) если изобретение имеет существенное значение для государства, но с обладателем патента не будет достигнуто соглашение, Комитет по изобретательству при СТО имеет право вынести постановление о принудительном отчуждении патента или о выдаче лицензии (разрешения использовать изобретение) в пользу заинтересованного государственного органа. Размер вознаграждения, которое в этом случае должно быть выплачено обладателю патента, определяется Комитетом по изобретательству;

ж) по делам о патентах на изобретения взимаются предусмотренные настоящим Положением пошлины;

з) изобретатель, которому выдан патент, не пользуется льготами, которые настоящим Положением предоставлены изобретателю, получающему авторское свидетельство;

и) изобретатель, которому принадлежит патент, может до истечения срока действия патента обменять его на авторское свидетельство. Условия и порядок такого обмена устанавливаются Комитетом по изобретательству при СТО;

к) изобретатель, который имеет на одни изобретения авторские свидетельства, а на другие - патенты, может пользоваться льготами по авторским свидетельствам, если он откажется в пользу государства от патентов или обменяет их на авторские свидетельства.

Патент не выдается, но выдается авторское свидетельство в тех случаях, если:

а) изобретение сделано в связи с работой изобретателя в научно-исследовательских институтах, конструкторских бюро, опытных цехах, лабораториях и тому подобных органах обобществленного сектора по изысканию, разработке и испытанию изобретений;

б) изобретение сделано по специальному заданию государственного органа или организации обобществленного сектора;

в) изобретатель получил материальную помощь от государства или организации обобществленного сектора для разработки изобретения.

Право получить авторское свидетельство или патент, а также выданные авторское свидетельство и патент переходят по наследству. Право получить патент, а также выданный патент могут быть переуступлены изобретателем или его наследниками любому лицу и в дальнейшем могут переходить от одного лица к другому как по договору, так и по наследству.

В авторском свидетельстве или патенте, выдаваемом не самому изобретателю, обязательно указывается имя изобретателя. Примечание. Договоры о передаче патента и о выдаче лицензии (ст. 5, п. “в”) должны быть зарегистрированы в бюро новизны Комитета по изобретательству при СТО; иначе эти договоры признаются недействительными.

Иностранцы пользуются правами, вытекающими из настоящего Положения, наравне с гражданами Союза ССР. Комитет по изобретательству при СТО имеет право по соглашению с Народным комиссариатом по иностранным делам устанавливать специальные ограничения для граждан и юридических лиц тех государств, которые не предоставляют взаимности гражданам и юридическим лицам Союза ССР.

Как видно из анализа данного законодательного акта гражданин СССР практически не мог получить патент на изобретение, а только авторское свидетельство, так как средства производства, земля принадлежали государству. Даже если бы гражданин СССР получил бы патент, то организовать на базе своего изобретения в пределах Союза ССР в промышленном масштабе производство было просто невозможно.

Следующим важным шагом в развитии изобретательского права было принятие Положения об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях, в котором регулировались организационные, имущественные, личные неимущественные и трудовые отношения, возникающие в связи с открытиями, изобретениями и рационализаторскими предложениями [3]. Согласно данному положению, право авторства на открытие, изобретение или рационализаторское предложение признается за гражданами, творческим трудом которых сделано открытие, изобретение или рационализаторское предложение.

Законодательно было закреплено, что волокита и другие проявления бюрократизма при рассмотрении и использовании изобретений и рационализаторских предложений, умышленное нарушение права на вознаграждение изобретателя и рационализатора влекут за собой в соответствии с действующим законодательством ответственность виновных должностных лиц. Это говорит о том, что появилась проблема с развитием инновационной деятельности в СССР.

Такая ситуация была связана с тем, что советская система регулирования инновационной деятельности породила догматическое советское патентно-правовое мышление, тормозившее развитие изобретательства. В условиях

коррупции и недостаточного материального стимулирования результатов труда изобретателей количественные показатели изобретательства искусственно завышались. Для поддержания их высокого уровня предприятиям сверху спускались планы по количеству заявок на изобретения. Возникли проблемы с внедрением изобретений, так как изобретатель вынужден «проталкивать» свои идеи, включая в соавторы руководящих лиц предприятия. За последнее десятилетие существования этой системы число лжесоавторов достигает половины от общего числа авторов изобретений.

Постановлением Совмина СССР № 1078 от 28.12.1978 введен следующий пункт « Если международным договором СССР установлены иные правила, чем те, которые содержатся в настоящем Положении, то применяются правила международного договора СССР», таким образом была подтверждена доктрина примата международного права в СССР.

Существенно была изменена концепция подхода к определению понятия изобретение: «Изобретением признается новое и обладающее существенными отличиями техническое решение задачи в любой области народного хозяйства, социально-культурного строительства или обороны страны, дающее положительный эффект. Решение признается новым, если до даты приоритета заявки сущность этого или тождественного решения не была раскрыта в СССР или за границей для неопределенного круга лиц настолько, что стало возможным его осуществление. Решение признается обладающим существенными отличиями, если по сравнению с решениями, известными в науке и технике на дату приоритета заявки, оно характеризуется новой совокупностью признаков». Таким образом, наряду с критерием «новизна», появляются два новых критерия в оценке заявляемого объекта: «существенные отличия решения задачи» и «положительный эффект». Критерий «промышленная применимость» также косвенно следует из определения изобретения. Расширился перечень патентоспособных объектов: устройство, способ, вещество, а также применение известных ранее устройств, способов, веществ по новому назначению. Появилась возможность патентовать вещество и применение известных ранее устройств, способов, веществ по новому назначению. Изобретениями признаются также новые штаммы микроорганизмов. Чётко определён перечень непатентоспособных объектов. «Не признаются, в частности, изобретениями: методы и системы организации и управления хозяйством (планирование, финансирование, снабжение, учет и т.п.); условные обозначения (например, дорожные знаки, маршруты и т.п.); расписания, правила (например, правила игры, правила уличного движения и т.п.); проекты и схемы планировки сооружений, зданий и территории (населенных пунктов, сельскохозяйственных угодий, парков и т.п.); методы системы воспитания, преподавания, обучения, грамматические системы языка и т.п.; предложения, касающиеся лишь внешнего вида (формы, фасона) изделий, охраняемые в соответствии с законодательством о промышленных образцах. Не признаются изобретениями решения, противоречащие общественным интересам, принципам гуманности и социалистической морали, а также явно бесполезные».

Согласно положению, автор изобретения мог по своему выбору требовать: либо признания за ним только авторства и предоставления ему прав и льгот, предусмотренных действующим законодательством, с передачей государству исключительного права на изобретение, либо признания за ним авторства и предоставления ему исключительного права на изобретение. В первом случае на изобретение выдавалось авторское свидетельство, во втором случае - патент. На изобретение выдавалось только авторское свидетельство, в случае если оно создано в связи с работой автора на государственном, кооперативном, общественном предприятии, в организации или в учреждении или по их заданию, а также, если автору была оказана денежная или иная материальная помощь государственным, кооперативным, общественным предприятием, организацией или учреждением. Поэтому гражданину СССР практически невозможно было получить патент. Кроме того, в положении определён перечень объектов, на которые можно было получить только авторское свидетельство. К ним относятся вещество, полученное химическим путем; лечебное вещество, способ профилактики, диагностики или лечения заболеваний людей или животных, апробированные в соответствии с действующим законодательством; изобретения, признанные в установленном порядке секретными, и дополнительные изобретения. Также на новые сорта и гибриды сельскохозяйственных культур и других культивируемых растений, породы сельскохозяйственных животных и птиц, их высокопродуктивные заводские и внутрипородные типы и заводские линии, новые типы пушных зверей и новые породы тутового шелкопряда выдаются авторские свидетельства. Как мы видим, на большой перечень объектов можно было получить только авторское свидетельство.

Перестройка экономики восстановила роль патента как необходимого элемента системы рыночных отношений. Принятый в 1990 г. Закон об изобретательстве в СССР отменил авторское свидетельство и сделал патент единственным охранным документом. Согласно ст 3. данного закона право на изобретение охраняется государством и удостоверяется патентом, который удостоверяет: авторство на изобретение, приоритет изобретения и исключительное право на использование изобретения. Патент на изобретение действует в течение 20 лет, считая с даты поступления заявки в Государственное патентное ведомство СССР (Госпатент СССР) [4].

Таким образом, авторские свидетельства были отменены, что свидетельствует о переходе экономики на рыночные отношения. Срок действия патента продлён до 20 лет, по сравнению с 15 годами, согласно прежнему законодательству. Был уточнён подход к условиям патентоспособности. При этом использовался мировой опыт регулирования правоотношений в области патентования. Для получения патента предполагаемое изобретение должно было отвечать следующим условиям патентоспособности: «изобретению предоставляется правовая охрана, если оно является новым, имеет изобретательский уровень и промышленно применимо».

При этом, изобретение является новым, если оно не известно из уровня техники, имеет изобретательский уровень, если оно для специалиста явным образом не следует из уровня техники и является промышленно применимым, если оно может быть использовано в промышленности, сельском хозяйстве, здравоохранении и других отраслях народного хозяйства страны. Уровень техники определялся по всем видам сведений, общедоступных в СССР или зарубежных странах до даты приоритета изобретения. Законом обозначен круг объектов, которые подпадают под его действие. «Объектами изобретений могут являться устройство, способ, вещество, штамм микроорганизма, культуры клеток растений и животных, а также применение известного ранее устройства, способа, вещества, штамма по новому назначению».

В законе представлен достаточно широкий перечень объектов, на который изобретатель мог получить охранный документ и который соответствовал мировой патентной практике. Также представлен исчерпывающий перечень непатентоспособных объектов, к которым относятся: научные теории, методы организации и управления хозяйством, условные обозначения, расписания, правила, методы выполнения умственных операций, алгоритмы и программы для вычислительных машин, проекты и схемы планировки сооружений, зданий, территорий, предложения, касающиеся лишь внешнего вида изделий, направленные на удовлетворение эстетических потребностей. Как и в предшествующем законодательстве, автором изобретения признается гражданин, творческим трудом которого оно создано и ему принадлежит право авторства, которое является неотчуждаемым личным правом, охраняемое бессрочно. Относительно определения патентообладателя законодатель явно отдал предпочтение автору изобретения. «Патент на изобретение выдается: автору изобретения, которое указано автором изобретения в заявке на выдачу патента либо в заявлении, поданном в Госпатент СССР до внесения изобретения в Государственный реестр изобретений СССР. Патент на изобретение, созданное работником, выдается работодателю, если между ними заключен соответствующий договор. Этот договор, наряду с уступкой права на получение патента, определяет обязанности работодателя по обеспечению условий материального, производственного и социального характера (включая пенсионные и жилищные), необходимых для эффективной творческой деятельности работника, и выплате ему в случае создания изобретений вознаграждения, предусмотренного настоящим Законом. Договор заключается в отношении изобретений, создаваемых в результате решения конкретных задач в соответствии с выдаваемыми работнику заданиями. Автор такого изобретения имеет право на безвозмездную неисключительную лицензию. Если между работником и работодателем не заключался указанный договор, то патент выдается автору изобретения. Работодатель вправе использовать это изобретение на условиях, определяемых лицензионным договором. Этот закон, однако, потерял силу в декабре 1991 г. в связи с прекращением существования СССР.

О переходе на новые экономические отношения говорит то, что за подачу заявки на изобретение, проведение экспертизы, выдачу патента, поддержание его в силе, а также за совершение иных юридически значимых действий, связанных с патентом, взимаются пошлины. Таким образом, если раньше государство пусть незначительно, но платило за ав-

торские свидетельства, то теперь патентообладатель или другие заинтересованные лица должны платить соответствующие пошлины. Основные положения Закона об изобретательстве в СССР вошли в V раздел закона Основы гражданского законодательства Союза ССР и Республик: Право на изобретение и другие результаты творчества, используемые в производстве. В Российской Федерации этот Закон утратил силу лишь 01.01.2008.

После провозглашения 27 августа 1991 года независимости Республики Молдова начался этап активного нормотворчества в области промышленной собственности, сформировавший собственную правовую базу, которая отменила действие на территории РМ законов бывшего Союза ССР.

Анализируя изменения законодательства в области изобретательского права, можно утверждать, что оно отражает и характеризует те общественные отношения, которые складываются в определённый период времени, и очень гибко и быстро трансформируется под влиянием изменений, происходящих в государственном устройстве и обществе. Так для периода социалистического строя характерна система охраны и стимулирования инновационного процесса путём выдачи авторских свидетельств. Это связано с тем, что при данном общественном строе основные средства производства принадлежат государству, которое стремиться диктовать всему обществу определённые строгие рамки поведения, как в личных, так и имущественных, экономических сторонах жизни отдельных людей, коллективов и предприятий. При изменении общественных отношений, когда во главе стали интересы отдельной личности, её права и свободы, быстро произошли изменения и в патентном праве, заключающиеся в переходе на охрану изобретений с помощью патентов. С одной стороны такой тип охраны предусматривает значительные затраты со стороны разработчиков изобретений и заявителей в виде затрат на разработку, поиск патентной информации, составления заявок на изобретения, патентных пошлин и оплаты услуг патентных поверенных при зарубежном патентовании, с другой стороны появилась возможность распоряжаться патентом, то есть своим изобретением по усмотрению патентообладателя. Ведь исключительное право на использование изобретения предоставляет патентообладателю возможность использовать изобретение по своему усмотрению, если это не нарушает прав других патентообладателей, а также запрещать использование изобретения другим лицам. Никто не может использовать изобретение, на которое выдан патент, без согласия патентообладателя за исключением случаев, оговоренных в Законе.

Переход к патенту также существенно изменил функции государственного органа, ответственного за проведение экспертизы заявок на изобретения. Ранее перед экспертизой ставилась задача обеспечить наилучшую защиту интересов государства авторским свидетельством, что проявлялось в прошлом не только в широких правах экспертизы, но и в возлагавшихся на неё обязанностях корректирования формулы изобретения, выбора

оптимального вида объекта изобретения и выявления изобретения по материалам заявки. В условиях действия патентной охраны, «обслуживающей» рыночный экономический механизм и одновременно способствующей его становлению, решение этих задач становится прерогативой заявителя. Экспертиза же должна быть не только объективной, но и нейтральной. Она должна действовать строго в рамках закона таким образом, чтобы не оказаться включенной в конкурентную борьбу на стороне тех заявителей, которые хуже других овладели искусством защиты своих изобретений [5].

Использованная литература:

1. Постановление ЦИК СССР, СНК СССР от 12.09.1924 „О введении в действие постановления о патентах на изобретения". URL:http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_33113_DocumIsPrint__Page_1.html

2. Положение об изобретениях и технических усовершенствованиях (утв. Постановлением ЦИК СССР N 3, СНК СССР N 256 ОТ 09.04.1931. URL: http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sssr6580.htm

3. Постановление СОВМИНА СССР от 21.08.1973 № 584 „Об утверждении Положения об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях". URL: http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sssr4625.htm

4. Закон СССР от 31 мая 1991 г. N 2213-I "Об изобретениях в СССР". URL: http://www.jurbase.ru/texts/sector172/tez72532.htm

5. КОРЧАГИН А.Д, ДЖЕРМАКЯН В.Ю, ПОЛИЩУК Е.П. и др. Перспективы развития российского законодательства о промышленной собственности/ под общей редакцией д. э. н. А.Д. Корчагина. Москва: ИНИЦ Роспатента, 2002. С. 77

REZUMAT

Articolul abordează istoria dezvoltării drepturilor privind invenţiile în Republica Moldova în perioada sovietică. Autorul examinează retrospectiv actele legislative din domeniul drepturilor privind invenţiile, care au acţionat pe teritoriul Moldovei sovietice. Sunt supuse analizei normele principale de drept ce au reglementat activitatea de inventator, interdependenţa existentă între dezvoltarea drepturilor privind invenţiile şi relaţiile sociale care s-au stabilit în anumite perioade de timp.

РЕФЕРАТ

Публикуемая статья посвящена истории развития изобретательского права в Республике Молдова в советский период. Прослеживается ретроспектива законодательных актов в области изобретательского права действовавших на территории советской Молдавии. Проведён анализ основных норм права регулирующих изобретательскую деятельность, показана тесная связь между развитием изобретательского права и изменениями в общественных отношениях, которые складываются в определённый период времени.

ABSTRACT

The published article is dedicated to the history of development of the inventor's law in the Republic of Moldova in the Soviet period. It is traced the retrospective review of legislations in the field of inventor's law which were effective on the territory of the Soviet Moldavia. It is carried out the analysis of the main law norms governing the inventive activity, it is shown the connection between the development of the inventor's law and the changes in the public relations which are formed in a certain period of time.

PORTOFOLIUL DE BREVETE - SURSĂ INFORMAȚIONALĂ PENTRU EVALUAREA PRELIMINARĂ A PROIECTELOR INOVAȚIONALE

dr. ing. Victor SOSNOVSCHI,
specialist principal,
Secția marketing şi servicii, AGEPI

Strategiile şi proiectele inovaţionale reprezintă o condiţie importantă pentru relansarea economică a ţării, pentru dezvoltarea socială şi culturală a societăţii. În procesul de elaborare a proiectelor inovaţionale, se impune o reorientare în ceea ce priveşte schimburile tehnologice care trebuie să includă în mod obligatoriu problematica proprietăţii intelectuale ca element al aprecierii produsului nu numai la etapa preliminară, ci şi la toate etapele dezvoltării sale.

Experienţa centrelor inovaţionale din străinătate ne arată că există unele premise de selectare a proiectelor inovaţionale. Astfel, Centrul de inovaţii industriale din Canada evidenţiază 37 de factori de succes ai unui proiect inovaţional, printre care:

- factori tehnici;
- factori de producţie;
- factori de piaţă;
- factori de competitivitate;
- factori de susceptibilitate;
- factori de eforturi;
- factori de risc.

Valoarea unui proiect inovaţional constă în:

- economisirea timpului şi mijloacelor băneşti;
- succesul inovaţiei prin potenţialul său comercial.

Conform experienţei Asociaţiei finlandeze de susţinere a invenţiilor, criteriile principale de apreciere prealabilă a inovaţiilor sunt următoarele:

- produsul este solicitat pe piaţă;
- produsul este inovaţional, adică este nou şi brevetabil;
- produsul este important pentru întreprindere, precum şi în vederea exploatării lui;
- produsul este funcţional, susceptibil de aplicabilitate industrială şi are eficacitate economică;
- produsul este caracterizat printr-o scurtă durată de lansare;
- părţile implicate în producţie sunt gata de a fabrica produsul şi de a-l dezvolta;
- cumpărătorii demonstrează interes faţă de produs.

Un rol important în procesul elaborării şi valorificării proiectelor inovaţionale îi revine utilizării obiectelor de proprietate intelectuală care asigură:

- calea de obţinere a unei exclusivităţi pe piaţă;
- creşterea competitivităţii agenţilor economice, prin introducerea de produse, tehnologii sau servicii modernizate;
- adaptarea activităţii economice la cerinţele şi exigenţele pieţei;
- stimularea dezvoltării regionale şi locale;
- eficientizarea utilizării resurselor existente;
- promovarea unei culturi inovaţionale a agenţilor economici;
- acumularea de venituri suplimentare prin valorificarea produselor intelectuale;
- promovarea dezvoltării unui mediu în care afacerile pot să funcţioneze mai bine, conştientizarea şi folosirea avantajelor oferite de sistemul proprietăţii intelectuale în mod cât mai eficace;
- măsuri eficiente împotriva contrafacerii;
- creşterea patrimoniului companiei sau întreprinderii;
- constituirea de noi întreprinderi inovative bazate pe cercetare-dezvoltare, cu condiţia ca acestea să promoveze o cultură adecvată a spiritului antreprenorial.

În contextul dat, portofoliul de brevete eliberate de AGEPI reprezintă o sursă informaţională primordială pentru aprecierea preliminară a proiectelor inovaţionale.

Conform rapoartelor statistice din anii 1993-2008, solicitanţii naţionali au depus la AGEPI 4452 de cereri de brevet de invenţie, fiindu-le eliberate 3033 de brevete. Ca exemplu de valorificare a eficienţei acestor invenţii au fost luate domeniile electronicii şi industriei constructoare de maşini.

În perioada menţionată, în domeniul industriei constructoare de maşini solicitanţii naţionali au obţinut 985 de brevete, ceea ce constituie 32% din numărul total din brevetele eliberate. În domeniul electronicii, solicitanţilor naţionali le-au fost eliberate 699 de brevete, ceea ce constituie 23% din numărul lor total.

O contribuţie ponderabilă la activitatea inovaţională au adus instituţiile de învăţământ superior şi institutele AŞM, în care este concentrat un potenţial intelectual considerabil. Cel mai bogat portofoliu de brevete în domeniile examinate îl posedă la ora actuală Universitatea Tehnică a Moldovei (93 în domeniul industriei constructoare de maşini şi 62 în domeniul electronicii), Institutul de Fizică Aplicată al AŞM (respectiv, 32 şi 42), Universitatea de Stat din Moldova (respectiv, 75 şi 41), Institutul de tehnică agricolă “Mecagro” (52), Uzina de tractoare “Tracom“ (31), Institutul de cercetări ştiinţifice „ELIRI” (29), Biroul specializat de construcţie şi tehnologie a electronicii corpului solid (14), Centrul de optoelectronică al Institutului de Fizica Aplicată şi Laboratorul Internaţional de supraconductibilitate şi electronica corpului solid (19).

Cei mai activi inventatori în domeniul electronicii şi industriei constructoare de maşini sunt Ion Bostan (89 brevete), Valeriu Dulgheru (84), Ion Hăbăşescu (44), Alexandru Crăciun (41), Ion Safronov (40), Ion Tighineanu (32), Vitalie Nastas (28) etc.

Tabelul 1. ***Cererile de brevet de invenţie depuse de către solicitanţii naţionali şi brevetele de invenţie eliberate în anii 2000-2008***

Anul	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	***Total 1993-2008***
Cereri	240	437	239	293	294	390	281	335	272	***4452***
Brevete eliberate	200	195	203	234	242	261	287	262	247	***3033***

Tabelul 2. ***Repartizarea cererilor de brevete de invenţie şi brevete de invenţie eliberate solicitanţilor naţionali pe secţiunile CIB în anii 1994-2008***

Secţiunea CIB	**Numărul de cereri de brevet de invenţie depuse**	**Numărul de brevete de invenţie eliberate**
A (NECESITATI CURENTE ALE VIETII)	1712	1392
B (TEHNICI INDUSTRIALE DIVERSE; TRANSPORTURI)	489	322
C (CHIMIE; METALURGIE)	789	652
D (TEXTILE. HÂRTIE)	7	5
E (CONSTRUCŢIE)	85	49
F (ILUMINAT; ÎNCĂLZIRE; ARMAMENT; EXPLOZIBIL)	415	219
G (FIZICĂ)	364	241
H (ELECTRICITATE)	199	133
Total	***4060***	***3033***

Tabelul 3. ***Dinamica brevetării invenţiilor în domeniul industriei constructoare de maşini şi în domeniul electronicii pe secţiunile CIB***

Anul	**Brevete eliberate, secţiunea B**	**Brevete eliberate, secţiunea F**	**Brevete eliberate, secţiunea G**	**Brevete eliberate, secţiunea H**
1995	7	3	1	1
1996	18	8	1	5
1997	14	11	16	12
1998	11	6	7	8
1999	14	14	2	12
2000	15	9	11	10
2001	18	14	12	14

Anul	Brevete eliberate, secţiunea B	Brevete eliberate, secţiunea F	Brevete eliberate, secţiunea G	Brevete eliberate, secţiunea H
2002	11	10	4	6
2003	22	17	7	9
2004	20	9	16	9
2005	14	13	11	10
2006	17	17	6	13
2007	12	17	12	6
2008	22	25	19	15
Total	***215 (66,7%)***	***173 (78.9%)***	***125 (51,8%)***	***130 (97,7%)***

* În paranteze este dat procentajul din numărul total de brevete eliberate pe secţiunea corespunzătoare.

Brevetele eliberate au ca obiect invenţii referitoare la reductoare, angrenaje şi transmisii precesionale, pompe, motoarele hidraulice şi eoliene, motoare cu ardere internă, instalaţii energetice, unelte şi instrumente, nanotehnologii, microelectronică, tehnologia semiconductoarelor etc.

De menţionat faptul că, pentru valorificarea proiectelor sale inovaţionale, orice institut trebuie să aibă o structură corespunzătoare care incorporează laboratoare ştiinţifice, centre de omologare, servicii de proprietate intelectuală şi de marketing etc. În cadrul UTM, de exemplu, există asemenea centre experimental-ştiinţifice, inclusiv Centrul tehno-ştiinţific “Etalon”, laboratoare de studiere şi testare a materialelor şi tehnologiilor noi în domeniul elaborării angrenajelor etc.

Este clar că un factor important al activităţii de creare a proiectelor inovaţionale îl constituie finanţarea cercetărilor. Volumul finanţării sferei ştiinţei şi inovării în Republica Moldova în anul 2008 a constituit 400,6 milioane lei, adică 0,6 la sută din Produsul Intern Brut (PIB). În conformitate cu Legea bugetului pentru 2009, volumul de finanţare la compartimentul ştiinţă şi inovare este de 528 milioane lei, sau 0,8 la sută din PIB. Este cunoscut faptul că profitul economic obţinut ca rezultat al investiţiilor în domeniul ştiinţei are impact asupra economiei doar atunci când acestea ating cota de 1% faţă de PIB.

Factorul stimulator al creativităţii depinde de gradul de valorificare a proiectelor inovaţionale. Iar comercializarea lor reprezintă, pe de o parte, o afacere riscantă, iar pe de altă parte, este destul de profitabilă, inovaţiile având valoare numai dacă sunt transferate în industrie pentru a crea produse, servicii şi tehnologii noi. Pe plan mondial sunt utilizate doar 3-5% din numărul total al invenţiilor brevetate. Selecţionarea ideilor se face pe măsura transformării lor în marfă. Din fiecare sută de idei noi se dezvoltă doar una şi din fiecare sută de tipuri noi de marfă, în care sunt realizate ideile noi, piaţa respinge mai mult de 90%.

Trebuie să menţionăm aici rolul cercetărilor documentare în ansamblul de factori care stau la baza succesului unui proiect inovaţional. Ca rezultat al cercetărilor documentare, instituţia inovatoare trebuie să-şi creeze şi o bază de date de elaborări ale concurenţilor, adică informaţia despre firmele care efectuează cercetări în domeniul dat. Urmărirea constantă a activităţii concurenţilor

permite de a trage concluzii privind nivelul tehnic, dezvoltarea şi modificarea sa, ceea ce este foarte important pentru oportunităţile de comercializare a tehnologiilor proprii. Un alt scop al acestor cercetări constă în definirea noutăţii propriilor elaborări. Colaboratorii serviciului de proprietate intelectuală efectuează studii de conjunctură a pieţei, elaborează materiale publicitare şi le expediază firmelor-producătoare de tehnici analoage sau firmelor specializate (astfel se procedează, de exemplu, în Germania şi Japonia), sfera preocupării cărora o constituie căutarea cumpărătorilor.

Revenind la tema acestui studiu, putem afirma că un exemplu elocvent de comercializare a proiectelor inovaţionale în domeniul industriei constructoare de maşini îl reprezintă elaborarea la UTM a "Transmisiilor planetare precesionale", efectuată la catedra Teoria mecanismelor şi organe de maşini, sub conducerea acad. Ion Bostan. Colectivul de autori de aici a elaborat scheme ale transmisiilor planetare precesionale, multiple angrenaje pentru transmisii de putere şi cinematice, metode de prelucrare şi de control al acestor angrenaje, majoritatea lor fiind brevetate. Ca rezultat, au fost create invenţii protejate până în 1995 prin 123 de brevete şi certificate de autor, iar în anii 1994-2008 93 de brevete de invenţie ale Republicii Moldova.

Comercializarea lor în străinătate s-a soldat în ultimul timp cu contracte de colaborare cu Compania de automobile Ford din SUA (ridicarea automată a sticlelor de uşă a automobilului), cu firma germană "Kontinental Tvest" (motoare-reductoare pentru frâne), precum şi cu firma canadiană Moyno (motoare-reductoare în componenţa utilajului pentru extragerea petrolului de la adâncimi mari). Continuă implementarea reductoarelor elaborate la gazoductele Companiei "Gazprom", precum şi în componenţa tehnicii cosmice a Concernului "Glavcosmos" (Federaţia Rusă). În cazul în care cumpărătorul este găsit, grupa de constructori pregăteşte setul de documentaţie tehnică pentru fabricarea modelelor experimentale care sunt demonstrate specialiştilor firmelor interesate, fără a le dezvălui nuanţele tehnologice.

Un alt exemplu al implementării proiectelor inovaţionale în domeniul defectoscopiei ultrasonice îl reprezintă elaborările S.A. "Introscop", precum şi cele ale Institutului de cercetări ştiinţifice al acestei firme. În tabelul 4 sunt prezentate date privind utilizarea în prezent a invenţiilor brevetate de către firmele sus-numite.

Tabelul 4

Nr. crt.	Denumirea produsului	Domeniul de aplicare a produsului	Brevete MD	Implementat la întreprinderi
1.	Dispozitiv acustic portabil АФ-41	**Conducte magistrale de petrol şi gaze; staţii de compresor.** Este destinat pentru localizarea scurgerilor din conducte fără devierea regimului de pompaj	697, 698, 711, 750, 751, 849	Federaţia Rusă: 12 domenii ale complexului de petrol şi gaze
2.	Defectoscop ultrasonic УД2-17	**Industria Constructoare de maşini. Conducte magistrale de petrol şi gaze; staţii de compresor.** Depistează defectele continuităţii şi omogenităţii în conexiuni sudate, materiale, semifabricate şi produse finite. Măsoară adâncimea şi coordonatele defectelor.	731	Întreprinderi constructoare de maşini: Lituania - «COSMICA»; Kazahstan - „Corporaţia energetică eurasiatică"; SUA - "Company Ener1"; Georgia – „Şantierul naval Poti"; Federaţia Rusă - „Uzina mecanică Cepeţk" etc.

Nr. crt.	Denumirea produsului	Domeniul de aplicare a produsului	Brevete MD	Implementat la întreprinderi
3.	Şubler ultrasonic УТ-96	**Conducte magistrale de petrol şi gaze; staţii de compresor.** Industria constructoare de maşini. Este destinat pentru exploatarea în aer liber, pentru măsurarea diametrului ţevilor de conducte magistrale de petrol şi gaze.	733	Federaţia Rusă: Tiumen, CŞP „Sibneftegazdiagnostica"; Krasnoiarsk „Remonttehservice"; Nijnii Novgorod „Neftehimmaş" etc.
4.	Defectoscop ultrasonic ПОИСК-10Э	**Transportul feroviar.** Este destinat pentru controlul mecanizat al căii ferate, a lungimii şi profilului şinelor.	732	Căile ferate din RM, Ucraina, Rusia şi Kazahstan
5.	Dispozitiv ultrasonic УК-14ПМ	**Industria de construcţii.** Este destinat pentru controlul rezistenţei şi aprecierea caracteristicilor fizico-mecanice ale materialelor de construcţii ale rocilor, produselor din masa plastică, ceramicii, polimerilor şi compozitelor.	730, 753	Rusia - „Podzemvodstroi"; Ucraina - testarea pilonilor de pod; Republica Moldova – testarea produselor din beton armat
6.	Defectoscop multicanal «Интроскоп-02»	**Metalurgie (instalaţii automatizate pentru controlul ţevilor).** Este elaborat special pentru exploatarea în secţia de sudură a ţevilor şi este destinat pentru completarea instalaţiilor de control al parametrilor ţevii sudate: cusăturii sudate şi zonei împrejurul cusăturii (zonei influenţei termice); dungilor terminale ale ţevilor la prezenţa desfacerii în straturi şi defectelor longitudinale, precum şi corpului ţevii de-a lungul perimetrului la prezenţa desfacerii în straturi.	712, 848, 2108, 2534, 2507, 2565, 2508, 3131, 3132, 2839, 2889	Rusia: OMK „Uzina metalurgică Vîksun"; Uzina de ţevi din Voljsk; Uzina metalurgică din Taganrog; Întreprinderea de extragere a petrolului din Siberia de Vest etc.

Comercializarea proiectelor inovaţionale înseamnă transformarea lor într-un pachet de documentaţie pentru a le transfera cumpărătorului şi a păstra posibilitatea de a reproduce aceste cunoştinţe. Un mecanism de transferare a cunoştinţelor îl reprezintă încheierea contractelor, în care trebuie să fie prevăzute condiţiile de transfer tehnologic. Clauzele principale, mai mult sau mai puţin uniformizate, specifice pentru contractele de licenţă cu obiecte de proprietate intelectuală sunt:

- garanţiile că obiectul licenţei (utilajul, tehnologia, know-how-ul etc.) corespunde cantităţii, calităţii, descrierii etc., stipulate în contract;
- garanţiile că tehnica şi tehnologia, cu condiţia respectării instrucţiunilor, îndrumărilor şi fişelor procesului tehnologic, este utilă pentru activităţile stipulate în contract;
- garanţiile evitării riscului de contrafacere şi libertate în raport cu pretenţiile persoanelor terţe;
- parametrii tehnici garantaţi de furnizor în anumite condiţii de asamblare, instalare, reglare, declanşare şi exploatare, totodată lista acestor condiţii, mijloacele de precizare a parametrilor tehnici, precum şi rezultatele dereglărilor, apărute din cauza nerespectării acestor instrucţiuni;
- garanţiile că licenţiatul va respecta nivelul necesar de calitate;
- garanţiile că licenţiatul va respecta confidenţialitatea în cazul utilizării informaţiilor de tip know-how.

Probabilitatea vânzării cu succes şi posibilitatea de a evalua inovaţia sunt condiţionate de disponibilitatea modelului experimental. Iar pentru a determina cerinţele pieţei, licenţiarul trebuie să lanseze în producţie serii mici, să stabilească preţul inovaţiei, accesibil pentru licenţiat.

În concluzie, vom menţiona că secţiile de proprietate intelectuală de la instituţii şi întreprinderi trebuie să efectueze în permanenţă analiza tematicii lucrărilor ştiinţifice pentru a selecta cele mai promiţătoare proiecte inovaţionale, să execute inventarierea titlurilor de protecţie deja acordate pentru obiectele tehnologice care pot fi fructificate. Cele mai valoroase dintre ele vor contribui la realizarea produselor noi, la sporirea activităţii economice a întreprinderilor şi la crearea locurilor noi de muncă.

REZUMAT

Experienţa centrelor inovaţionale din străinătate ne arată că există unele premise de selectare a proiectelor inovaţionale. Astfel, Centrul de inovaţii industriale din Canada evidenţiază 37 de factori de succes ale unui proiect inovaţional. Pentru valorificarea proiectelor sale inovaţionale, orice institut trebuie să aibă o structură corespunzătoare care incorporează laboratoare ştiinţifice, centre de omologare, servicii de proprietate intelectuală şi de marketing etc. Comercializarea proiectelor inovaţionale înseamnă transformarea lor într-un pachet de documentaţie pentru a le transfera cumpărătorului şi a păstra posibilitatea de a reproduce aceste cunoştinţe. Secţiile de proprietate intelectuală de la instituţii şi întreprinderi trebuie să efectueze în permanenţă analiza tematicii lucrărilor ştiinţifice pentru a selecta cele mai promiţătoare proiecte inovaţionale, să execute inventarierea titlurilor de protecţie deja acordate pentru obiectele tehnologice care pot fi fructificate.

ABSTRACT

The experience of the foreign innovation centers testifies that there are certain premises for the selection of innovation projects. For example the Canadian innovation centre identifies and defines a total of 37 critical success factors that must be examined for each innovation being evaluated. For the development of the innovative project before it commercial use, the institute should incorporate the research laboratories, development centre, services of intellectual property, of marketing etc. Commercialization of the innovative projects means their transformation to the package of the documentation for the transfer to the customer and ensuring its reproduction. Intellectual property divisions of the universities or research institutes should carry out permanent selection of commercially valuable innovative projects, fulfill the inventory of titles of protection for the further use of the developed technology.

CREAREA DESIGNULUI UNEI MĂRCI

Alexandru ŞAITAN,
expert principal, Secţia desene şi modele industriale, AGEPI

lector univ. Viorica ŞAITAN,
Institutul de Management Internaţional

Destinaţia unei mărcii este să atragă atenţia, să se facă remarcată, să evidenţieze produsul din masa celor ce ne înconjoară. Atingerea acestui scop se realizează prin designul adecvat al mărcii.

Pentru producătorul de astăzi este tot mai dificil să-şi comercializeze produsele. Evident că, dacă se va pune accentul doar pe funcţionalitate şi calitate, produsul nu va avea succesul scontat. Cu alte cuvinte, pentru a se vinde bine produsul trebuie să fie evidenţiat. Acest deziderat se realizează, în primul rând, prin evidenţierea mărcii sub care produsul este prezentat pe piaţă.

La crearea designului unei mărci este necesar de a se respecta nişte principii, şi anume:

1. unitatea stilului: toate elementele (grafica, textul etc.) trebuie să aparţină unui stil, să reprezinte un tot întreg. Lipsa stilului unitar conduce la ştergerea mesajului transmis, iar acesta poate fi considerat principiul esenţial al designului;

2. armonia: toate elementele trebuie să se combine între ele. Evident, compoziţia are efect doar atunci când toate elementele sunt îmbinate armonios între ele. De exemplu, compoziţia nu trebuie să conţină o mulţime de elemente, imagini, fonturi etc., diferite după dimensiuni sau tipuri;

3. aranjarea: elementele trebuie să fie aranjate astfel, încât să fie uşor de citit de sus în jos şi de la stânga la dreapta. În acelaşi timp, elementele trebuie să fie ordonate astfel ca atenţia să fie concentrată în direcţia necesară;

4. accentul: se evidenţiază elementul care va purta esenţa mesajului transmis. Dacă marca nu conţine un astfel de element, mesajul dumneavoastră va fi învăluit de ceaţă;

5. contrastul: pentru ca marca să nu fie neinteresantă, ea trebuie să conţină diferite forme sau culori. Dar, totuşi, trebuie să fim atenţi ca să nu exagerăm în acest sens (de exemplu, prin îngroşarea contururilor sau mărirea intervalului dintre litere), pentru că, în consecinţă, se pierde din armonie;

6. echilibrul: elementele trebuie aranjate în aşa fel, încât să se păstreze o anumită egalitate între partea dreaptă şi cea stângă.

Designul unei mărci este compus din diferite elemente, acestea fiind linia, forma, volumul în spaţiu, factura şi textul. În prezentul studiu vom examina importanţa liniei pentru designul reuşit al unei mărci.

Astfel, linia este primul element şi, în acelaşi timp, primul pas spre crearea designului unei mărci. În cadrul designului, linia trebuie examinată din punctul de vedere al sensului pe care îl poartă. Astfel, linia poate să influenţeze dispoziţia şi să susţină construcţia sau, dimpotrivă, să o distrugă. În această ordine de idei, linia este cea care creează structura şi determină limitele compoziţiei. De asemenea, ea stă la baza diferitelor forme geometrice (triunghi, pătrat etc.).

Direcţia de orientare a liniei poate crea o anumită dispoziţie, influenţând acţiunile persoanei vizate.

Semnificativă este nu doar direcţia liniilor, ci şi modul de executare a acestora. Astfel, liniile corecte, drepte, cu contururi bine delimitate sunt indicatori ai artificialităţii, rigidităţii şi perfecţiunii. Liniile fără un contur bine delimitat, care se întrerup pe alocuri, induc o atmosferă de firesc, ducându-ne cu gândul la natură, odihnă, linişte, pe când linia bine conturată, cu întreruperi repetate, produce nervozitate.

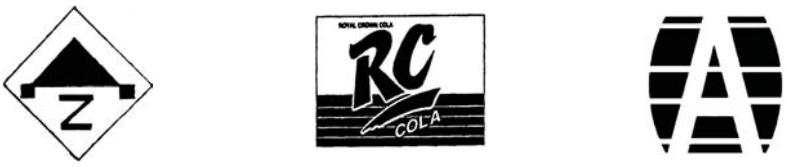

În funcţie de grosimea şi direcţia liniei, poate fi creat efectul mişcării. Liniile mai subţiri crează impresia de îndepărtare, iar cele groase - de apropiere.

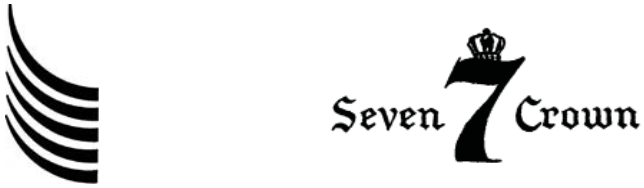

Totodată, orice linie, în funcţie de amplasarea ei, indică sensul mişcării. Astfel, o linie verticală poate indica mişcarea în sus sau în jos, iar dacă linia traversează foaia se creează impresia unui echilibru, mişcarea fiind orientată în ambele sensuri.

Totuşi, nu doar liniile drepte produc impresia mişcării ci şi cele încovoiate. Unul din aceste efecte îl putem uşor identifica la liniile văluroase, care dau impresia de plutire.

Prin intermediul liniilor putem crea forme purtătoare de anumite sensuri. Dacă analizăm imaginile de mai jos, observăm cum din câteva linii se poate crea o casă sau o literă.

Nu mai puţin important este faptul că anume prin orientarea liniilor se dirijează direcţia mişcării ochilor în momentul în care o marcă apare în câmpul nostru vizual şi, totodată, este redată conotaţia emoţională a acestei mărci – spre ce tinde produsul respectiv şi ce poate să aştepte clientul de la acesta.

O mulţime de mărci sunt formate din litere sau conţin anumite inscripţii. Literele sunt, de asemenea, nişte combinaţii de linii. Scrisul caligrafic, liniile drepte, cu unghiuri induc rigiditate. Scrisul cu colţuri rotunjite, dimpotrivă, indică flexibilitate.

Fiecare linie poartă un anumit mesaj şi, datorită acestui fapt, o linie utilizată incorect poate avea mai degrabă efecte de bumerang, totalmente opuse celor scontate. Inducerea în eroare sau iritarea provocată de aspectul exterior al unei mărci influenţează negativ asupra consumatorului. Totuşi, trebuie să precizăm şi faptul că o marcă oarecum enervantă poate să aibă uneori mai multe şanse de a capta atenţia şi chiar de a fi memorată mai repede.

În concluzie, vom menţiona că, la crearea unei mărci, trebuie de stabilit de la bun început următorul aspect: pentru care produs se creează marca dată şi, respectiv, ce caracteristici ale produsului se doreşte a fi accentuate, deoarece în primul rând se oferă aspectele funcţionale ale acestuia.

REZUMAT

Pentru a se vinde bine, orice produs trebuie să fie evidenţiat. Acest deziderat se realizează, în primul rând, prin evidenţierea mărcii sub care produsul este prezentat pe piaţă. La rândul său, succesul mărcii depinde de design, la crearea căruia trebuie să se respecte anumite principii care ţin de unitatea stilului, armonie, aranjarea elementelor, accent, contrast, echilibru. Designul unei mărci este compus din următoarele elemente: linie, formă, volum în spaţiu, factură şi text. În prezentul studiu este examinată importanţa liniei pentru designul reuşit al unei mărci.

ABSTRACT

Any product must be exposed in a highlight to sell it well. As much, is very important under which trademark it is presented on the market. Also, the success of a trademark depends of its design, which creation must comply some principles of style, harmony, arrangement of elements, accent, contrast, balance. A trademark design is composed of following elements: the line, the shape, the volume in space, the structure and the text. How important is the line for a good trade mark design is examined in this study.

REPARAREA PREJUDICIULUI MORAL CAUZAT AUTORULUI (COAUTORULUI) OPEREI PRIN ACŢIUNILE ILICITE ALE ORGANELOR JUDICIARE

drd Liuba BRÎNZĂ,
Catedra drept procesual penal
şi criminalistică, USM

Odată cu completarea, la 30.12.2004, a Codului penal al Republicii Moldova cu art. 1851 „Încălcarea dreptului de autor şi a drepturilor conexe", a devenit mai stringentă problema reabilitării persoanei bănuite, învinuite, inculpate sau condamnate pentru săvârşirea acestei infracţiuni. Implicaţii interesante comportă această problemă în ipoteza când persoana care urmează a fi reabilitată este chiar autorul (coautorul) operei de a cărei plagiere (sau altă încălcare similară) este bănuită, învinuită, inculpată sau condamnată persoana dată.

Prin „reabilitare" se înţelege recunoaşterea de către organele de drept a nevinovăţiei persoanei prin intermediul unui act procesual, precum şi repunerea în toate drepturile, însoţită de restabilirea bunului nume al cetăţeanului care a fost implicat pe nedrept în acţiunile organelor de urmărire penală sau ale instanţelor judecătoreşti[1]. În conformitate cu art. 524 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova[2], persoanele, cărora în cursul procesului penal, prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală sau ale instanţelor judecătoreşti li s-a cauzat un prejudiciu material sau moral, au dreptul la despăgubire echitabilă în condiţiile legislaţiei cu privire la modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală sau ale instanţelor judecătoreşti. Potrivit art. 3 al Legii Republicii Moldova privind modul de reparare a

[1] Brînză L., Noţiunea de reabilitare a persoanei în procesul penal // Analele Ştiinţifice ale USM. Seria „Ştiinţe socio-umane", vol. I, Chişinău: USM, 2000, p. 139-144.

[2] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110, 2003.

prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 25.02.1998[3], prejudiciul moral, cauzat persoanei fizice prin acţiunile de procedură care-i limitează drepturile, se repară în modul stabilit de legislaţia civilă. Totodată, conform alin. (4) art. 38 din Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor şi drepturile conexe, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.11.1994[4], pentru violarea drepturilor personale (morale) autorul are dreptul să ceară prin judecată de la persoana care le-a violat:

a) introducerea rectificărilor cuvenite în operă şi publicarea în presă sau anunţarea într-un alt mod despre restabilirea dreptului violat;

b) interzicerea publicării operei sau îndeplinirea cerinţei de a înceta difuzarea ei şi confiscarea exemplarelor publicate;

c) recuperarea materială a prejudiciului moral.

În lumina celor consemnate, trebuie de menţionat că probabilitatea cea mai mare ca autorul (coautorul) unei opere să fie bănuit (învinuit, inculpat, condamnat) pe nedrept pentru săvârşirea infracţiunii prevăzute la art. 185[1] CP RM, apare în următoarele cazuri:

1) o altă persoană îşi arogă paternitatea asupra operei;

2) dreptul de autor asupra unei opere, create prin munca comună a două sau mai multor persoane, şi-l însuşeşte neîntemeiat doar una (sau unele) din aceste persoane;

3) alcătuitorul unei opere integrante îşi însuşeşte neîntemeiat dreptul de autor asupra operelor care au fost incluse în opera integrantă, ori viceversa;

4) autorul unei opere derivate îşi însuşeşte neîntemeiat dreptul de autor asupra operei traduse, prelucrate, aranjate sau supuse altor prelucrări, ori viceversa;

5) patronul îşi arogă în exclusivitate dreptul de autor asupra unei opere, create ca urmare a îndeplinirii unei misiuni de serviciu etc.

În conformitate cu alin. (3) art. 4 al Legii privind dreptul de autor şi drepturile conexe, dreptul de autor se constituie din drepturi cu caracter patrimonial (economic) şi nepatrimonial (personal, moral). În contextul studiului de faţă, semnificaţie mai mare comportă drepturile cu caracter nepatrimonial, şi anume drepturile:

a) la paternitate – dreptul de a se considera autor şi de a cere o atare recunoaştere, inclusiv prin indicarea numelui său pe fiecare exemplar de operă publicată sau la interpretarea în public a operei, dacă aşa ceva este posibil;

b) la nume – dreptul autorului de a decide cum va figura numele său în timpul valorificării operei (numele adevărat, pseudonimul sau anonim);

c) la integritatea operei;

d) la stima reputaţiei – la apărarea operei împotriva oricărei denaturări, schimonosiri sau modificări a operei, care poate prejudicia onoarea şi demnitatea autorului;

---

[3] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 50-51, 1998.

[4] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 13, 1995.

e) de a da publicităţii opera sa ori de a permite (interzice) publicarea acesteia în orice formă, inclusiv dreptul la retragerea ei.

Practic, oricare din aceste drepturi poate fi violat ca urmare a acţiunilor ilicite ale organelor de urmărire penală sau ale instanţelor judecătoreşti care, pe nedrept, bănuiesc (învinuiesc, inculpă, condamnă) autorul (coautorul) operei de săvârşirea infracţiunilor prevăzute la art. 185[1] CP RM.

Este relevant că, deşi conceptul de prejudiciu moral a apărut în legislaţia noastră relativ nu demult, în conştiinţa socială şi în abordarea legiuitorului a început să se formeze treptat o optică nouă asupra acestei probleme.

Definiţia legislativă a noţiunii „prejudiciu moral" transpare din dispoziţia alin. (1) art. 142[2] „Reparaţia prejudiciului moral" din Codul civil al Republicii Moldova[5]: „În cazul în care persoanei i s-a cauzat un prejudiciu moral (suferinţe psihice sau fizice) prin fapte ce atentează la drepturile ei personale nepatrimoniale, precum şi în alte cazuri prevăzute de legislaţie, instanţa de judecată are dreptul să oblige persoana responsabilă la reparaţia prejudiciului prin echivalent bănesc". Aşadar, la nivel legislativ, noţiunea „prejudiciu moral" se înţelege în esenţă ca suferinţe psihice sau fizice. Astfel, persoana, căreia i s-a cauzat un prejudiciu moral, suportă suferinţe psihice sub forma unor modificări negative ale funcţionării psihicului sau suferinţe fizice sub forma unor modificări ale funcţionării biologice a organismului.

Probabil, este de prisos de a convinge pe cineva cât de mari sunt frământările şi supliciile persoanelor care au fost prejudiciate cu prilejul desfăşurării procesului penal. Aceste suferinţe sunt potenţate de sentimentul nedreptăţii că opera, al cărei autor este persoana, e valorificată neîntemeiat de către cineva care nu are acest drept. Pentru asemenea persoane, repararea prejudiciului moral este adeseori mult mai importantă decât repararea prejudiciului material.

Detenţia neîntemeiată, care poate dura mai multe luni sau chiar mai mulţi ani, pe lângă frământările acute cu caracter psihic, aproape întotdeauna presupune şi considerabile suferinţe de ordin fizic, urmare condiţiilor din unele locuri de detenţie. Detenţia poate consta în măsura preventivă sub formă de arest, în reţinerea persoanei bănuite sau chiar în pedeapsa cu închisoarea. În acest sens, specificăm că drept categorie alternativă de pedeapsă, în sancţiunea de la alin. (6) art. 185[1] CP RM, e numită închisoarea de la 3 la 5 ani. Cu siguranţă, practic este cu neputinţă a-i repara unui nevinovat toate suferinţele psihice şi fizice pe care a fost nevoit să le suporte. Cu toate acestea, compensarea bănească a prejudiciului moral ar fi în cea mai mare măsură un act justificat.

Atât din alin. (1) art. 142[2] din Codul civil, cât şi din lit. g) art. 5 al Legii privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti, rezultă că repararea prejudiciului moral se face prin restituirea echivalentului bănesc al acestui prejudiciu.

În realitate, însă, repararea prejudiciului moral se face nu doar în formă pecuniară, dar şi în formă nepecuniară. Astfel, potrivit alin. (2) art. 7 al Legii privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti, dacă informaţiile privind condamnarea sau tragerea la răspundere penală a per-

[5] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 82-86, 2002.

soanei fizice au fost făcute publice în mass-media, la cererea organului de urmărire penală, a procuraturii sau a instanţei judecătoreşti, redacţiile respective, pe cont propriu, în termen de o lună de la data adresării vor înştiinţa opinia publică despre adoptarea hotărârii de reabilitare a persoanei fizice în cauză.

Publicarea înştiinţării respective nu este altceva decât o formă nepecuniară a reparării prejudiciului moral. La fel şi adresarea unei înştiinţări scrise similare colectivului de muncă în care activează cel prejudiciat, prezentarea scuzelor oficiale în numele statului de către procuror ş.a.

Din dispoziţia art. 142[3] din Codul civil rezultă că la evaluarea cuantumului prejudiciului moral se iau în consideraţie următoarele împrejurări: caracterul şi gradul suferinţelor fizice şi psihice ale persoanei, în funcţie de circumstanţele concrete în care a fost pricinuit prejudiciul, precum şi de particularităţile ce caracterizează persoana; gradul de vinovăţie a celui care cauzează prejudiciul; principiile de rezonabilitate şi echitate; alte împrejurări care merită a fi luate în calcul.

Totuşi, în doctrina juridică s-a afirmat că aceste criterii poartă un caracter prea general şi interpretabil, iar judecătorului i se oferă un spaţiu prea vast pentru evaluarea cuantumului prejudiciului moral la propria discreţie[6]. Stabilirea mărimii prejudiciului moral reclamă o atenţie deosebită a judecătorului la soluţionarea fiecărui caz concret, deoarece deocamdată lipsesc criteriile precise de diferenţiere a prejudiciului moral. În acest sens, de exemplu, M.M. Gromzin relevă că este necesară construirea unor modele cu ajutorul modelelor matematice întemeiate, consacrate pe cale legislativă, pe care este oportun de a le prezenta sub forma unei instrucţiuni de determinare a sumelor de reparare a prejudiciului moral de toate formele[7]. Asemenea modele au fost concepute de unii autori[8], dar au fost pe bună dreptate criticate pentru căderea în altă extremă: în locul aprecierii nelimitate din partea judecătorului, în prim-plan se propun mărimi strict determinate (care nu presupun limita inferioară şi limita superioară) ale sumelor de reparare a prejudiciului moral[9].

Studiind experienţa altor state, A.A. Podoprigora identifică trei variante de evaluare a cuantumului prejudiciului moral: 1) în fiecare caz cuantumul este determinat de instanţa de judecată, în funcţie de circumstanţele concrete şi trăsăturile ce-l caracterizează pe cel prejudiciat; 2) legea stabileşte limitele în interiorul cărora instanţa de judecată determină cuantumul concret al reparaţiei; 3) cuantumul reparaţiei este stabilit în lege sub forma unei sume concrete[10].

Considerăm că pentru ţara noastră ar fi oportună îmbinarea primelor două variante, când legea stabileşte marja în ale cărei limite instanţa de judecată are dreptul să determine cuantumul concret al reparaţiei, însă în funcţie de circumstanţele concrete ale cazului şi caracteristicile celui prejudiciat. Or, în condiţiile Republicii Moldova, determinarea cuantumului reparaţiei doar de că-

---

[6] Голубев К.И., Нарижный С.В., Компенсация морального вреда как способ защиты неимущественных благ личности, Санкт-Петербург: Юридический центр пресс, 2004, p. 196.

[7] Громзин М.М., Новый вид морального вреда и метод определения размера его компенсации в денежной форме // Закон и право, №5, 2002, p. 55.

[8] Понарин В. Я., Защита имущественных прав личности в уголовном процессе России, Воронеж, 1994, p. 84-86.

[9] Голубев К.И., Нарижный С.В., op. cit., p. 124-128.

[10] Подопригора А.А., Реабилитация в уголовном процессе России: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Ростов-на-Дону, 2004, p. 16-17.

tre judecător, adică la discreţia acestuia, ar reprezenta un lux nepermis. În acelaşi timp, stabilirea unei limite inferioare a sumei reparate din contul statului ar servi pentru cel reabilitat ca garanţie a obţinerii unei reparaţii măcar minime, dar pe deplin determinate.

De exemplu, în Japonia reparaţia prejudiciului moral pentru arestarea ilegală, care ia în consideraţie inclusiv suferinţele psihice, constituie de la 200 până la 400 Y pentru fiecare zi petrecută în arest[11]. Astfel, limita minimă a reparaţiei ar reprezenta aşa-numitul „minim garantat" de care ar trebui să beneficieze oricare persoană reabilitată, fără o adresare expresă în instanţa de judecată, numai în baza deciziei (hotărârii) de reabilitare. În afară de aceasta, regularizarea mărimilor sumelor de reparare ar contribui în mod sigur la stabilirea unei atitudini mai echitabile a statului faţă de fiecare din cetăţenii săi. Totuşi, dacă cetăţeanul nu este de acord cu cuantumul reparaţiei, stabilit în conformitate cu marja fixată în lege, el ar trebui să aibă dreptul de a revendica în instanţa de judecată repararea prejudiciului moral în mărimea care, în opinia lui, corespunde gradului real al suferinţelor sale psihice şi fizice.

Totodată, stabilirea limitei superioare a reparaţiei acordate persoanei reabilitate nu poate, în principiu, să echivaleze cu repararea deplină a prejudiciului moral. Este absolut evident că oricât de mare ar fi suma plătită celui prejudiciat, ea nu va putea înlocui suferinţele pe care le-a suportat, ci doar le va estompa într-o anumită măsură.

REZUMAT

Odată cu completarea, la 30.12.2004, a Codului penal al Republicii Moldova cu art. 185[1] „Încălcarea dreptului de autor şi a drepturilor conexe", a devenit mai stringentă problema reabilitării persoanei bănuite, învinuite, inculpate sau condamnate pentru săvârşirea acestei infracţiuni. Implicaţii interesante comportă această problemă în ipoteza când persoana care urmează a fi reabilitată este chiar autorul (coautorul) operei de a cărei plagiere (sau altă încălcare similară) este bănuită, învinuită, inculpată sau condamnată persoana dată.

ABSTRACT

The redemption of moral damage caused to the author (coauthor) of work because of unlawful actions of judicial organs. At once with addition of 185[1] article at 30.12.2004 to The Criminal Law of Republic of Moldova „Infringement of Copyright and related rights", the problem of rehabilitation of the suspected, accused, defendant or condemned person for commit the crime in question become more acute. Interesting implications behave this problem when the person who must be rehabilitate is even the author (coauthor) of the work in whose plagiarism (or other similar infringement) is suspected, accused, defendant or condemned the person concerned.

[11] Бойцова В.В., Бойцова Л.В., Реабилитация необоснованно осужденных граждан в современных правовых системах, Тверь, 1993, p. 97-98; Москалькова Т.Н., Честь и достоинство: как их защитить, Москва, 1992, p. 126-127.

PRACTICA JUDICIARĂ ÎN DOMENIUL PI

Revista noastră continuă publicarea unor hotărâri ale instanţelor judecătoreşti naţionale pe cauze din domeniul proprietăţii intelectuale. Textele Hotărârilor publicate constituie variante redactate ale textelor originale şi nu au statut oficial. Orice trimitere la prezenta sursă urmează a fi însoţită, în mod obligatoriu, de menţiunea privind statutul său neoficial.

Baza de date AGEPI www.agepi.md se completează cu hotărâri ale instanţelor judecătoreşti, emise pe cauze din domeniul proprietăţii intelectuale începând cu 1 ianuarie 2007.

Cauze din domeniul protecţiei mărcilor

În pricina civilă de chemare în judecată înaintată de Compania *Hubo Belgie NV* împotriva Agenţiei de Stat pentru Proprietate Intelectuală, cu privire la protecţia dreptului la marcă şi contestarea actului de înregistrare a mărcii verbale, împotriva hotărârii Curţii de Apel Chişinău din mai 2008 prin care acţiunea dată a fost admisă, Colegiul Civil şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie constată următoarele:

În motivarea acţiunii sale, reclamantul - *Hubo Belgie NV* - a indicat că în septembrie 2007 a depus la AGEPI cererea de înregistrare a mărcii verbale Hubo şi contestaţia prin care cerea anularea deciziei AGEPI din iulie 2005 de înregistrare a mărcii verbale Hubo pe numele persoanei fizice I.P.

Reclamantul considera că dreptul său a fost încălcat prin faptul că marca înregistrată pe numele lui I.P. este identică cu o parte din denumirea de firmă Hubo Belgie NV.

Conform art. 7 alin. 3 lit. a) al Legii privind mărcile şi denumirile de origine a produselor nr. 588/1995, este indicat expres că „nu pot fi înregistrate ca marcă semnele care reproduc denumiri de firmă (sau părţi ale lor) bine cunoscute în Republica Moldova în cazul în care acestea nu aparţin persoanei care solicită înregistrarea mărcii".

Reclamantul a menţionat că, prin hotărârea sa din decembrie 2007, Comisia de Apel a Agenţiei de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a respins contestaţia companiei belgiene *Hubo Belgie NV* şi a menţinut în vigoare decizia sa din iulie 2005. Refuzul de a admite contestaţia împotriva înregistrării mărcii Hubo a fost motivat prin faptul că recunoaşterea denumirii de firmă ca bine cunoscută pe teritoriul Republicii Moldova se efectuează de către instanţa de judecată şi nu ţine de competenţa Comisiei de Apel AGEPI, iar la acel moment nu exista vreo Hotărâre judecătorească care ar fi constatat că denumirea Hubo Belgie este una bine cunoscută pe teritoriul Republicii Moldova.

AGEPI a considerat afirmaţiile companiei Hubo Belgie NV neîntemeiate din următoarele considerente:

1. Articolul 7(3) al Legii nr. 588/1995 prevede că: *nu pot fi înregistrate ca marcă semnele care reproduc denumiri de firmă (sau părţi ale lor)* ***bine cunoscute*** *în Republica Moldova în cazul în care acestea nu aparţin persoanei care solicită înregistrarea mărcii*.

Articolul 281 al Codului de procedură Civilă a R. Moldova din 30.05.2003 prevede că *instanţa judecătorească constată faptele de care depinde apariţia, modificarea sau încetarea drepturilor personale sau reale ale persoanelor fizice şi ale organizaţiilor*.

Gradul de cunoaştere a denumirii de firmă este un fapt juridic de care depinde apariţia, modificarea sau încetarea drepturilor reale ale lui I.P., prin urmare, **gradul de cunoaştere a denumirii de firmă Hubo** (*Hubo Belgie NV* din Belgia) pe teritoriul Republicii Moldova **poate fi recunoscut doar de către instanţa de judecată**, şi nu ţine de competenţa Comisiei de Apel a AGEPI. La momentul examinării contestaţiei, reclamantul nu a prezentat Comisiei de Apel nici o hotărâre judecătorească privind constatarea denumirii de firmă ca bine cunoscută pe teritoriul R. Moldova.

2. Referitor la afirmaţia reclamantului precum că marca Hubo este bine cunoscută pe teritoriul R. Moldova, trebuie să menţionăm că procedura de recunoaştere a unei mărci ca bine cunoscute (notorietatea mărcii) este o procedură specială, care este reglementată de Legea nr. 588/1995 şi de Regulamentul privind recunoaşterea notorietăţii mărcilor de produs şi/sau de serviciu, aprobat prin ordinul Directorului General AGEPI nr. 94 din 22.07.2003.

La moment, *Hubo Belgie NV* nu a iniţiat în Comisia de Apel a AGEPI, care este organul administrativ de soluţionare pe cale extrajudiciară a litigiilor în domeniul proprietăţii intelectuale, nicio procedură de recunoaştere a notorietăţii mărcii *Hubo*, corespunzător, nu a respectat prevederile Legii nr. 588/1995 şi ale Regulamentului Comisiei de Apel a AGEPI în partea referitoare la necesitatea soluţionării prealabile a litigiului pe cale extrajudiciară.

Dacă reclamantul, compania Hubo Belgie NV, consideră că marca *Hubo* este notorie, acesta urmează să iniţieze procedura de recunoaştere a notorietăţii mărcii conform prevederilor legislaţiei în vigorare.

3. De menţionat că I.P., titularul mărcii *Hubo*, a respectat procedura legală de înregistrare a mărcii. Semnul solicitat *Hubo* a fost publicat oficial în BOPI în anul 2006 şi nimeni nu s-a opus înregistrării mărcii.

Articolul 4(1) al Legii 588/1995 prevede că „*Protecţia juridică a mărcii şi a denumirii de origine a produsului se asigură în temeiul înregistrării lor, în modul stabilit de prezenta lege, la Agenţia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, cu excepţia mărcilor notorii protejate fără înregistrare în conformitate cu art.6-bis al Convenţiei de la Paris pentru Protecţia Proprietăţii Industriale*”.

Reieşind din cele expuse, menţionăm că I.P., în temeiul înregistrării, are dreptul exclusiv de a dispune de marca Hubo, de a o folosi pe teritoriul Republicii Moldova şi de a interzice altor persoane să o folosească fără consimţământul său în operaţiunile comerciale.

4. Referitor la susţinerile reclamantului privind contractul de licenţă pentru utilizarea mărcii Hubo, încheiat în 2005 între *Hubo Belgie NV* şi *SRL Bricomax*, menţionăm că, conform art. 668 (2) al Codului Civil, contractul produce efecte numai între părţi, dacă legea nu prevede altfel, iar pentru terţi - din momentul înregistrării contractului la AGEPI, în conformitate cu prevederile art. 24 (3) al Legii 588/1995. La momentul dat, la AGEPI nu era depusă nici o cerere de înregistrare a contractului de licenţă respectiv.

Luând în consideraţie faptul că acţiunea menţionată a fost lipsită de temeiuri juridice, în baza art. 59, 64 şi art. 67 al Codului de Procedură Civilă, AGEPI a solicitat respingerea acţiunii, ca neîntemeiată.

Trebuie de menţionat că respingerea cererii din motivele invocate nu privează Reclamantul de dreptul de a se adresa în instanţă în privinţa constatării faptelor cu valoare juridică, precum

este recunoaşterea denumirii de firmă ca bine cunoscută pe teritoriul ţării. În acest caz AGEPI nu poate fi atras în proces în calitate de pârât.

Adresându-se în judecată, acţiunea *Hubo Belgie NV* a fost admisă integral prin hotărârea Curţii de Apel Chişinău din mai 2008.

În iulie 2007, I.P. a declarat recurs împotriva hotărârii primei instanţe, cerând casarea hotărârii primei instanţe, cu emiterea unei hotărâri de respingere a acţiunii.

În motivarea recursului său, dl I.P. a indicat că hotărârea primei instanţe este neîntemeiată, deoarece contravine normelor dreptului material, şi anume Legii privind mărcile şi denumirile de origine ale produselor nr. 588 – 1995.

În şedinţa instanţei de recurs, reprezentantul recurentului a cerut casarea hotărârii primei instanţe, cu emiterea unei hotărâri noi, de respingere a acţiunii.

În referinţa la recurs, reprezentantul AGEPI a menţionat următoarele:

Referitor la esenţa conflictului, conform prevederilor art. 21 (1) al Legii nr. 38/2008 privind protecţia mărcilor (legea nouă – n.a.), „marca este declarată nulă … dacă:

a) marca a fost înregistrată contrar prevederilor art. 7;

b) solicitantul a acţionat cu rea-credinţă în momentul depunerii cererii de înregistrare a mărcii".

În acest context, AGEPI a menţionat despre faptul că în hotărârea Curţii de Apel Chişinău din 26.05.2008 „instanţa de judecată constată că I.P. cunoştea despre existenţa mărcii Hubo, astfel acţiunile sale fiind de rea-credinţă". Prin urmare, acesta este un temei absolut de nulitate şi ţine nemijlocit de competenţa Curţii de Apel Chişinău.

De asemenea, s-a atenţionat că în hotărârea respectivă se face referire la denumirea de firmă, şi anume, „**semnul Hubo înregistrat în calitate de marcă prezintă o denumire identică cu denumirea de întreprindere protejabilă a companiei Hubo Belgie NV**."

Referitor la acest temei, instanţa nu face o constatare în acest sens, fapt ce vine în contradicţie cu prevederile legislaţiei în vigoare, în special, cu art. 7(3) al Legii 588/1995 privind mărcile şi denumirile de origine a produselor, care prevede că „*nu pot fi înregistrate ca marcă semnele care reproduc denumiri de firmă (sau părţi ale lor)* ***bine cunoscute*** *în Republica Moldova în cazul în care acestea nu aparţin persoanei care solicită înregistrarea mărcii*".

Corespunzător, instanţa de judecată urma să examineze acest temei în procedură specială, conform art. 281 al Codului de procedură Civilă al RM, care prevede că „*instanţa judecătorească constată faptele de care depinde apariţia, modificarea sau încetarea drepturilor personale sau reale ale persoanelor fizice şi ale organizaţiilor*."

Gradul de cunoaştere a denumirii de firmă este un fapt juridic de care depinde apariţia, modificarea sau încetarea drepturilor reale ale lui I.P., prin urmare, gradul de cunoaştere a denumirii de firmă Hubo (Hubo Belgie NV) pe teritoriul R. Moldova poate fi recunoscut doar de către instanţa de judecată. La momentul examinării contestaţiei, compania *Hubo Belgie NV* nu a prezentat Comisiei de Apel AGEPI nici o hotărâre judecătorească privind constatarea denumirii de firmă ca bine cunoscută pe teritoriul R. Moldova.

În ambele cazuri, atât constatarea denumirii de firmă drept bine cunoscută pe teritoriul R. Moldova, cât şi constatarea acţiunilor lui I.P. ca fiind de rea-credinţă (inclusiv dacă a fost sau nu

respectată procedura, cu probarea şi constatarea lor), rămâne la decizia instanţei, AGEPI nu se expune în privinţa admiterii sau respingerii recursului.

Referitor la menţiunea instanţei de judecată în hotărârea sa din 26.05.2008, precum că „**înregistrarea mărcii a fost efectuată cu încălcarea legii şi folosirea mărcii ar putea induce în eroare consumatorii**”, menţionăm că depunerea cererii de înregistrare a mărcii Hubo şi înregistrarea ei au fost realizate în strictă conformitate cu prevederile legislaţiei în vigoare.

Motivele de anulare a mărcii invocate de compania belgiană, şi anume acţiunea de rea-credinţă a lui I.P., precum şi faptul că denumirea de firmă este bine cunoscută, nu pot servi drept temei pentru a considera înregistrarea mărcii ca fiind ilegală. Având o constatare corespunzătoare a instanţei de judecată, aceste motive pot servi drept temei pentru anularea înregistrării mărcii, încadrându-se totalmente în prevederile art. 8 (4) şi art. 21 (1) ale Legii nr. 38/2008 privind protecţia mărcilor.

La rândul său, reprezentantul intimatului *Hubo Belgie NV* nu s-a prezentat în şedinţa instanţei de recurs, însă a depus cerere prin care a solicitat examinarea recursului în lipsa sa. Reprezentantul SRL Bricomax a cerut respingerea recursului şi menţinerea hotărârii primei instanţe pe care o consideră întemeiată şi legală.

Audiind participanţii la proces şi studiind materialele dosarului, Colegiul civil şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie consideră recursul neîntemeiat şi care urmează a fi respins cu menţinerea hotărârii primei instanţe din următoarele considerente:

Colegiul Civil şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie constată că, verificând legalitatea hotărârii Comisiei de Apel AGEPI şi a înregistrării mărcii Hubo, prima instanţă a stabilit că concluziile AGEPI sunt rezultate din interpretarea eronată a normelor de drept material, ceea ce constituie temei de anulare a hotărârii emise.

Conform art. 7 alin. 3 lit. a) al Legii privind mărcile şi denumirile de origine a produselor nr. 588/1995 nu pot fi înregistrate ca marcă semnele care reproduc denumiri de firmă (sau părţi ale lor) bine cunoscute în R. Moldova în cazul în care acestea nu aparţin persoanei care solicită înregistrarea mărcii.

Conform art. 2 al Convenţiei de la Paris pentru Protecţia Proprietăţii Industriale, la care Moldova a aderat în anul 1993, cetăţenii fiecărei ţări a Uniunii se vor bucura în toate celelalte ţări ale Uniunii, în ceea ce priveşte protecţia proprietăţii industriale, de avantajele pe care legile respective le acordă în prezent sau le vor acorda în viitor naţionalilor, aceasta fără a se prejudicia drepturile prevăzute în mod special de prezenta convenţie, în consecinţă, ei se vor bucura de aceeaşi protecţie ca naţionalii şi de aceleaşi mijloace legale de apărare împotriva oricărei atingeri aduse drepturilor lor, sub rezerva îndeplinirii condiţiilor şi formalităţilor impuse naţionalilor. Deci, conform art. 8 al Convenţiei, numele comercial va fi protejat în toate ţările care sunt parte la convenţie, fără obligaţia de depunere sau înregistrare, indiferent de faptul dacă el face parte sau nu dintr-o marcă de fabrică sau de comerţ.

Din materialele dosarului se atestă faptul că semnul *Hubo*, înregistrat în calitate de marcă pe numele dlui I.P., prezintă o denumire identică cu o parte din denumirea de întreprindere protejabilă *Hubo Belgie NV*, Belgia.

Raportând prevederile legale enunţate la caz, instanţa de recurs constată că decizia AGEPI de înregistrare a mărcii verbale Hubo pe numele dlui I.P. şi hotărârea Comisiei de Apel a AGEPI din 2007 privind respingerea contestaţiei sunt contrare celor enunţate mai sus, din care considerente şi urmează a fi anulate.

Mai mult ca atât, a fost stabilit faptul că produsele companiei Hubo Belgie NV sunt promovate pe teritoriul R. Moldova prin intermediul televiziunii, radioului, presei şi altor mijloace de publicitate de către SRL Bricomax începând cu luna ianuarie 2005, în baza contractului de licenţă încheiat cu Hubo Belgie NV.

Conform art. 26 al. (1) al Legii privind mărcile şi denumirile de origine a produselor nr. 588/1995, înregistrarea mărcii sau a denumirii de origine a produsului poate fi recunoscută nulă, integral sau parţial, în perioada termenului de valabilitate a acesteia, dacă:

a) a fost efectuată cu încălcarea prezentei legi;
b) folosirea mărcii induce în eroare consumatorii;
c) s-au schimbat factorii naturali într-o zonă geografică;
d) produsul pentru care este folosită o denumire de origine nu mai posedă calităţile deosebite specificate;
e) au apărut alte motive întemeiate.

Colegiul Civil şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie a ajuns la concluzia că hotărârea primei instanţe de admitere a acţiunii, de anulare a hotărârii Comisiei de Apel a AGEPI din 2007 şi anulare a deciziei AGEPI din 2005 de înregistrare a mărcii verbale Hubo pe numele dlui I.P. este întemeiată şi legală, iar temeiuri de anulare a acesteia nu sunt.

Ana ZAVALISTÎI,
şef Secție redacția „Intellectus" şi mass-media, AGEPI

Comentariul Departamentului Juridic, AGEPI:

Deși instanța menționează că înregistrarea mărcii a fost efectuată cu încălcarea legii, dorim să atragem atenția publicului că drept temei de anulare a mărcii nr. 14563 Hubo a servit rea-credința titularului mărcii și existența unei denumiri de firmă identice anterioară datei de depozit a mărcii în cauză. Înregistrarea mărcii a fost efectuată în conformitate cu legislația în vigoare și instanța nu a constatat nici o încălcare din partea AGEPI în sensul respectării procedurii de înregistrare a mărcii. Însă faptul înregistrării mărcii a generat deja apariția unor temeiuri de anulare a acesteia, care nu au putut fi cunoscute la etapa înregistrării mărcii și luate în considerație la etapa examinării contestației, din motivul că aceste temeiuri sunt în afara competenței AGEPI.

În concluzie, instanța a administrat corect probele prezentate în procedura de examinare, recunoscând drept întemeiate cerințele de anulare a înregistrării, însă, după cum am afirmat, acest fapt nu poate fi interpretat drept o încălcare a legislației privind depunerea și examinarea cererii în cadrul AGEPI.

INTEGRAREA ACTIVELOR NEMATERIALE ÎN BUNURILE CORPORATIVE

conf. univ., dr. Iurie BADÎR,
şef Direcţie Economie şi Finanţe,
AGEPI

colaborator şt. superior,
dr. Raisa CRAVCENCO,
evaluator PI, AGEPI

În cadrul tranziţiei la societatea informaţională, în circuitul economic se integrează un nou tip de proprietate - cea intelectuală, ca parte componentă a activelor nemateriale. Aceasta constituie un factor important al dezvoltării economice durabile, pe parcursul ultimilor decenii fiind într-o ascensiune rapidă. Pentru Republica Moldova faptul ca atare reprezintă o cale nouă, insuficient cercetată, de utilizare a proprietăţii lipsite de componenţă materială. Formularea dată nu este, totuşi, destul de completă, întrucât orice obiect de proprietate intelectuală, inclusiv cele ale evidenţei, reprezintă purtători materiali şi nemateriali identificabili, care generează venituri semnificative.

Comparativ cu activele materiale, cele nemateriale, ca parte componentă a patrimoniului corporativ, posedă o serie de avantaje. În primul rând, ele reprezintă o sursă multiplă de fluxuri monetare, un activ pe termen lung şi de perspectivă, ce poate genera venituri suplimentare sub formă de royality, precum şi ca rezultat al activităţii inovaţionale, îmbunătăţirii imaginii întreprinderii, obţinerii altor avantaje competitive. În al doilea rând, activele nemateriale se pot manifesta în două ipostaze: ca bază a procesului de producere, de exemplu, invenţiile, în timp ce drepturile exclusive asupra acestora pot fi comercializate în calitate de produse prin intermediul licenţierii. Pot fi evidenţiate numeroase avantaje ale activelor nemateriale, însă utilizarea lor comercială nu este un lucru simplu. Legislaţia prevede diferite căi de implementare a activelor nemateriale în activitatea economică, dar încercările de a le utiliza conform destinaţiei adesea sunt periclitate de neînţelegerea legalităţii operaţiilor cu obiecte ce nu au o expresie materială de către factorii de resort, de dificultăţile acceptării lor ca tip de proprietate, de imperfecţiunea sistemului de evidenţă a acestora, de insuficienţele mecanismului

de realizare a bazei legislative. Prin urmare, problema utilizării comerciale a rezultatelor activităţii intelectuale în practica economică este extrem de complexă. Ea include aspecte de drept, tehnice, sociale, psihologice, economice (de producţie, de evidenţă) etc. Din punctul de vedere al evidenţei, sistemul optimal de operaţiuni economice cu produsele activităţii intelectuale, inclusiv cu unităţile de evidenţă a activelor nemateriale, din momentul intrării sau creării lor, respectiv luării la balanţă, şi până la casarea sau ieşirea lor, la ora actuală reprezintă o problemă destul de complicată.

Având la dispoziţie datele Biroului Naţional de Statistică pentru anii 1999-2007, am analizat dinamica dezvoltării activelor nemateriale, cuprinzând obiectele proprietăţii intelectuale şi cota lor în valoarea tuturor activelor pe termen lung. Pentru prima dată am examinat procesele de evidenţă şi utilizare comercială a rezultatelor activităţii intelectuale, în calitate de unităţi de evidenţă contabilă a activelor nemateriale, prin prisma statisticii. Astfel, am analizat datele generalizate din tabelele raportului financiar care includ 14 ramuri de bază ale economiei naţionale divizate pe 9 tipuri de proprietate.

În perioada de referinţă valoarea activelor necorporale din totalitatea activelor pe termen lung ale întreprinderilor a variat în limitele unui procent *(tabelul 1)*.

Cea mai mare parte a activelor pe termen lung (cca 90%) este reprezentată, totuşi, de activele materiale. Ritmul anual de creştere a valorii lor de balanţă înregistrează 6-8%. Ritmul de creştere a valorii activelor nemateriale este mai puţin stabil, fiind ba în creştere, ba în descreştere. Însă valoarea acestor active în componenţa activelor de lungă durată este practic invariabilă. De notat faptul că, în cazul unui management optimal şi al unei evidenţe complete a proprietăţii intelectuale şi ţinându-se cont de avantajele oferite, valoarea de piaţă a acesteia poate fi mult mai semnificativă.

Tabelul 1. *Componenţa şi dinamica activelor pe termen lung în Republica Moldova (toate tipurile de proprietate), %*

Anii / Tipul activelor	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Active pe termen lung	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1. Active nemateriale	1,0	1,0	1,1	1,2	1,1	0,9	0,9	1,01	1,01
2. Active materiale	90,9	88,4	87,6	87,3	87,1	87,7	86,5	87,6	87,2
3. Active financiare	7,1	9,5	10,2	10,5	10,7	11,4*	12,6*	11,39*	11,79*
4. Alte active pe termen lung	1,0	1,0	1,1	1,0	1,1	-	-	-	-

**Incluzând alte active pe termen lung*

Dinamica creşterii valorii proprietăţii intelectuale în componenţa activelor nemateriale este reprezentată în *tabelul 2*. În anii 1999-2007 cota medie a obiectelor de proprietate intelectuală în activele nemateriale a constituit 30,1-32%.

Pentru ţările dezvoltate indicele dat este cu mult mai mare, reprezentând peste 50%, în funcţie de dotarea ştiinţifică a producţiei şi consumul de fonduri.

Reflectarea concretă a contabilizării obiectelor de proprietate intelectuală la întreprinderi include doar 4 unităţi de evidenţă a acesteia: good-will-ul, brevetele, mărcile şi programele informa-

tice *(tabelul 3)*. Alte rezultate ale activităţii intelectuale nu se înregistrează statistic în calitate de unităţi de contabilitate în componenţa activelor imateriale. Acestea pot fi incluse în alte active pe termen lung şi la capitolul licenţe. După cum se ştie, în ţările industrial dezvoltate, partea semnificativă ce constituie obiectul contractelor de licenţă o reprezintă anume proprietatea intelectuală. Prin urmare, putem presupune că ponderea sa în componenţa activelor pe termen lung este ceva mai mare decât cea reflectată în informaţiile statistice.

Tabelul 2. *Ponderea proprietăţii intelectuale în cadrul activelor nemateriale (toate tipurile de proprietate), %*

Anii	Activele nemateriale, mii lei	Proprietatea intelectuală, mii lei	Ponderea, %
1999	453 258	74 836	16,5
2000	514505	120 663	23,4
2001	512 512	152 909	29,8
2002	650 212	287 399	44,2
2003	596 695	196 108	32,9
2004	545 742	140 663	25,8
2005	541 948	176 796	32,6
1999-2005	3 814 872	1 149 374	30,1*
2006	806 061,2	238 076, 3	29,5
1999-2006	4 620 933	1 387 450	30,0*
2007	934 343, 5	392 436,9	42
1999-2007	5 555 276,7	1 779 887,2	32*

**Indicele mediu calculat*

Tabelul 3. *Ponderea activelor intelectuale în componenţa activelor nemateriale ale întreprinderilor pe principalele ramuri ale economiei naţionale, %*

Ramura	Ponderea, %
Transport, depozitare şi comunicaţii	36,2%
Industria de prelucrare	49,4%
Energie electrică, gaz şi apă	43,7%
Comerţ cu ridicata şi cu amănuntul, repararea maşinilor, a altor bunuri personale	49,9 %
Afaceri imobiliare	60,9%
Construcţii	33,9%
Alte ramuri	69,7%

Caracteristice pentru domeniul dat sunt variaţiile valorii unor anumite obiecte şi a ponderii lor în valoarea totală a proprietăţii intelectuale. Astfel de modificări au la origine diverse cauze, inclusiv contabilizarea neuniformă a activelor. Dinamica modificărilor este influenţată şi de imperfecţiunea politicii de contabilizare a întreprinderii. Variaţiile menţionate pot fi explicate şi prin circulaţia permanentă a acestor active, expirarea periodică a termenelor de valabilitate a brevetelor şi a certificatelor de înregistrare. Alteori expiră termenul de utilitate a soluţiei tehnice brevetate sau aceasta este cesionată. În asemenea cazuri, obiectele menţionate sunt excluse din componenţa activelor nemateriale. Totodată, în rezultatul reorganizării întreprinderii, adeseori astfel de active cum este good-will-ul dispar, valoarea comercială a mărcilor se diminuează din cauza pierderii unor anumite afaceri sau în urma acţiunii altor factori.

Pentru specialiştii întreprinderii constituie dificultăţi procesul de identificare a diverselor obiecte de proprietate intelectuală, operarea metodelor de reflectare contabilă a circulaţiei acestor active, calcularea valorii lor iniţiale pentru includerea în bilanţul contabil, precum şi a valorii de piaţă, în scopul utilizării comerciale ulterioare.

Tabelul 4. *Ponderea obiectelor individuale în valoarea totală contabilizată a activelor intelectuale (toate tipurile de proprietate), %*

Anii / Tipurile OPI	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Good-will	37,8	19,6	7,0	0,8	0,4	0,5	0,5	0,3	1,1
Brevete	4,9	2,8	2,2	21,1	30,8	2,2	2,1	1,5	0,9
Mărci	2,7	2,6	3,1	1,9	3,4	5,8	21,4	14,9	8,8
Programe informatice	54,8	75,0	87,7	76,2	65,4	91,5	76,0	83,3	89,2
Total proprietate intelectuală	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Rezultatele privind sistematizarea activelor necorporale denotă diversitatea şi complexitatea acestora şi nu se limitează, bineînţeles, la cele patru categorii menţionate mai sus.

Activele nemateriale identificabile se divizează în următoarele grupuri: brevetele de invenţie, brevetele pentru soiuri de plante, hibrizii şi rasele de animale; mărcile şi alte mijloace de individualizare; licenţele şi contractele de franchising; good-will-ul (renome-ul comercial); alte active nemateriale (contracte, acorduri şi drepturi etc.); dreptul de utilizare a loturilor de pământ, a resurselor naturale şi a altor obiecte materiale; dreptul de autor şi drepturile conexe, dreptul la programe originale pentru sistemele electronice de operare şi a bazelor de date, dreptul la topografiile circuitelor integrate; know-how-ul (secretele comerciale); resursele informaţionale şi cheltuielile de organizare; rezultatele lucrărilor ştiinţifice de proiectare, drepturile de monopol etc. Practica economică scoate în evidenţă noi şi noi active nemateriale cu caracter de lungă durată, capabile să aducă în viitor substanţiale profituri economice sau beneficii de altă natură.

Informaţia prezentată în tabelul 3 demonstrează că programele informatice deţin cea mai mare pondere în cadrul proprietăţii intelectuale contabilizate. În perioada 1999-2007 ea a constituit 54,8-91,5%. Aceasta se datorează, în primul rând, faptului că programele informatice se contabilizează conform preţurilor de achiziţionare sau de licenţiere, fără evaluări suplimentare, dar şi creşterii permanente a nivelului de computerizare a economiei naţionale.

În anii 2002-2003 se înregistrează o creştere bruscă a valorii de bilanţ a brevetelor. O asemenea situaţie demonstrează lipsa unui sistem de evidenţă a acestora. Este un lucru firesc, dacă se ia în considerare lichiditatea redusă a activului dat, mai ales în condiţiile diminuării ritmurilor de dezvoltare industrială, domeniu în care pot fi utilizate invenţiile şi alte realizări tehnice. Elaborările tehnice, protejate prin brevete, pot fi depăşite sau pierdute în urma unor transformări, reorganizări, comercializări. Totodată, realizarea unor noi invenţii, soiuri de plante, a altor soluţii tehnologice este foarte costisitoare şi necesită o perioadă de timp îndelungată.

Ponderea mărcilor în valoarea totală a activelor intelectuale variază între 2,7-8,8%, cu excepţia anilor 2005 (21,4%) şi, respectiv, 2006 (14,9%). Astfel, în ansamblu, ele nu ating o pondere destul de înaltă în activele nemateriale contabilizate. Cauza constă în conştientizarea insuficientă a oportunităţii de a include valoarea mărcilor în evidenţa contabilă şi în faptul că valoarea iniţială a creării designului unei mărci este cu mult mai mică decât cea a unei soluţii tehnice protejate prin brevet. De remarcat, însă, că valoarea de piaţă a unei mărci notorii, ce reprezintă o anumită afacere, poate fi foarte mare, uneori, după cum demonstrează practica internaţională, mai mare chiar decât valoarea tuturor activelor materiale ale întreprinderii.

Good-will-ul înregistrează o pondere destul de mare în anii 1999-2000 şi o diminuare bruscă începând cu anul 2001. În limbajul contabilităţii, good-will-ul este diferenţa dintre valoarea de bilanţ a tuturor activelor întreprinderii şi valoarea lor de piaţă la momentul înstrăinării. Situaţia creată se explică prin dinamica formării noilor întreprinderi care pot apărea prin reorganizarea celor ce funcţionau anterior, având o reputaţie notorie şi o marcă valoroasă care, în urma reorganizării, a fost pierdută, împreună cu valoarea sa de piaţă.

Examinarea rolului capitalului intelectual în cadrul proprietăţii corporative impune diferenţierea categoriilor „proprietate intelectuală” şi „activ nematerial”. Proprietatea intelectuală este o noţiune mai vastă decât cea de activ nematerial. Rezultatele activităţii intelectuale devin active nemateriale doar atunci când valoarea lor (iniţială şi de piaţă) este luată la balanţa întreprinderii ca unitate de evidenţă în componenţa activelor nemateriale, în scopul reflectării prezenţei lor în conturile evidenţei contabile şi al utilizări comerciale ulterioare. În cadrul mai larg al proprietăţii intelectuale, activele nemateriale reprezintă valoarea de ansamblu a drepturilor exclusive asupra invenţiilor, modelelor de utilitate, soiurilor de plante, mărcilor, denumirilor de origine a produselor, obiectelor protejate prin dreptul de autor şi drepturile conexe, inclusiv a programelor pentru calculator, bazelor de date etc.

Uneori, rezultatele activităţii intelectuale, utilizate în practica economică, nu posedă protecţia sus-menţionată, ele fiind protejate pe alte căi, în conformitate cu legislaţia în vigoare, de exemplu, prin sistemul de protecţie a secretului comercial (know-how). Însă rezultatele respective se utilizează în calitate de active nemateriale, posedând, în conformitate cu Standardul Naţional al Evidenţei Contabile 13 – „Evidenţa activelor nemateriale”, indicii de recunoaştere a acestora în calitate de active.

Totodată, vom menţiona faptul că în activele nemateriale se includ elemente, originea cărora nu ţine de activitatea intelectuală. Acestea reprezintă drepturile la utilizarea unor factori nemateriali (arenda terenurilor, a încăperilor, utilajelor, unităţilor de transport etc.) sau la practicarea unor activităţi (comercializarea produselor alcoolice, importul produselor petroliere etc.).

Intensificarea proceselor de utilizare comercială şi creştere a valorii proprietăţii intelectuale depinde de o serie de factori, inclusiv de eforturile statului privind activitatea inovaţională şi disponibilitatea antreprenorialului de a implementa rezultatele activităţii intelectuale. Tranziţia la calea inovaţională a creşterii economice va conduce inevitabil la extinderea rolului proprietăţii intelectuale, care se transformă tot mai evident într-un important element al patrimoniului corporativ, cerând în mod imperios o gestionare efectivă şi o evidenţă adecvată.

Bibliografie:

1. Materialele generalizate ale rapoartelor financiare ale agenţilor economici pentru anii 1999-2007 ale Biroului Naţional de Statistică.

2. Standardele Naţionale de Contabilitate 13, aprobate de Ministerul Finanţelor prin ordinul nr. 16 din 29.01. 1999, Monitorul Oficial, 1999, nr. 35/38.

3. BUCUR, V., BADÂR, Iu., CRAVCENCO, R. Indicaţii metodice privind evaluarea şi contabilitatea activelor nemateriale, AGEPI, Chişinău, 2005.

REZUMAT

Proprietatea intelectuală constituie obiectul primordial al proprietăţii corporative din componenţa activelor necorporale. Acest factor al stabilităţii economice este înalt apreciat în statele cu economie de piaţă. Şi pentru Republica Moldova aceasta este o cale nouă, insuficient studiată de utilizare a bunurilor nemateriale. Urmărind succesele unei afaceri concrete, întreprinzătorii conştientizează faptul că solvabilitatea de bază a firmei constă din proprietatea intelectuală în sine, care trebuie luată în calculul compoziţiei activelor nemateriale. Tendinţa spre creştere şi utilizarea comercială prin cotarea la maxim a activelor necorporale în domeniul proprietăţii intelectuale reprezintă o modalitate de creştere a valorii proprietăţii şi de solvabilitate a persoanelor juridice şi fizice.

ABSTRACT

The intellectual property from the composition of intangible assets constitutes the primordial object of corporate property. This economic stability factor is highly appreciated in countries with market economy. And for the Republic of Moldova this is a new, insufficiently studied way of use of the property not having a material structure. Watching the success in concrete business, the leaders of enterprises are aware of the fact that the firm solvability base consists in the intellectual property itself which must be calculated within the composition of intangible assets. The tendency towards increasing and commercial use by a maximum quotation of intangible assets in the intellectual property field represents a way of increasing the value of property and the solvability of legal and physical persons.

FUNDAMENTE TEORETICE PRIVIND RISCUL INOVAȚIONAL ÎN ECONOMIA BAZATĂ PE CUNOAŞTERE

conf. univ., dr. Aurelia ŞUŞU-ȚURCAN,
secretar ştiinţific SSEM, AŞM

Inovarea (ştiinţifică şi tehnologică) constă în transformarea unei idei într-un produs vandabil, nou sau ameliorat, într-un proces operaţional în industrie sau în comerţ sau într-o nouă metodă socială. Totodată, procesul inovaţional aduce cu sine riscul şi incertitudinea. Anume acestea sunt principalele caracteristici ale unei economii bazate pe cunoaştere, îndeosebi în contextul dezvoltării inovaţionale.

Reieşind din conceptele de bază ale riscurilor, putem stipula următoarele caracteristici principale ale conceptului de risc:

- acţiunea riscului va apărea în perspectivă, astfel riscul se află în strânsă corelaţie cu luarea deciziilor;
- categoriile „incertitudine" şi „risc" sunt strâns legate între ele, dar nu sunt sinonime;
- riscul survine în acele cazuri când se adoptă decizii (o variantă de traducere a cuvântului „risc" presupune – „adoptarea deciziilor, rezultatul cărora nu este cunoscut");
- riscul este subiectiv, iar incertitudinea este obiectivă;
- pentru inovare este elocventă regula: „dacă nu există risc, nu există nimic nou".

În contextul dezvoltării inovaţionale, riscul ţine de finanţarea şi aplicarea inovaţiilor tehnico-ştiinţifice. Deoarece cheltuielile şi rezultatele progresului tehnico-ştiinţific sunt extinse şi îndepărtate în timp, ele pot fi prevăzute doar în unele limite (de obicei foarte largi). Prin urmare, riscul de inovare este probabilitatea pierderilor, apărute la investirea de către firma antreprenorială a mijloacelor în producerea noilor mărfuri şi servicii care, posibil, nu-şi vor găsi (în timp scurt sau chiar deloc) solicitarea scontată pe piaţă.

Orice risc inovaţional este complex, reprezentând o construcţie din multitudinea de elemente ale multor riscuri. În aşa mod, riscul inovaţional reprezintă un sistem de factori care acţionează în formă de riscuri complexe, individuale pentru fiecare participant al proiectului în relaţii cantitative şi calitative. Acest sistem se poate reprezenta astfel:

$$R = \begin{Bmatrix} R_{11}, & R_{12}, \ldots & R_{1n} \\ R_{21}, & R_{22}, \ldots & R_{2n} \\ \ldots & \ldots \ldots & \\ R_{m1}, & R_{m2}, \ldots & R_{mn} \end{Bmatrix}$$

unde: n - numărul probabil al riscurilor izolate;
m - numărul participanţilor la executarea proiectului;
Rij - riscul particular al fiecărui participant privat.

Deci, însemnătatea fiecărui risc pentru fiecare participant este individuală, iar riscul comun al procesului inovaţional reprezintă pentru fiecare dintre ei un sistem coerent de riscuri particulare conţinând multiple legături.

Riscul de inovare apare în următoarele situaţii:

- la implementarea unei metode mai ieftine de producere în comparaţie cu cele deja utilizate. Astfel de investiţii vor aduce firmei supraprofit temporar, atâta timp cât acesta va fi unicul deţinător al tehnologiei respective. În această situaţie firma se confruntă doar cu un singur tip de risc – o eventuală evaluare nejustă a cererii pentru marfa produsă;

- la fabricarea noului produs (marfă, serviciu) cu utilaj vechi. În acest caz la riscul evaluării eronate a cererii pentru marfa sau serviciul nou se mai adaugă şi riscul necorespunderii calităţii lor în legătură cu utilizarea utilajului învechit;

- la producerea mărfii sau serviciului nou utilizând tehnică şi tehnologii noi. În această situaţie riscul de inovare include: riscul ca noua marfă sau serviciu să nu-şi găsească cumpărătorul; riscul necorespunderii utilajului şi tehnologiei noi cerinţelor de producere a mărfii sau serviciului nou; riscul imposibilităţii de a vinde utilajul creat, deoarece acesta nu se potriveşte pentru fabricarea unei noi producţii.

În procesul de inovare riscul este interpretat drept o realitate obiectivă şi inevitabilă. Astfel, experienţa internaţională denotă că rezultatele preconizate la etapa cercetărilor fundamentale depăşesc de obicei cota de 10%. Cota elaborărilor ştiinţifice aplicative constituie 80%. Preventiv se presupune că şi după o selectare strictă, în urma căreia 80-90% din propuneri sunt respinse, 10-30% din proiectele care au obţinut finanţare din contul fondurilor de inovare se pot solda cu insucces. Uneori, însă, şi un rezultat negativ constituie, totuşi, un rezultat.

Investitorii preferă proiectele cu o rentabilitate aşteptată medie sau mai mare faţă de proiectele cu o rentabilitate aşteptată mai mică şi, la una şi aceeaşi rentabilitate aşteptată, preferă proiectul cu un grad de risc mai mic.

Criteriile de selectare a proiectelor investiţionale în condiţii de risc şi incertitudine depind în mare măsură de nivelul riscului. Decizia se ia în funcţie de situaţia concretă în care se află firma. Managerul analizează noul proiect şi interdependenţa sa cu activităţile deja existente ale firmei.

Potrivit teoriei neoclasice a riscului, ale cărei teze au fost elaborate de A. Marshall şi dezvoltate de A.C. Pigou, teza fundamentală este următoarea: "Pentru un profit scontat mai mare întreprinzătorul este gata să accepte un risc mai mare".

Legătura dintre venituri şi riscuri constituie poziţia de bază a investirii. Orice investiţie de mijloace deţine un oarecare grad de risc, denumit risc investiţional. Acesta semnifică pierderea totală sau parţială a mijloacelor investite sau neobţinerea veniturilor aşteptate. Dacă investitorul merge la un risc mai serios, atunci venitul pe care-l aşteaptă de la investiţie este considerabil mai mare. Anume acest venit şi este motivarea întregii investiţii.

Problema constă în aceea că antreprenoriatul inovaţional cere investiţii esenţiale în perioada iniţială de dezvoltare, proiectele implicând un risc înalt. Astfel, în lanţul de investire există „o verigă slabă" – etapa de iniţiere[1], când încă nu se ştie care pot fi câştigurile.

Iată de ce în Occident se practică donaţiile către instituţiile ştiinţifice, iar firmele venture, antrenate în practica de asimilare a noilor tehnologii, posedă înlesniri impozitare, fiind susţinute de către stat. Paradoxul principal al dezvoltării inovaţionale constă în aceea că este imposibil de a pronostica în cât timp anume se vor resimţi rezultatele finanţării în cercetări.

În sectorul real al economiei termenele îndelungate de realizare a proiectelor, volumul insuficient al investiţiilor, circulaţia şi recuperarea lentă a mijloacelor, nivelul relativ redus al cunoştinţelor economice ale personalului administrativ împiedică evaluarea obiectivă a concepţiei de reducere a riscurilor în activitatea întreprinderii şi creează o barieră psihologică de neîncredere faţă de recomandările ştiinţei economice privind minimalizarea riscurilor.

Aşadar, activitatea financiar-economică a întreprinderii este desfăşurată în condiţii de incertitudine. Opţiunea pentru o strategie sau alta de dezvoltare poate conduce atât la sporirea, cât şi la pierderea mijloacelor investite. În condiţii de nesiguranţă, întotdeauna există o multitudine de variante alternative de adoptare a deciziilor. Probabilitatea realizării cu succes (obţinerea unor venituri maxime cu pierderi minime) a oricărei dintre ele depinde de numărul semnificativ de factori interni şi externi care influenţează întreprinderea. Aceste realităţi reflectă esenţa riscului în integritatea sa.

Gradul de risc depinde de raportul dintre mărimea pierderilor scontate şi volumul patrimoniului firmei antreprenoriale, precum şi de probabilitatea pierderilor respective.

Una dintre regulile principale ale activităţii financiar-economice spune: „A nu evita riscul, ci a-l prevedea, încercând a-l reduce până la nivelul cel mai jos posibil"[2], iar pentru aceasta este necesar de a gestiona corect riscurile antreprenoriale.

---

[1] Finanţarea proiectelor la etapa iniţială în toate ţările dezvoltate se produce din mijloacele investitorilor privaţi.

[2] Гранатуров В. Экономический риск. –М.: Дело и Сервис,1999.

Metodele de management al riscurilor unui proiect inovaţional sunt deosebit de variate. Înainte ca riscul să se manifeste, el trebuie sa fie identificat. Ceea ce este considerat ca un risc înalt, poate fi evaluat drept normal în alte condiţii de business. Dispoziţia pentru risc ar trebui diversificată în funcţie de stilurile de management. Odată cu identificarea parametrilor riscului, trebuie să fie luate şi măsurile de înlăturare a acestuia.

Etapa de stabilire a scopurilor privind gestionarea riscurilor se caracterizează prin utilizarea metodelor de analiză şi prognoză a conjuncturii economice, constatarea posibilităţilor şi necesităţilor întreprinderii în cadrul strategiei şi planurilor curente de dezvoltare. Risc-managementul trebuie să conţină anumite etape (vezi schema 1).

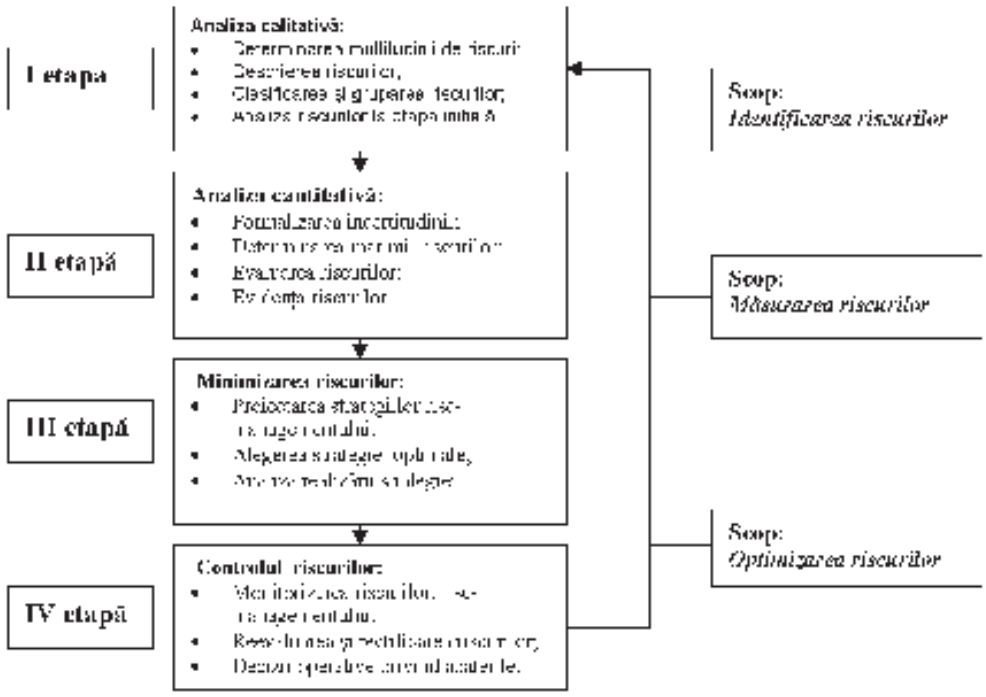

Schema 1. *Etapele principale ale risc-managementului inovaţional*

Etapa principală, care permite de a elabora strategia privind administrarea riscurilor, este cea de măsurare a acestora. Adeseori analiza calitativă (etapa I) şi cantitativă (etapa II) este efectuată în baza evaluării influenţei factorilor interni şi a celor externi: se efectuează evaluarea pe elemente a ponderii influenţei lor asupra activităţii întreprinderii respective şi a valorii ei monetare. O atare metodă de analiză este deosebit de complexă din punctul de vedere al analizei cantitative, însă îşi are aportul său necondiţionat la evaluarea riscurilor. În contextul dat, este necesar de a acorda o atenţie deosebită descrierii metodelor analizei cantitative a riscului financiar, deoarece acestea sunt diferite şi pentru aplicarea lor corectă sunt necesare cunoştinţe profunde.

Din punct de vedere statistic, riscul poate fi măsurat atât în expresie absolută (prin pierderile posibile în expresie materială sau valorică), cât şi în expresie relativă – ultima fiind mai amplă, deoarece riscul este determinat drept mărimea pierderilor posibile, raportată la o oarecare bază care poate fi sau starea patrimonială a întreprinderii, sau cheltuielile totale de resurse pentru tipul respectiv de activitate antreprenorială, sau venitul (profitul) scontat. În acest caz drept pierderi vor fi considerate devierile întâmplătoare ale profitului, venitului, câştigului direcţionate spre reducere, în comparaţie cu mărimile scontate.

Din punctul de vedere al evaluării, riscul este definit într-o anumită manieră: exprimă variaţia aşteptată a rentabilităţii investiţiei. Din punct de vedere statistico-matematic, riscul poate fi exprimat sub forma abaterii standard a rentabilităţilor.

Deşi calculele efectuate sunt foarte laborioase, precizia acestora este doar aparentă. Se poate crea impresia că au fost luate în calcul toate aspectele privind rentabilităţile posibile şi că acestea nu se pot situa în afara intervalului previzionat. În realitate, calculele realizate în vederea determinării riscului sunt bazate pe estimări şi nu pot fi corecte decât în măsura în care previziunile au fost bune.

În funcţie de mărimea pierderilor posibile, este raţional ca acestea să fie divizate în trei grupe:

- pierderile, mărimea cărora nu depăşeşte profitul calculat, denumite admisibile;
- pierderile, mărimea cărora este mai mare ca profitul calculat, se referă la cele critice – acestea trebuie să fie restituite de antreprenor;
- cel mai periculos este riscul catastrofal, deoarece antreprenorul poate să suporte pierderi care depăşesc patrimoniul întreprinderii.

Procedeele de gestionare a riscului constau din mijloace de soluţionare a riscurilor şi metode de minimalizare a gradului de risc, precum şi din controlul riscului (vezi schema 1). Mijloacele de soluţionare a riscurilor sunt: evitarea acestora, menţinerea, transmiterea, reducerea gradului lor. Evitarea riscului înseamnă abaterea simplă de la măsurile ce ţin de risc. Însă pentru investitor evitarea riscului deseori înseamnă dezicerea de profit.

Evaluarea riscurilor conform acestor etape permite de a distinge, pe de o parte, riscurile legate de incertitudine, iar pe de altă parte, riscurile realizarea cărora este legată de apariţia unui fapt generator, ce poate fi identificat.

Strategia de identificare şi măsurare a riscului poate să ajute personalul la diversificarea politicii de asigurare.

Concluzii

În final, trebuie de menţionat că, la luarea unei decizii în economia bazată pe cunoaştere, este legată atât de apariţia evenimentului de risc, cât şi de mărimea pagubelor survenite în urma acestuia, de atitudinea individuală faţă de consecinţele riscului şi toleranţa faţă de risc.

În aceste condiţii este necesar ca riscul să fie pus sub control, abordat sistemic şi pe anumite tipologii.

Deci, evident că, odată cu accelerarea activităţii inovaţionale, problema riscului inovaţional într-o economie bazată pe cunoaştere necesită o abordare sistematică, deoarece evaluarea corectă a acestuia permite atragerea investiţiilor necesare. Problema constă în aceea că, concomitent cu epuizarea duratei de viaţă a utilajului tehnic din multe întreprinderi, volumul redus al investiţiilor şi modul defectuos de gestionare a fondurilor de amortizare vor genera pe viitor un

blocaj distrugător. Nu trebuie neglijată nici orientarea consumatorilor spre produse de import, în condiţiile în care piaţa autohtonă este relativ îngustă, iar veniturile reale ale populaţiei – mici, în comparaţie cu cele ale ţărilor dezvoltate. La nivel macroeconomic, nu trebuie ignorat nici riscul generat de fenomenul corupţiei, al birocraţiei excesive şi al cadrului legal instabil, fapte de natură să reducă interesul potenţialilor investitori, îndeosebi al celor străini.

Bibliografie:

1. DRUCKER, P. Innovate or die, The Economist, 25.08.1999.

2. ALPOPI, C. Creativitate şi inovare. – Bucureşti: Editura A.S.E., 2002. – 157 p.

3. BALOIU, L.M. Inovarea în economie. – Bucureşti: Ed. Economică, 2004. – 337 p.

4. COSMÂNCĂ, M., SLĂTINEANU, L., NAGÎŢ, G. Inovarea în întreprinderile mici şi mijlocii. – Chişinău: Ed. Tehnica-Info, 2002. – 242 p.

5. ГРАНАТУРОВ, В. Экономический риск. – М.: Дело и Сервис, 1999.

6. Инновационный менеджмент: Учеб.-метод. пособие / Сост. С.В. Васильев/ Великий Новгород, 2006.

7. РОМАНОВ, В.С. Понятие рисков и их классификация как основной элемент теории рисков // Инвестиции в России. – 2000г. – № 12.

8. ЯКОВЛЕВА, Е., ВЛАДЫКИНА, Т. Инновационное общество “Российская газета” - Неделя № 4589 от 14 февраля 2008 г.

REZUMAT

Astăzi trăim într-o societate cu o economie definită ca fiind bazată pe cunoştinţe, care e total diferită de cea din secolele trecute. Această economie nouă poate fi specificată prin nevoia de inovaţie care presupune producerea unor noi bunuri sau metode noi de a produce. Inovaţia (ştiinţifică şi tehnologică) constă în transformarea unei idei într-un produs vândut foarte bine. Poate fi un produs nou sau unul îmbunătăţit, un proces operaţional în industrie sau pe piaţă, sau chiar o metodă socială nouă. Cu toate că procesul inovaţional este riscant şi incert, riscul asumat este inerent economiei bazate pe cunoştinţe. În aceste condiţii, riscul trebuie sa fie controlat sau abordat sistemic şi topologic. Deci, este evident că problema riscului specific proiectelor de inovare necesită o abordare sistemică.

ABSTRACT

Nowadays we leave in a society with an economy defined as knowledge based economy, which is totally different of last century's one. This new economy can be specified by the necessity of innovation that means production of new goods or new ways of production. The innovation (scientific and technological) consists in a transformation of an idea into well-sold product. It can be new or improved good, operational process in industry or market, or even new social method. Because the process of innovation is risky and uncertain, the risk assumption is inherent in the knowledge based economy. In these conditions the venture should be controlled or systemic and typologically approached. So, is evident that the problem of the risk specific for innovation project should be systematically approached.

АНАЛИЗ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

к.э.н. Е.В. КОРОЛЕВА,
декан факультета экономики и менеджмента
Российского государственного института
интеллектуальной собственности (РГИС)

В современных социально-экономических условиях значение инновационной деятельности для хозяйствующих субъектов постоянно возрастает, и насколько эффективно будет организована работа инновационного механизма, настолько они будут успешно функционировать и динамично развиваться. Определяя в качестве важнейшего условия обеспечения развития и устойчивого положения промышленного предприятия на рынках выпускаемой продукции, повышение эффективности инновационной деятельности, невозможно без систематического анализа инновационной деятельности промышленного предприятия.

Осуществление инновационной деятельности предприятий направлено на достижение определенных экономических результатов, решение задач хозяйственного и финансового развития. Это требование находит выражение в составе целевых параметров планирования инновационной деятельности предприятия, в критериях дальнейшей их оценки. Поэтому для ускорения перехода экономики предприятия к экономике, в которой преобладает интеллектуальная составляющая, необходимо активизировать исследования проблем инновационного развития и повышения эффективности инновационной деятельности. В связи с этим, формирование современной системы показателей развития инновационной сферы экономики, ориентированных на требования государственной научно-технической политики, их обновление на базе международных стандартов, классификаторов и группировок является особенно актуальным.

Оценка инновационной деятельности предприятия предусматривает многоаспектное исследование по выявлению тенденций и перспектив дальнейшего развития инновационных процессов. Проведенное изучение теории анализа современного состояния инновационных процессов позволяет сформулировать общую методику организации исследования инновационной деятельности.

Сначала предполагается осуществить сбор информации в соответствии со следующими направлениями исследования [3]:

1) кадровый потенциал научно-инновационной сферы;

2) состояние и использование материально-технической базы научно-инновационной сферы;

3) финансовое состояние научно-инновационной сферы;

4) инновационная деятельность.

Сбор информации предполагается осуществлять с помощью материалов статистики, сведений предприятий и организаций, занимающихся инновационной деятельностью, и опросных оценок экспертов.

На следующем этапе на основе созданной информационной базы проводится оценка и системный анализ состояния исследуемого объекта в целях подготовки соответствующего заключения, выявляются причины, вызывающие тот или иной характер протекания инновационных процессов.

На третьем этапе исследования по результатам анализа текущего состояния исследуемого объекта осуществляется прогнозная оценка развития инновационной сферы предприятия на кратко-, средне- или долгосрочную перспективу.

На завершающем этапе формулируются рекомендации, обеспечивающие устойчивое функционирование научно-технической сферы в соответствии с выбранным вариантом развития, оценивается эффективность мер и мероприятий, направленных на преодоление негативных и поддержку позитивных тенденций развития.

Для систематического обобщения результатов, исследование инновационной сферы предприятия следует проводить ежегодно. В целях его качественного выполнения необходимо совершенствование нормативно-методического обеспечения, формирование системы аналитических показателей.

При анализе инновационного развития предприятия, на наш взгляд, необходимо осуществлять комплексный подход к использованию имеющихся показателей эффективности инновационной деятельности, требующих на сегодняшний день некоторой систематизации.

Один из подходов при формировании системы показателей инновационной деятельности рассматривает, прежде всего, необходимость определения основных направлений этой деятельности. Анализ работ отечественных и зарубежных исследователей позволил выделить следующие основные направления инновационной деятельности предприятия: **управление** (организация), **производство, персонал, продукт**.

Перечисленные направления, а также некоторые цели деятельности компании, направленные на повышение конкурентоспособности, к которым можно отнести снижение издержек, расширение ассортимента, повышение качества, могут быть использованы в качестве признаков при построении классификационной схемы объектов инновационной деятельности (табл. 1) [2]. Выделенные цели являются наиболее общими для обеспечения конкурентоспособности компании.

Анализ инновационной деятельности на предприятии предусматривает оценку фактического уровня развития инноваций в каждом выделенном блоке деятельности.

В качестве показателей, характеризующих организационно-управленческие изменения, можно выделить:

- разработку и реализацию новой или значительно измененной корпоративной (акционерной) стратегии;
- внедрение современных (на основе информационных технологий) методов управления организацией;
- разработку и внедрение новых или значительно измененных организационных структур;

Таблица 1. *Классификация основных объектов деятельности при формировании инновационной программы предприяти*

Цели	Направления инновационной деятельности			
	Управление (организационно-управленческая система)	**Персонал**	**Производство**	**Продукт**
Сокращение затрат	Организационная структура Формы отношений и технологии сотрудничества с контрагентами и потребителями	Методы мотивации работников Система оплаты труда	Производственный процесс или его элементы (сокращение длительности, обеспечение прямоточности) Оборудование (сокращение потребления энерго- и других ресурсов)	Товар/услуга Технология
Повышение качества продукции	Системы контроля и мониторинга	Методы подбора и обучения персонала Методыстимулирования персонала Методы аттестации Организационная культура	Производственный процесс или его элементы (усиление контроля и мониторинга) Оборудование (улучшение обрабатывающих и других свойств)	Товар/услуга Технология
Расширение ассортимента	Каналыраспределения Методы маркетинговойдеятельности	Система кадрового планирования Система сбора предложений	Производственный процесс или его элементы (добавление новых элементов процесса) Оборудование (обновление, модернизация оборудования для расширения его возможностей)	Товар/услуга Технология

- нововведения в использовании сменного режима рабочего времени;
- применение современных систем контроля качества, сертификации продукции (услуг);
- разработку новых или значительно измененных методов и приемов организации труда;
- организацию и совершенствование маркетинговой службы [4].

Если в качестве исследуемого направления инновационной деятельности выступает элемент «персонал», то в качестве параметров, характеризующих состояние соответствующих изменений, можно рассмотреть:

- численность персонала, занятого исследованиями и разработками;
- численность персонала с высшим и средним профессиональным образованием;
- расходы на заработную плату;
- затраты на обучение и подготовку персонала, связанного с инновациями;
- производительность труда;
- улучшение условий труда и т.д.

Развитие научного потенциала непосредственно сказывается на результативности научных исследований и разработок (число заявок на выдачу патентов на изобретения и полезные модели, число полученных патентов).

В качестве характеристик двух других объектов деятельности можно рассмотреть следующие показатели: продолжительность выполненных работ (длительность фаз жизненного цикла продукции, длительность выполнения проекта или программы); затраты на выполнение работы; объем выполненных работ; ресурсное обеспечение технологических инноваций, прежде всего, текущие и капитальные затраты на разработку и реализацию новых или усовершенствованных продуктов и производственных процессов; приобретение машин и оборудования, связанных с технологическими инновациями; объем продаж на внутреннем рынке и экспорт инновационной продукции.

Основой другого подхода к упорядочению и структурированию показателей инновационной деятельности предприятия является анализ основных понятий, связанных с инновационными процессами, классификаций инноваций.

Система показателей, определяющих инновационные (перспективные) возможности предприятия, должна характеризовать его способность к разработке и внедрению широкого класса инноваций: новых (модифицированных) товаров; новых технологий, оборудования, сырьевых ресурсов, организационных форм труда и т.д. Такими показателями, в первом приближении, могут быть:

- среднегодовое количество внедренных новых товаров;
- среднегодовое количество новых технологических процессов;
- среднегодовое количество используемых новых организационных форм труда;
- удельный вес используемых новых видов сырьевых ресурсов повышенного качества;
- удельный вес нового (модернизированного) оборудования;
- затраты на инновационную деятельность предприятия и их эффективность;
- число новых используемых технологий в маркетинге предприятия и многие другие.

Для этого необходимо оценить влияние множества таких факторов, как: развитие мировых и внутренних отраслевых рынков соответствующего профиля; разработка и внедрение новых технологий и средств труда; пропорциональность изменения цен сырьевых ресурсов, используемых в производстве, и конечной отраслевой продукции; уровень инфляции, масштабность интеграции; экономический потенциал самих предприятий и эффективность его использования; возможности предприятий к совершенствованию развития и участия в конкурентной борьбе и многие другие.

Осуществляя анализ конечных результатов инновационной деятельности, необходимо также исходить из того, что инновационный процесс представляет собой совокупность стадий. Наиболее важными из них являются проведение НИОКР, внедрение изобретений (замыслов, идей), при этом значимой перед внедрением является оценка экономической эффективности инновационных проектов. Анализ целесообразно осуществлять как каждой стадии в отдельности, так и во взаимосвязи в рамках единого целого. Поэтому необходимо определить показатели, характеризующие в отдельности стадию проведения НИОКР, оцен-

ку экономической эффективности инновационных проектов, стадию внедрения изобретений (технических решений, идей) и всю инновационную деятельность в целом. При этом комплексность анализа инновационной деятельности заключается и в том, что показатели должны отражать количественные и качественные изменения в инновационной сфере промышленного предприятия.

Для характеристики стадии проведения НИОКР, внедрения инноваций на промышленном предприятии могут быть использованы как абсолютные, так и относительные показатели, рассматриваемые за определенный период времени (см. табл. 2).

Необходимо заметить, что данные показатели не отражают в полной мере наличие эффекта инновационной деятельности. Для измерения данной характеристики необходимо исходить из того, что результаты этой деятельности должны отвечать требованиям экономической эффективности промышленного предприятия. В частности, для отражения эффективности проведения инновационной деятельности на стадии внедрения изобретений необходимо сопоставить число внедренных изобретений (технических решений, идей) и общее число разработанных изобретений (технических решений, идей) за тот же период времени.

Таблица 2. *Показатели, характеризующие стадии инновационного процесса*

Стадии инновационного процесса	**Показатели**	
	абсолютные	**относительные**
Проведение НИОКР	■ затраты на проведение НИОКР; ■ число занятых в НИОКР работников; ■ число полученных патентов; ■ число собственных изобретений (технических решений, идей) как результат проводимых НИОКР;	■ доля затрат на НИОКР в суммарном обороте или выручке от реализации товарной продукции; ■ доля собственных разработок в общем числе изобретений, отвечающих требованиям экономической эффективности промышленного предприятия; ■ доля средств, вырученных от реализации объектов интеллектуальной собственности, принадлежащих предприятию в общем объеме товарной продукции;
Проведение НИОКР	■ число приобретенных объектов интеллектуальной собственности; ■ число реализованных объектов интеллектуальной собственности; ■ затраты на приобретение объектов интеллектуальной собственности; ■ средняя продолжительность разработки одного изобретения (технического решения, идеи).	■ доля занятых в НИОКР в общей численности производственного персонала предприятия; ■ отношение вырученных средств от реализации объектов интеллектуальной собственности, принадлежащих предприятию, к затратам на приобретение объектов интеллектуальной собственности; ■ отношение фактического и оптимального уровня затрат времени при разработке одного изобретения (технического решения, идеи) и т.д.

Стадии инновационного процесса	Показатели	
	абсолютные	относительные
Внедрение изобретений (замыслов, идей)	■ число внедренных изобретений (замыслов, идей); ■ затраты на внедрение изобретений (замыслов, идей).	■ число внедренных изобретений (замыслов, идей) на одного занятого; ■ доля затрат на внедрение изобретений (замыслов, идей) в общем объеме осуществленных капиталовложений за тот же период времени; ■ средние затраты на внедрение одного изобретения и т. д.

Проверка соответствия предполагаемых нововведений требованиям экономической эффективности промышленного предприятия происходит в результате оценки экономической эффективности инновационных проектов.

Инновационная деятельность, как и любая другая деятельность, должна быть ориентирована на какой-либо результат, т.е. характеризоваться определенной результативностью и эффективностью. При этом все виды деятельности требуют затрат ресурсов. Поэтому, если в качестве цели исследования инновационной деятельности определить оценку итогов деятельности предприятия в инновационной сфере, то рационально осуществить анализ на основе ресурсных и результативных характеристик функционирования предприятия. В этой связи совокупность индикаторов инновационной деятельности может быть представлена в виде схемы, включающей ряд блоков показателей (рис. 1).

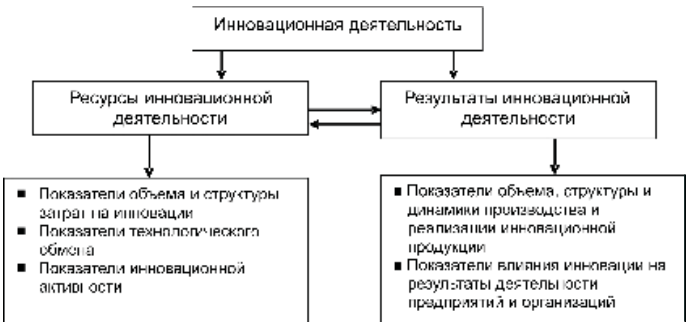

Рис. 1. *Система показателей инновационной деятельности [1]*

Анализ ресурсов инновационной деятельности отражает создание, внедрение и распространение на рынке новых либо усовершенствованных продуктов, услуг, технологических процессов, а также измерение ресурсов, направляемых на инновационную деятельность, оценку факторов, благоприятствующих инновациям или тормозящих их, анализ влияния инноваций на результаты деятельности предприятий. Показатели объема и структуры затрат на инновации представляют собой выраженные в денежной форме фактические расходы, связанные с осу-

ществлением различных видов инновационной деятельности. Показатели технологического обмена охватывают сделки по приобретению и передаче научно-технических знаний и опыта для оказания научно-технических услуг, применение технологических процессов, выпуск продукции. Показатели инновационной активности рассматриваются с точки зрения внедрения новых или усовершенствованных продуктов и технологических процессов и характеризуют степень участия предприятий в осуществлении инновационной деятельности в течение определенного периода (табл. 3 [1]).

№ пп	Группы показателей	Показатели
Показатели ресурсов инновационной деятельности		
1.	Показатели объема и структуры затрат на инновации	Затраты на научные исследования и разработки, связанные с внедрением новых продуктов и технологических процессов, руб. Затраты на приобретение прав на патенты, лицензий на использование изобретений, промышленных образцов, полезных моделей, руб. Затраты на приобретение беспатентных лицензий у сторонних предприятий, организаций, частных лиц, руб. Затраты на приобретение программных средств, связанных с осуществлением инноваций, руб. Затраты на производственные проектно-конструкторские работы, связанные с технологическим оснащением, организацией производства, начальным этапом выпуска новой продукции, руб. Затраты на технологическую подготовку производства, пробное производство и испытания, связанные с внедрением технологических инноваций, руб. Затраты на подготовку и переподготовку персонала в связи с внедрением технологических инноваций, руб. Затраты на маркетинговые исследования по выпуску новых продуктов на рынок, на рекламу, руб.
2.	Показатели технологического обмена	Показатели, учитывающие количество приобретенных (переданных) технологий по следующим формам приобретения (передачи): ■ патентные лицензии, права на патенты ■ результаты исследований и разработок ■ “ноу-хау”, соглашения на передачу технологий ■ покупка (продажа) оборудования ■ целенаправленный прием на работу квалифицированных специалистов ■ получение технологий на основе предоставленных инвестиций

№ пп	Группы показателей	Показатели
Показатели ресурсов инновационной деятельности		
3.	Показатели инновационной активности	Число созданных образцов новой техники в рассматриваемом и предыдущем годах соответственно, шт. Число освоенных новых видов продукции в рассматриваемом и предыдущем годах соответственно, шт. Число созданных видов сертифицированной продукции в рассматриваемом и предыдущем годах соответственно, шт. Число полученных лицензий на производство новых видов продукции, шт. Доля государственного сектора в выполнении научных исследований, % Доля инновационной продукции в общем объеме промышленной продукции предприятия, % Уровень инновационной активности предприятия, %
Показатели результатов инновационной деятельности		
1.	Показатели объема, структуры и динамики производства и реализации инновационной продукции	Объем инновационной продукции на предприятии в действующих ценах, руб. Объем продукции, подвергающейся значительным технологическим изменениям или вновь внедренной, руб. Объем продукции, подвергающейся усовершенствованию, руб. Общий объем продукции на предприятии в действующих ценах, руб. Доля инновационной продукции в общем объеме продукции на предприятии, % Динамика продаж за счет осуществления инноваций
2.	Показатели влияния инноваций на результаты деятельности предприятий и организаций	Сумма прибыли от реализации инновационной продукции, руб. Доля прибыли от реализации инновационной продукции в общей сумме годовой прибыли, % Показатели, отражающие снижение издержек производства в результате внедрения инноваций за счет сокращения затрат на оплату труда, материалы, энергию и др.

Необходимо отметить, что анализ инновационной деятельности выступает инструментом для разработки управленческих решений, направленных на повышение эффективности функционирования предприятия, а также используется для оценки профессионального мастерства и деловых качеств руководителей предприятия, инновационных подразделений и специалистов. Поэтому необходим комплексный подход к использованию имеющихся показателей инновационной деятельности. Любой из рассмотренных показателей отражает инновационную сферу предприятия с различных сторон. Освоение тех или иных подходов и предложений для анализа состояния инновационной деятельности создаст предпосылки для поиска наиболее оптимальных направлений научно-инновационной политики на предприятии, что позволит обеспечить инновационное развитие промышленных производств, удовлетворяющее возрастающим современным социально-экономическим потребностям.

При этом нужно понимать, что основой выбора тех или иных индикаторов для исследования является целевая направленность проводимого анализа инновационной деятельности.

Литература:

1. ВАЛЕНТЕЙ, С. *Контринновационная среда российской экономики* // Вопросы экономики. - 2005. - №10. - С. 141, 143.

2. КОЗЛОВА, Ю.А. *Классификация инновационных решений предприятия*// Седьмая научная сессия аспирантов ГУАП: Сб.докл.: В 2 ч. Ч II. Гуманитарные науки/ СПб ГУАП. СПб, 2004.– С. 83 – 84.

3. МИТЕНЕВ, В.В., СЕЛЯКОВА, С.А. *Организация мониторинга инновационной деятельности в регионе* // Экономические и социальные перемены в регионе: факты, тенденции, прогноз. - 2005, № 6.

4. Форма № 4 – инновация *«Сведения об инновационной деятельности организации»*. - http://www.auditcons.ru/stat/I0604017.doc.

REZUMAT

În condiţiile social-economice actuale creşte în permanenţă importanţa activităţii inovaţionale pentru toţi agenţii economici şi cu cât mai efectiv va fi reglat mecanismul inovaţional, cu atât mai performantă va fi funcţionarea şi dezvoltarea acestuia. Analiza sistematică a activităţii inovaţionale a întreprinderilor industriale este indiscutabil o condiţie primordială de dezvoltare stabilă a agenţilor economici pe piaţă, de sporire continuă a eficacităţii activităţii de inovare.

РЕФЕРАТ

В современных социально-экономических условиях значение инновационной деятельности для хозяйствующих субъектов постоянно возрастает, и насколько эффективно будет организована работа инновационного механизма, настолько они будут успешно функционировать и динамично развиваться. Определяя в качестве важнейшего условия обеспечения развития и устойчивого положения промышленного предприятия на рынках выпускаемой продукции, повышение эффективности инновационной деятельности, невозможно без систематического анализа инновационной деятельности промышленного предприятия.

ABSTRACT

In the modern socio-economic conditions the importance of the innovation activity permanently increases for the economic agents and on the fact how effectively will be organized the work of the innovation mechanism depends the efficiency and the dynamism with which they will work and develop. Appreciated as being an important condition of development and stability of the economic agents in the market, increase in the efficiency of the innovation activity becomes impossible without an analysis thereof within the industrial enterprises.

CREŞTEREA POTENȚIALULUI INOVAȚIONAL AL ȚĂRILOR CSI ŞI POLITICILE DE STIMULARE A INOVĂRII

drd, conf. univ. Ludmila SADURSCHI,
Universitatea de Stat „B.P. Haşdeu”, Cahul

Timp de aproape 15 ani, ţările CSI au suferit o subfinanţare cronică şi o restructurare întârziată a sectorului inovaţional, ceea ce a condus la reducerea numărului de cercetători activi şi a vârstei lor medii (64% peste 40 de ani). Necesitatea de a supravieţui în condiţiile penuriei de resurse a afectat grav atractivitatea carierei de cercetător, ceea ce a provocat migrarea masivă a cercetătorilor performanţi către alte sectoare ale economiei sau către străinătate. Sectorul cercetare-dezvoltare-inovare a suferit, probabil, cel mai mult de pe urma pierderilor „colaterale”, având ca rezultat reducerea semnificativă a potenţialului inovaţional la nivel naţional.

Deşi ţările CSI dispun de un anumit potenţial inovaţional, totuşi, în dezvoltarea acestora continuă să persiste un mediu de inovare nefavorabil, cauzat în primul rând de politicile statului în domeniul dat.

Din economiile celor 12 ţări membre ale CSI, nici una nu răspunde provocărilor concurenţiale ale pieţei mondiale. A fost necesară o perioadă de peste 10 ani pentru ca guvernarea acestor ţări să trateze inovaţia ca factor de bază al modernizării economiei şi să-şi asume responsabilitatea pentru crearea sistemelor naţionale de inovare. Pe parcursul ultimilor 5 ani, Rusia, Ucraina, Belarus şi Kazahstan, considerate a fi cele mai dezvoltate ţări ale CSI (conform studiilor realizate de L.Z. Zevin şi M.P. Strepetova, colaboratori ai Centrului ţărilor CSI şi Baltice), au aprobat un şir de programe naţionale prin care dezvoltarea inovaţională devine obiectivul de bază al politicilor statale în domeniul ştiinţei şi tehnicii. Astfel, în Rusia este adoptată „Strategia Federaţiei Ruse în domeniul dezvoltării ştiinţei şi inovaţiei până în 2010” (aprobată în 2004), în Belarus - „Strategia Naţională a dezvoltării economico-sociale până în 2020” (aprobată în 2004), în Kazahstan - „Strategia dezvoltării industrial-inovaţionale a Republicii Kazahstan pe perioada 2003-2015” (aprobată

în 2003), în Ucraina - „Strategia dezvoltării economice şi sociale pe calea integrării europene pe perioada 2004-2015". Cea mai mare parte a potenţialului tehnico-ştiinţific şi inovaţional al CSI revine anume acestor ţări.[3]

În scopul promovării inovaţiilor în spaţiul CSI, se realizează o strânsă colaborare între ţările membre în baza unor documente generale, şi anume: „Cu privire la infrastructura inovaţional-investiţională" (aprobată în 1997 de către Asambleea interguvernamentală a ţărilor membre ale CSI), „Dezvoltarea inovaţional-investiţională comună a ţărilor membre CSI" (1998), „Concepte ale politicii interstatale până în 2005 şi planul de realizare a acestor concepte". Pentru coordonarea activităţilor a fost creată o serie de instituţii - Comitetul interstatal pentru dezvoltarea tehnico-ştiinţifică, Consiliul tehnico-ştiinţific interstatal, Asociaţia internaţională a academiilor de ştiinţă şi multe alte programe.[3]

Este cert faptul că statul are predestinaţia de a înainta obiective şi a stabili principiile politicii sale, precum şi domeniile prioritare ale inovaţiilor. Obiectivele de bază ale politicii inovaţionale ale Federaţiei Ruse, declarate în „Politica Federaţiei Ruse în domeniul dezvoltării sistemului inovaţional până în 2010" (aprobată în 2005) sunt: asistenţă în dezvoltarea ştiinţei; pregătirea cadrelor şi a antreprenoriatului inovaţional; crearea programelor ce asigură creşterea dinamicii inovaţionale în domeniul producţiei; introducerea pârghiilor fiscale de stimulare a inovaţiilor; stimularea colaborării ştiinţifice dintre cercurile academice, universitare şi aplicative în activitatea de cercetare-dezvoltare-inovare.

Promovarea activităţii inovaţionale în Federaţia Rusă se realizează şi prin Fundaţia cercetărilor fundamentale, care distribuie granturi pentru cercetări şi care presupune alocarea a 3% resurse pentru ştiinţă din buget (deocamdată se alocă 1,2-1,5%). Prin hotărâre de guvern, încă în 1994 în Rusia a fost instituit „Fondul de stat pentru contribuţia la dezvoltarea micilor întreprinderi în domeniul tehnico-ştiinţific", menit să studieze piaţa investiţională şi să sprijine dezvoltarea şi promovarea întreprinderilor inovaţionale.[4]

O asemenea politică de susţinere a activităţii inovaţionale promovează şi Ucraina. Către anul 2004, Ucraina a înregistrat o diminuare a potenţialului inovaţional sub nivelul constatat la începutul anilor '90 ai sec. XX, confruntându-se cu un şir de probleme comune pentru toate ţările post-sovietice: reducerea considerabilă a cheltuielilor din bugetul de stat pentru ştiinţă şi inovare; îmbătrânirea cadrelor ştiinţifice; uzura fizică şi morală a fondurilor fixe; destrămarea viziunii asupra strategiilor naţionale care duc la accelerarea creşterii economice.

Aceste probleme au făcut ca la începutul anului 2004 structurile statale să întreprindă mai multe acţiuni pentru redresarea mediului inovaţional din cadrul economiei naţionale. Astfel, apare „Strategia dezvoltării economice şi sociale a Ucrainei pe perioada 2004-2015", cu un compartiment special „Strategia asigurării modelului de dezvoltare inovaţională". Comitetele Radei Supreme a Ucrainei au organizat mai multe mese rotunde şi seminare privind importanţa promovării şi implementării inovaţiilor elaborate de cercetătorii autohtoni într-o proporţie mai mare decât importul de tehnologii şi know-how.[5;12]. Cu toate tendinţele reformatoare din economia ţării, dezvoltarea inovaţională se desfăşoară destul de lent, în primul rând, din cauza modalităţilor de finanţare a proceselor inovaţionale. De regulă, în economiile aflate în tranziţie, inclusiv cele ale

Ucrainei şi Republicii Moldova, la baza activităţilor inovaţionale stau sursele de finanţare preponderent bugetare. La fel, într-o proporţie mică persistă comenzile întreprinderilor industriale, comenzi din partea statului şi mijloacele financiare provenite din comenzile de peste hotarele ţării (tabelul 1).

Tabelul 1. *Surse de finanţare a inovaţiilor tehnologice în Ucraina*

Anii	Suma totală a cheltuielilor	Inclusiv din sursele			
		Proprii	Bugetul de stat	Investiţii străine	Alte surse
2000	1760,1	1399,3	7,7	133,1	220,0
2001	1979,4	1654,0	55,8	58,5	211,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0

(adaptat de autor în baza datelor Comitetului de Stat al Statisticii din Ucraina [www.ukrstat.gov.ua])

Însă, ar trebui să luăm în considerare faptul că potenţialul inovaţional real al Ucrainei este mult mai mare decât indicatorii prezentaţi, deoarece în economia ţării (conform datelor din anul 2006) activau 12488 de doctori în ştiinţă, numărul organizaţiilor ce se ocupau de cercetări ştiinţifice este de 1452, practic 18 din 27 de regiuni aveau câte 1-2 business-incubatoare (12 în regiunea Kiev, 9 în regiunea Odesa); 225 de fonduri de inovare, 7 fonduri venture (toate în Kiev), 8 parcuri tehnologice (6 din ele în regiunea Kiev). Conform datelor statistice, în anul 2006, în Ucraina activitatea inovaţională era practicată doar de 225 de întreprinderi mici, cea ce constituie 8,4% din numărul total de întreprinderi.[5]

O caracteristică specifică a ţărilor din zona post-sovietică este de a inova „la comandă", adică doar atunci când apare cererea, ci nu şi pentru a comercializa inovaţiile. Astfel, activitatea tehnico-ştiinţifică la întreprinderile industriale din Belarus se desfăşoară prin realizarea sarcinilor puse de programele ştiinţifice şi tehnico-ştiinţifice elaborate de stat, realizând contracte directe cu beneficiarii. În anul 2006 au fost elaborate 425 de tehnologii de producţie modernă, din care 376 (88,5%) de tehnologii sunt noi în ţară, 44 (10,4%) - noi peste hotarele ţării şi 5 (1,1%) - absolut noi. Însă complexul tehnico-ştiinţific al Republicii Belarus mai continuă să fie un mare importator al tehnologiilor de producţie, din numărul total de tehnologii aplicate în ţară doar 23,7% sunt autohtone.[11]

În Belarus procesul de finanţare a inovaţiilor practic este acelaşi ca şi în toate ţările CSI: către anul 2006 finanţarea din sursele proprii ale întreprinderilor constituia 77,8%; cheltuielile pentru procurarea utilajelor şi maşinilor din totalul cheltuielilor inovaţionale era de 45,5%; pentru activităţi de cercetare-dezvoltare-inovare - 24,5%. Pentru comparaţie, în Uniunea Europeană cheltuielile

din bugetul de stat pentru ştiinţă şi inovare constituie aproximativ 46%. Factorii economici care influenţează în mare măsură dezvoltarea slabă a inovaţiilor în Republica Belarus sunt: lipsa de resurse proprii ale întreprinderilor industriale, lipsa susţinerii financiare din partea statului şi costurile ridicate ale inovaţiilor, care ar trebui să fie controlate de o politică eficientă a statului.

Conform datelor statistice pentru anul 2006, infrastructura inovaţională a Republicii Belarus este compusă din: 56 de centre ştiinţifico-practice; 24 de centre de transfer tehnologic; 1 parc de înalte tehnologii (monofuncţional); 10 parcuri tehnico-ştiinţifice; 5 centre inovaţionale; 1 fond inovaţional naţional; 10 centre informaţionale şi de marketing; 9 business-incubatoare; 476 de biblioteci tehnico-ştiinţifice; 318 întreprinderi inovaţional-active.[10]

Dacă e să vorbim despre Republica Moldova ca ţară membră a CSI, dezvoltarea ştiinţei şi inovării se realizează în conformitate cu Codul cu privire la ştiinţă şi inovare (nr. 259-XV din 15 iulie 2004) şi Acordul de parteneriat între Guvern şi Academia de Ştiinţe a Moldovei pentru anii 2005-2008 (nr. 80 din 28 ianuarie 2005), documente prin care ştiinţa şi inovarea s-au declarat drept priorităţi strategice naţionale şi forţă motrice a dezvoltării durabile a ţării.

Prin Hotărârea Parlamentului nr. 160 din 21 iulie 2005, au fost aprobate direcţiile strategice din domeniul ştiinţei şi inovării pentru anii 2006-2010, trei dintre care sunt axate pe dezvoltarea industrială: „Biomedicină, farmaceutică, menţinerea şi fortificarea sănătăţii", „Nanotehnologii, inginerie industrială, produse şi materiale noi" şi „Sporirea eficacităţii complexului energetic şi asigurarea securităţii energetice, inclusiv prin folosirea resurselor renovabile".[1]

În prezent, potenţialul ştiinţific şi inovaţional al sectorului industrial întruneşte circa 1,5 mii de cadre ştiinţifice şi tehnico-inginereşti, care activează în diferite institute de cercetări, proiectări şi construcţii, organizaţii şi întreprinderi.

Pe parcursul perioadei 1990-2004, din cauza unei politici economice şi inovaţionale „nesigure", alocaţiile bugetare în domeniul cercetării-inovării s-au redus de circa 12 ori. În consecinţă, echipamentul din institutele de cercetare-inovare devenise practic uzat din punct de vedere moral şi fizic, fondurile pentru consumabile erau sub nivelul minim de acceptabilitate, receptivitatea beneficiarilor potenţiali (agenţilor economici) pentru rezultatele ştiinţifice şi inovaţiile tehnologice a scăzut până la pragul de dispariţie. În perioada 2005-2007 s-a produs o creştere a finanţării sferei ştiinţei şi inovării din surse bugetare în cuantum de 0,35-0,6% din PIB, care spre anul 2011 urmează să ajungă la cel puţin 1,0% din PIB.

În anul 1990, potenţialul uman din sfera ştiinţei şi inovării se evalua la circa 25000 de angajaţi, iar în 2001 – la circa 7900, constituind o reducere de peste 3 ori a numărului de angajaţi. În 2007 în organizaţiile din sfera ştiinţei şi inovării cu finanţare preponderent de la bugetul de stat activau 2987 de persoane, inclusiv 1095 de cercetători ştiinţifici.[1]

În scopul creării infrastructurii inovaţionale, în anul 2007 a fost elaborată şi adoptată Legea cu privire la parcurile ştiinţifico-tehnologice şi incubatoarele de inovare, care prevede pentru rezidenţii acestora importante înlesniri fiscale, vamale şi tarifare. Tot în anul 2007 au fost inaugurate Parcul ştiinţifico-tehnologic „Academica" şi Incubatorul „Inovatorul".

Modernizările actuale se produc preponderent din contul importului de noi tehnologii şi sisteme de management. Similar activităţilor economice, activităţile de inovare sunt concentrate

preponderent în oraşele Chişinău şi Bălţi. Acesta este un obstacol serios în calea dezvoltării regionale şi cooperării transfrontaliere în cadrul euroregiunilor din care face parte ţara noastră.

Prin urmare, putem concluziona că în fiecare ţară membră a CSI sunt întreprinse şi se realizează anumite acţiuni în vederea revitalizării şi consolidării potenţialului ştiinţific şi inovaţional. Atingerea obiectivelor propuse de fiecare ţară în parte din spaţiul CSI în strategiile şi politicile lansate depinde în mod substanţial de dinamica măsurilor întreprinse de guvernele naţionale.

Pentru Republica Moldova, dezvoltarea inovaţională are o importanţă vitală, cauzată de amplasarea între cele două puteri economice regionale mari – România şi Ucraina – state ce promovează activ politicile de creştere economică şi consolidare a capacităţilor competitive. Efectele acestor politici sunt resimţite prin sporirea productivităţii şi reducerea costurilor de fabricaţie – situaţie ce conduce la menţinerea unor preţuri competitive de comercializare a producţiei exportate, inclusiv în ţara noastră. În acest context, constatăm creşterea expansiunii produselor ucrainene în nomenclatorul mărfurilor comercializate în Republica Moldova.

Situaţia creată impune accelerarea tranziţiei la calea inovaţională a creşterii economice şi determinarea avantajelor competitive care necesită a fi consolidate prin dezvoltarea potenţialului inovaţional autohton.

Bibliografie

1. Legea Republicii Moldova nr. 295-XVI din 21.12.2007 pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare pe anii 2008-2011, Monitorul Oficial nr.18-20/57 din 29.01.2008.

2. Legea Republicii Moldova nr. 138-XVI din 21.06.2007 cu privire la parcurile ştiinţifico-tehnologice şi incubatoarele de inovare, Monitorul Oficial nr. 107-111/476 din 27.07.2007.

3. Проблемы постсоветских стран, № 8. Модернизация экономики: факторы, инструменты, проблемы. Институт международных экономических и политических исследований, Москва, 2006 стр. 11-55.

4. ЗАВЛИНА, П.Н., КАЗАНЦЕВА, А.К., МИНДЕЛИ, Л.Э. Основы инновационного менеджмента: Теория и практика: Учеб. пособие, ОАО “НПО “Издательство “Экономика”, 2000.

5. МИШКОВЕЦ, Н.М., Инновационная деятельность предприятий. Учебное пособие, Рени, Ренийский институт Днепропетровского университета экономики и права, 2008.

6. www.aitt.md

7. www.mct.ro

8. www.newsmoldova.md

9. www.ukrstat.gov.ua

10. www.nasb.gov.by

11. www.unece.org/ceci/ppt_presentations/2008/eed/Bohdan.pdf

12. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції»/Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєцьтаін. - К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004.

REZUMAT

Inovaţia, ca obiect de studiu al ştiinţei economice, este un domeniu relativ nou, considerat în prezent ca un ax centralizator al strategiilor de dezvoltare şi de sporire a competitivităţii firmelor în particular, a economiilor naţionale ale ţărilor lumii. În ultimul deceniu al sec. XX, ţările Comunităţii Statelor Independente (CSI) s-au confruntat cu o serie de probleme comune: reducerea considerabilă a cheltuielilor din bugetul de stat pentru ştiinţă şi inovare; îmbătrânirea cadrelor ştiinţifice; uzura fizică şi morală a fondurilor fixe; destrămarea viziunii asupra strategiilor naţionale care conduc la accelerarea creşterii economice etc. Abia după 10 ani de independenţă, acestea au început să întreprindă acţiuni palpabile pentru revitalizarea potenţialului lor inovaţional. Dezvoltarea inovaţională a ţărilor CSI a devenit mai dinamică din momentul facilitării transferului de cunoştinţe şi tehnologii, activizării procesului de implementare a inovaţiilor, precum şi extinderii politicilor de colaborare în acest domeniu atât între instituţii aparte, cât şi între state.

ABSTRACT

Innovation, like a study for economic science, is a relatively new field, now regarded as an axis of synoptic development strategies and increase the competitiveness of firms, in particular, the national economies of the world. In the last decade of XX century, the Community of Independent States (CIS) have faced a number of common problems: a considerable reduction of expenses from the state budget for science and innovation; aging scientific staff, physical and moral depreciation of fixed assets funds; disintegration of the vision of national strategies leading to accelerated economic growth, etc. After 10 years of independence, they began to take tangible actions to revitalize their innovation potential. Innovation development of CIS countries become more dynamic with the facilitation of the transfer of knowledge and technologies, with the activation of the process of implementation of innovations and broadening cooperation policies in this area among institutions and among states.

DETERMINAREA MOMENTULUI REZISTENT AL MALAXORULUI CU ACŢIONARE CONTINUĂ ŞI ORGANE DE LUCRU ÎN FORMĂ DE BARE

ing. Valeriu LUNGU
Universitatea Tehnică a Moldovei

Pentru prepararea amestecurilor, în construcţii se folosesc diferite tipuri de malaxoare cu organe de lucru în formă de palete. Malaxoarele cu amestecare prin cădere liberă se caracterizează printr-un consum specific mic de energie, însă este necesar un timp mai îndelungat pentru obţinerea masei omogene şi nu pot fi utilizate pentru prepararea amestecurilor vârtoase. Malaxoarele cu amestecare forţată asigură obţinerea unui produs de calitate înaltă într-o perioadă redusă de timp, dar se caracterizează printr-un consum sporit de energie datorită rezistenţei mari pe care o întâmpină organele de lucru în procesul amestecării.

În scopul intensificării procesului de amestecare şi reducerii consumului de energie, au fost elaborate malaxoare de tip nou cu organe de lucru în formă de bare. Aceste malaxoare cu acţionare continuă sunt prevăzute cu bare, situate radial pe arborele rotitor pe o linie elicoidală [1..3]. Deoarece până în prezent au fost brevetate diferite construcţii de malaxoare cu bare, însă lipsesc datele concrete pentru proiectare, studierea influenţei factorilor tehnologici şi constructivi asupra momentului rezistent al acestor malaxoare prezintă un interes deosebit pentru producători.

Determinarea momentului rezistent

Cercetările în cauză au fost efectuate utilizând metodele de planificare matematică a experimentelor. În baza informaţiei preliminare şi cercetărilor efectuate în prealabil pentru determinarea momentului rezistent al malaxorului, au fost selectaţi următorii factori: turaţia arborelui $\tilde{x}_1 = (100 \pm 40)$ rot/min; coeficientul de umplere a jgheabului malaxorului cu material $\tilde{x}_2 = (0,4 \pm 0,2)$; unghiul dintre axele barelor $\tilde{x}_3 = (45 \pm 30)$ grade; proiecţia distanţei dintre bare pe axa malaxorului mm şi dimensiunea particulelor

amestecului $\tilde{x}_4 = (10 \pm 5)$ mm. La nivel constant au fost menţinuţi factorii: diametrul barei *d* = 8 mm, diametrul jgheabului malaxorului *D* = 204 mm, numărul de bare – 48. În calitate de material s-a folosit nisipul de râu cu dimensiunea particulelor de până la 1,25 mm, piatra spartă de 5...7 şi 10...12 mm. Umiditatea materialului $W \approx 3\%$.

Au fost efectuate 27 de măsurători în conformitate cu planul D-optimal de tipul Ha_5 [4].

În baza analizei de regresie a rezultatelor cercetării, s-a obţinut relaţia matematică a rezistenţelor exprimate prin momentul de torsiune al arborelui malaxorului M în N•m funcţie de factorii codificaţi:

$$M = 21,38 + 1,66x_1 + 11,49x_2 - 1,56x_4 + 15,51x_5 + \\ + 0,77x_1x_2 + 1,44x_1x_5 - 1,44x_2x_4 + 6,89x_2x_5$$

$$F_{calc} = 2,85 < F_{tab} = 19,42 \qquad (a = 0,05,\ f_1 = 18,\ f_2 = 2)$$

$$b_{0cr} = 0,58,\ b_{icr} = 0,71,\ b_{iicr} = 1,89,\ b_{ijcr} = 0,76$$

Cea mai mare influenţă asupra rezistenţei de amestecare în malaxorul studiat o au dimensiunea particulelor x_5 şi coeficientul de umplere a jgheabului malaxorului x_2. Influenţa pe care o înregistrează distanţa dintre bare x_4 şi turaţia arborelui malaxorului x_1 este practic de 8 ori mai redusă. La majorarea factorilor x_5, x_2, şi x_3 rezistenţa creşte, iar la majorarea factorului x_4 - se micşorează, deoarece coeficientul are semnul minus. Efectele pătratice ale tuturor factorilor nu sunt semnificative. Nu este semnificativă nici influenţa unghiului dintre axele barelor x3. Influenţa interacţiunii factorilor x_2x_5 este cea mai mare. Coeficientul de pe lângă x_2x_4 are semnul minus, de aceea majorarea distanţei dintre bare x_4 duce la micşorarea rezistenţei.

Pentru evidenţierea influenţei fiecărui factor în parte asupra momentului rezistent s-au construit dependenţele grafice $Y=f(x_i)$ *(figura 1)*.

Rezistenţa se amplifică proporţional cu creşterea dimensiunilor particulelor x_5. Aceasta se explică prin majorarea masei particulelor acţionate de bare. Creşterea rezistenţei odată cu majorarea coeficientului de umplere x_2 se datorează nu numai măririi volumului de material acţionat de bară, dar şi schimbării centrului de aplicare a sarcinii şi majorării forţei de frecare dintre material şi suprafaţa interioară a jgheabului. Reducerea rezistenţei odată cu majorarea distanţei dintre bare se produce datorită schimbării zonei de interacţiune a barelor. Modificând unghiul dintre bare în limitele studiate, interacţiunea barelor rămâne practic neschimbată, de aceea coeficientul x_3 nu este semnificativ. Turaţia arborelui cu organele de amestecare are o influenţă mică, deoarece asupra materialului acţionează concomitent mai multe bare şi datorită interacţiunii lor materialul rămâne permanent afânat.

Figura 1. *Dependenţa momentului rezistent de turaţia arborelui x_1, coeficientul de umplere a jgheabului malaxorului x_2, proiecţia distanţei dintre bare pe axa malaxorului x_4 şi dimensiunea particulelor amestecului x_5*

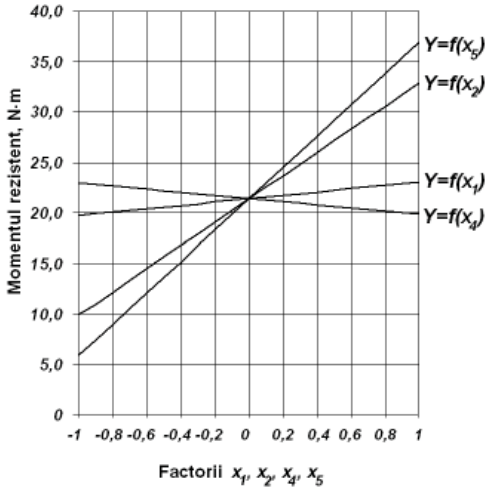

Pentru a evidenţia influenţa interacţiunii factorilor asupra momentului rezistent s-au construit nomograme care demonstrează în mod grafic influenţa interacţiunilor $\tilde{x}_2\tilde{x}_4$ şi $\tilde{x}_2\tilde{x}_4$ *(figura 2)*. La majorarea concomitentă a coeficientului de umplere a jgheabului malaxorului de la 0,2 până la 0,6 şi a dimensiunii particulelor amestecului de la 1 mm până la 10 mm, rezistenţa de amestecare creşte de la 2 până la 50 N·m (figura 2, a). În scopul micşorării rezistenţei, dacă amestecurile conţin particule de dimensiuni mari, coeficientul de umplere a jgheabului cu material trebuie să fie redus. Astfel, pentru coeficientul de umplere 0,3 rezistenţa de amestecare într-un amestec ce conţine particule cu dimensiunea de 11 mm va constitui 26 N·m, iar pentru coeficientul de umplere de 0,6, în acelaşi amestec, rezistenţa va fi practic de două ori mai mare – 51 N·m.

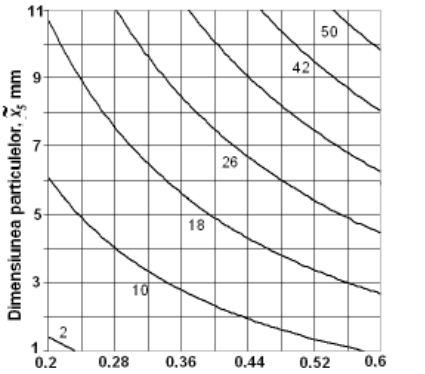

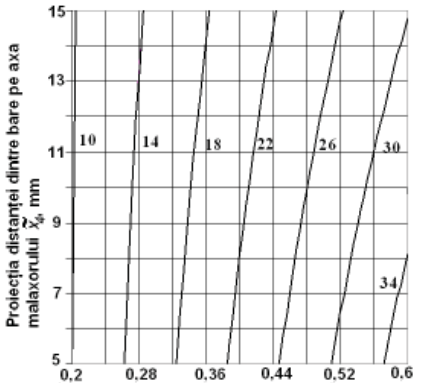

Figura 2. *Nomograma pentru determinarea momentului rezistent M funcţie de: a) $\tilde{x}_2\tilde{x}_4$, b) $\tilde{x}_2\tilde{x}_4$*

La majorarea concomitentă a coeficientului de umplere a jgheabului malaxorului $\tilde{x}_4$ de la 0,2 până la 0,6 şi a proiecţiei distanţei dintre bare pe axa malaxorului $\tilde{x}_4$ de la 5 mm până la 25 mm rezistenţa de amestecare creşte de la 10 până la 34 N•m (*figura* 2, b). În acelaşi timp, majorarea exclusivă a distanţei dintre bare are drept rezultat micşorarea rezistenţei. Astfel, pentru coeficientul de umplere de 0,4 la majorarea distanţei dintre bare de la 5 mm până la 25 mm rezistenţa scade de la 24 N•m până la 20 N•m. Această reducere se datorează măririi zonei de interacţiune a barelor.

Concluzii:

1. Ca rezultat al cercetărilor efectuate, s-a obţinut modelul matematic care descrie influenţa factorilor constructivi şi tehnologici asupra momentului rezistent al malaxorului cu acţiune continuă, având organe de amestecare în formă de bare, situate radial pe o linie elicoidală pe suprafaţa arborelui.

2. Cea mai mare influenţă asupra rezistenţei o au dimensiunea particulelor x_5 şi coeficientul de umplere a jgheabului malaxorului x_2. Majorând factorii x_2 şi x_5, rezistenţa creşte. Majorarea proiecţiei distanţei dintre bare contribuie la micşorarea momentului de amestecare.

3. S-au construit nomograme care descriu grafic influenţa interacţiunilor factorilor x_2x_5 şi x_2x_4.

4. Dacă majorăm concomitent coeficientul de umplere a jgheabului malaxorului x_2 şi dimensiunile particulelor amestecului x_5, rezistenţa de amestecare se măreşte. Creşterea rezistenţei de amestecare se înregistrează, de asemenea, la majorarea concomitentă a coeficientului de umplere a jgheabului malaxorului x_2 şi a proiecţiei distanţei dintre bare pe axa malaxorului x_4. În cazul când este majorată doar distanţa dintre bare, rezistenţa se reduce.

5. Rezultatele obţinute pot fi utilizate efectiv de potenţialii proiectanţi ai maşinilor de amestecat.

Bibliografie:

1. АНДРИЕВСКИЙ, С.П., ЛУНГУ, В.Н., ИСТРУ, А.Б. Смеситель. Патент СССР № 1799289. Бюллетень № 8, 28.02.93.

2. ANDRIEVSCHI, S., LUNGU, V. Malaxor cu amestecare forţată. Brevet de invenţie al Republicii Moldova nr. 480G2. BOPI nr. 10, 1996.

3. ANDRIEVSCHI, S., LUNGU, V. Malaxor. Brevet de invenţie al Republicii Moldova 548G2, BOPI nr. 5, 1996.

4. Каталог планов второго порядка/ГАЛИКОВА, Т.Н., ПАНЧЕНКО, Л.А., ФРИДМАН, М.З. – М.: Изд-во Моск. Ун-та 1974. – (Межфак. лаб. стат. методов МГУ, вып. 47), часть 1. – 1974. – 387 стр., часть 2. – 1974 – 384 стр.

REZUMAT

În scopul intensificării procesului de preparare a amestecurilor, sunt propuse malaxoare cu acţionare continuă cu organe de lucru în formă de bare. În lucrare sunt prezentate rezultatele cercetării influenţei diferitor factori asupra momentului rezistent. Cea mai mare influenţă o au dimensiunea particulelor amestecului şi coeficientul de umplere a jgheabului malaxorului. În baza analizei de regresie a rezultatelor cercetării s-a obţinut modelul matematic al procesului studiat. S-au construit nomograme care demonstrează în mod grafic interacţiunea factorilor.

ABSTRACT

In order to enhance the preparation of the mixtures are proposed masticators operated continuously, with bodies working in bars. In the paper are presented results of research on the influence of various factors on timing resistant. The biggest influence have particle size and the rate of the mixture filling the trough of masticator. Based on regression of results of analysis was obtained mathematical model of the studied process. Were constructed nomograms that demonstrate graphically the interaction of the factors.

EVALUAREA ŞI ACREDITAREA – INSTRUMENTE DE SPORIRE A EFICIENȚEI ŞI CALITĂȚII CERCETĂRII. CONSTATĂRI RETROSPECTIVE

acad. Valeriu CANȚER, preşedinte al C.N.A.A.

acad. Simion TOMA, vicepreşedinte al C.N.A.A.

dr. hab. Vitalie MINCIUNĂ, şef al Direcției Generale de Evaluare şi Acreditare, C.N.A.A.

dr. Liuba MOCANU, şef Secție ştiințe umanistice

1. Locul evaluării şi acreditării în sistemul naţional de cercetare-dezvoltare

Ştiinţa şi tehnologia sunt considerate instrumentele-cheie în soluţionarea multiplelor probleme cu care se confruntă societatea modernă.

Prin procesele de amploare de redimensionare a cercetării şi a învăţământului universitar ale Uniunii Europene, stimulate de Strategia Lisabona şi Carta de la Bologna, Uniunea Europeană şi-a trasat obiectivul de a deţine cea mai competitivă şi dinamică economie a lumii, bazată pe cunoaştere.

În prezent, în cele peste 4.000 de universităţi şi institute europene lucrează peste 400.000 de cercetători; 1,5 milioane de oameni activează în domeniul cercetării-dezvoltării; statele europene îşi propun să sporească în scurt termen investiţiile în cercetare-dezvoltare până la 3% din Produsul Intern Brut. Astfel, pentru a deveni lider în epoca cunoaşterii, Uniunea Europeană îşi propune înainte de orice să realizeze parametrii calitativi de vârf în ştiinţă, cultură şi învăţământ prin sporirea calităţii şi ridicarea eficienţei.

Identificarea înaltei calităţi şi a bunelor practici în domeniul eficientizării cercetării se află în centrul atenţiei tuturor organismelor europene antrenate în managementul şi monitorizarea ştiinţei. Standardul european şi internaţional **SR EN ISO 9000:2001 „Sisteme de management al calităţii – Principii fundamentale şi vocabular”**, defineşte „calitatea” drept „măsura în care un ansamblu de caracteristici intrinseci îndeplinesc anumite cerinţe”, iar „asigurarea calităţii”

înseamnă acea „parte a managementului calităţii concentrată pe furnizarea încrederii în faptul că cerinţele vor fi îndeplinite”. Experţii în managementul calităţii au dubii privind posibilitatea implementării şi asigurării calităţii, în absenţa „managementului calităţii” şi a unui „sistem de management şi monitorizare a calităţii”.

Pornind de la dezideratul integrării europene a R. Moldova şi ralierea ştiinţei din ţară la standardele internaţionale ale cercetării, în Codul cu privire la ştiinţă şi inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15 iulie 2004, în continuare – Codul (MO, 2004, nr. 125-129, art. 663) s-a promovat primul format al cadrului legislativ privind evaluarea şi acreditarea unităţilor de cercetare-dezvoltare, elaborat şi aprobat anterior prin Hotărîrea Guvernului nr. 310 din 14.03.03 ca proiect de lege separat. În baza Codului, în ianuarie 2005 a fost instituit Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare (C.N.A.A.) - instituţie administrativă publică centrală în domeniul atestării cadrelor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice de înaltă calificare şi al evaluării şi acreditării organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării. Astfel, C.N.A.A . este acel „sistem de management şi monitorizare a calităţii” al ţării care selectează, promovează şi aranjează valorile ei intelectuale pe linia atestării şi identifică capacităţile de cercetare ale unităţilor ştiinţifice pe linia de acreditare. Aşadar, activitatea curentă a C.N.A.A. se axează pe trei direcţii de bază: a) Evaluarea şi acreditarea organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării; b) Monitorizarea pregătirii cadrelor ştiinţifice de înaltă calificare; c) Atestarea personalului ştiinţific şi ştiinţifico-didactic.

2. Conţinutul şi menirea evaluării şi acreditării

Ce este evaluarea şi acreditarea?

La modul general, una din definiţiile evaluării se axează pe identificarea sistematică a meritelor sau calităţilor unui obiect sau subiect, care pot fi programe, tehnologii, persoane, instituţii etc. O altă definiţie, mai avansată, cuprinde procesul evaluării în dinamică cu includerea funcţiilor de legătură inversă (feedback functions), conturându-se în felul următor: evaluarea este o colectare şi o analiză a informaţiei despre obiect sau subiect, care (evaluarea) este orientată să asigure o legătură inversă utilă în evoluţia stării obiectului sau subiectului. Această ultimă definiţie cuprinde atât caracterul retrospectiv al evaluării, cât şi cel de perspectivă.

Estimarea şi acreditarea fac parte din lotul de instrumente de bază chemate să îmbunătăţească şi să asigurare calitatea şi eficienţa cercetării. Prin evaluare şi acreditare instituţia publică de acreditare, cum este C.N.A.A., certifică oficial competenţa organizaţiei din sfera ştiinţei şi inovării şi a personalului de a desfăşura activităţi specifice profilului său, în conformitate cu normele de evaluare şi criteriile de acreditare. Acreditarea este o dovadă a credibilităţii de care beneficiază organizaţia respectivă. Scopul general al acreditării este să faciliteze crearea condiţiilor de îmbunătăţire a calităţii până la obţinerea performanţelor ştiinţifice.

Potrivit Codului cu privire la ştiinţă şi inovare şi Regulamentului privind activitatea comisiilor specializate de evaluare a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, procesul de acreditare ştiinţifică din R. Moldova, desfăşurat până în prezent, a inclus: autoevaluarea, evaluarea, emiterea deciziei în formula primei definiţii a evaluării, mai mult cu caracter retrospectiv şi de apreciere a capacităţii de cercetare pe segmentul corespunzător.

Care este scopul și rolul evaluării și acreditării?

Obiectivul general al evaluării şi acreditării în contextual primei definiţii constă în stabilirea unor poziţii ale instituţiei evaluate pe baza analizei retrospective. În contextul paradigmei mult mai extinse a definiţiei a doua, obiectivul major constă în evidenţierea pârghiilor de impact asupra dezvoltării organizaţiei, stabilind canalele de influenţă, inclusiv prin factorul managerial, şi luarea deciziilor corespunzătoare (decision-making or policy formulation) pentru evoluţia de viitor în temeiul analizei de perspectivă a unităţii de cercetare.

Evaluarea performanţei ştiinţifice este cheia dezvoltării cercetării ştiinţifice. Ea constituie aprecierea corespunderii activităţii subiecţilor din sfera ştiinţei şi inovării standardelor instituite în domeniul ştiinţific şi are rolul de a măsura rezultatele obţinute în beneficiul cercetătorului însuşi sau al altei persoane interesate.

Care-s modalitățile de evaluare?

Actualmente, în practica mondială, sunt conturate 4 modalităţi de evaluare:

1. modelul ştiinţifico-experimental;
2. modelul de sistem orientat la management;
3. modelul calitativ-antropologic;
4. modelul orientat la participant.

Felul în care se efectuează evaluarea (internă - autoevaluarea sau externă) modelează comportamentul ştiinţific al cercetătorilor şi influenţează esenţial alegerea priorităţilor în activitatea de cercetare, iar pe termen mediu ea determină calitatea rezultatelor obţinute de întreaga activitate ştiinţifică.

Potrivit Codului cu privire la ştiinţă şi inovare, Regulamentului privind activitatea comisiilor specializate de evaluare a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, Criteriilor de evaluare şi acreditare a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării, ultimele aprobate de şedinţa în Plen a Comisiei de acreditare a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării şi a Comisiei de atestare a personalului ştiinţific şi ştiinţifico-didactic ale C.N.A.A. din 24 februarie 2005 (proces-verbal nr.1), evaluarea cercetării ştiinţifice în R. Moldova se efectuează în temeiul unei metodologii specifice, care ţine cont de un şir de aspecte, criterii, indicatori cuantificabili/măsurabili. Această metodologie este bazată în mare măsură pe elemente din modelele 1 şi 4 menţionate mai sus.

Pe plan internaţional se manifestă o diversitate de opinii referitoare la metodologia de evaluare a calităţii activităţii de cercetare ştiinţifică. Astfel, în unele ţări, precum Anglia, Italia, Spania, Grecia etc., evaluarea presupune o monitorizare continuă a activităţii de cercetare, cu implicarea unui personal numeros şi a multor instituţii specializate. În alte ţări, cum sunt SUA, Franţa, Belgia, Germania, ţările nordice, modalităţile de evaluare sunt mai simplificate, accentul punându-se pe fondurile atrase prin şi pentru cercetarea ştiinţifică.

3. Breviar retrospectiv al evaluărilor şi acreditărilor efectuate de C.N.A.A.

Care sunt primele rezultate ale C.N.A.A. pe făgaşul acreditării ştiinţifice?

În anul 2005 a demarat procesul de acreditare în baza cadrului normativ menţionat anterior. Pe parcursul anilor 2005-2008, peste 50 de organizaţii din sfera ştiinţei şi inovării au întocmit dosarele de autoevaluare, iar pentru analiza acestora şi organizarea evaluării C.N.A.A. a instituit 51 de comisii specializate de evaluare. În baza activităţilor acestor comisii, au fost organizate 26 de şedinţe ale Comisiei de acreditare a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării (în 2005 - 2; în 2006 - 12; în 2007 - 8; în 2008 - 4). În cadrul şedinţelor de referinţă au fost acreditate 48 de organizaţii (Fig. 1), 73% dintre acestea constituindu-le instituţiile de cercetare, alte 25% revenind instituţiilor de învăţământ superior. 58% din organizaţiile de referinţă au fost acreditate în anul 2006 şi doar 13% - în 2008.

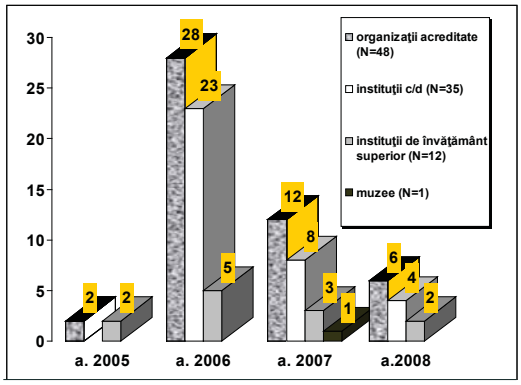

Figura 1. *Acreditarea instituţiilor din sfera ştiinţei şi inovării (2005-2008)*

35% din numărul organizaţiilor acreditate sunt institute ştiinţifice din cadrul A.Ş.M. (Fig. 2). Alte 56% sunt instituţii sectoriale, afiliate la trei ministere (Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Ministerul Sănătăţii şi Ministerul Educaţiei şi Tineretului).

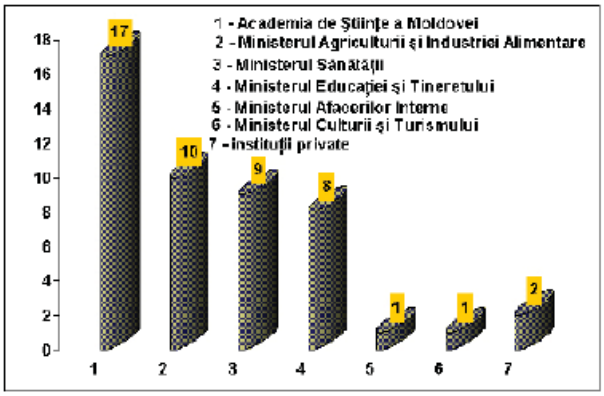

Figura 2. *Subordonarea organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării acreditate (2005-2008)*

Organizaţiilor acreditate li s-a certificat competenţa de a efectua cercetări ştiinţifice pe 94 de profiluri de cercetare (Fig. 3). Majoritatea absolută a entităţilor de cercetare-dezvoltare de ramură/sectoriale efectuează investigaţii ştiinţifice doar în cadrul unui singur profil. Instituţiilor din cadrul

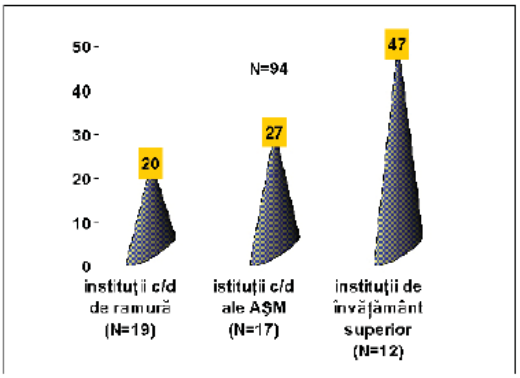

Figura 3. *Distribuirea profilurilor de cercetare conform tipurilor organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării acreditate*

A.Ş.M. le revine în medie 1,6 profiluri/instituţie, iar universităţilor – 3,9 profiluri/instituţie. Cca 1/3 din totalul profilurilor de cercetare, pe care au fost acreditate organizaţiile ştiinţifice, ţin de Direcţia strategică a activităţii din sfera ştiinţei şi inovării pentru anii 2006-2010 *2. Valorificarea resurselor umane, naturale şi informaţionale pentru dezvoltarea durabilă (Fig. 4)*. Cotele profilurilor de cercetare cu atribuţii la Direcţiile strategice *3. Biomedicina, farmaceutica, menţinerea şi fortificarea sănătăţii şi 4. Biotehnologii agricole, fertilitatea solului şi securitatea alimentară* practic sunt identice, revenindu-le 40% din numărul total al profilurilor de referinţă. Următoarele 28% din totalul profilurilor de cercetare ţin de Direcţiile strategice *1. Edificarea statului de drept şi punerea în aplicare a patrimoniului cultural şi istoric al Moldovei în contextul integrării europene şi 5. Nanotehnologii, inginerie industrială, produse şi materiale noi* şi doar 2% - de Direcţia strategică *6. Eficienţa complexului energetic şi asigurarea securităţii energetice, inclusiv prin folosirea resurselor renovabile.*

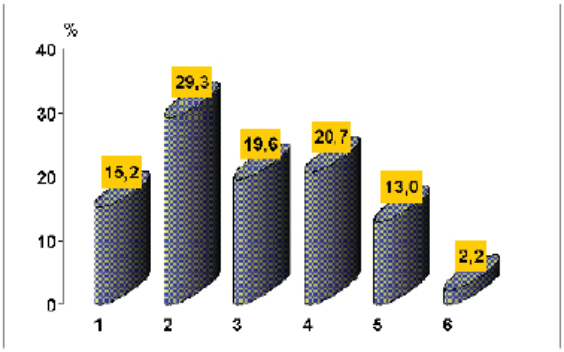

Figura 4. *Distribuirea profilurilor de cercetare conform Direcţiilor strategice ale activităţii din sfera ştiinţei şi inovării pentru anii 2006- 2010 (aprobate prin Hotărîrea Parlamentului nr. 160-XVI din 21.06.2005)*

Distribuirea profilurilor de cercetare potrivit secţiilor A.Ş.M. (6) a generat următorul tablou: cca 28% ţin de competenţele Secţiei ştiinţe umanistice şi arte (Fig. 5). Celorlalte 5 secţii le revin câte 13-15% din numărul total al profilurilor de cercetare ale organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării acreditate. Un profil de cercetare (*Probleme actuale ale ştiinţelor matematice şi fizico-chimice* din cadrul Universităţii de Stat din Tiraspol) poate fi atribuit la trei secţii.

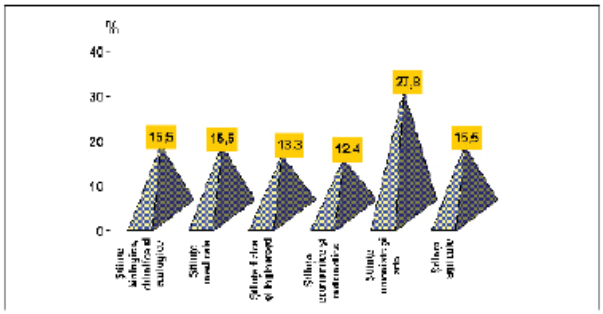

Figura 5. *Distribuirea profilurilor de cercetare conform secţiilor Academiei de Ştiinţe a Moldovei*

În ianuarie curent au mai fost acreditate Muzeul Naţional de Etnografie şi Istorie Naturală cu filialele sale şi Instituţia Medico-sanitară Publică Centrul de Chirurgie a Inimii.

Au fost cazuri de neacreditare?

Acreditarea repetată au trecut-o Centrul Ştiinţifico-practic Sănătate Publică şi Management Sanitar, ULIM şi Academia de Poliţie „Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne.

Există instituţii care nu au solicitat acreditarea?

Deocamdată nu au depus cerere pentru acreditare 3 organizaţii din cadrul celor 46 de instituţii cu activitate de doctorat, antrenate în procesul de pregătire a cadrelor ştiinţifice de înaltă calificare: Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice a Ministerului Culturii şi Turismului, Universitatea de Stat din Comrat a Ministerului Educaţiei şi Tineretului şi Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova (instituţie privată).

La acestea se alătură Universitatea Liberă Internaţională din Moldova, acreditată doar la unele profiluri de cercetare (vezi mai sus) şi Academia de Administrare Publică pe lângă Preşedintele Republicii Moldova, care se află în proces de acreditare.

Cu ce se soldează procesul de acreditare?

Acreditarea se încheie cu eliberarea certificatului de acreditare. Pe parcursul anilor 2005-2008 C.N.A.A. a eliberat 50 de certificate de acreditare.

Certificate de acreditare eliberate de către C.N.A.A. în perioada 2005-2008

Seria	Anul				Total
	2005	2006	2007	2008	
I – membri instituţionali ai A.Ş.M.	-	12	4	1	**17**
P – membri de profil ai A.Ş.M.	2	17	8	3	**30**
A – membri afiliaţi ai A.Ş.M.	-	1	-	2	**3**
Total					**50**

De notat că două instituţii, din considerentul acreditării în diverşi ani a diferitelor profiluri, sunt deţinătoare a câte 2 certificate de acreditare: Universitatea Agrară de Stat din Moldova (P 013, 019) şi Universitatea Liberă Internaţională din Moldova (A 001, 003).

4. Analiză preliminară a evoluţiei cercetării în unele organizaţii din sfera ştiinţei şi inovării după acreditare

Care este impactul acreditării asupra organizațiilor din sfera științei și inovării?

Acreditarea organizaţiilor a influenţat pozitiv activităţile sferei ştiinţei şi inovării. Consecinţele acestui proces se manifestă mai evident în cadrul instituţiilor de învăţământ superior, în special al celor nou-formate, unde s-a reuşit consolidarea sectorului ştiinţific şi atribuirea acestuia a unui grad mai avansat de autonomie. În universităţi au fost create centre de cercetare, laboratoare, consilii ştiinţifice etc.

Au fost determinate bugetele sectoarelor ştiinţifice ale organizaţiilor ce nu dispun de finanţare instituţională, revăzută metodologia de planificare a activităţii ştiinţifice (în instituţiile de învăţământ superior) şi concordată cu principiile aplicate în entităţile de cercetare.

Pentru a estima vectorul perturbărilor înregistrate după acreditare în instituţiile de cercetare-dezvoltare, a fost selectată câte o organizaţie mai reprezentativă din cadrul a 6 secţii ale A.Ş.M. (2008). Au fost evaluaţi un şir de indicatori statistici de activitate a acestor unităţii pe durata a 4 ani (2005-2008), cu raportarea lor la valorile parametrilor stabiliţi în ultimul an, inclus în perioada evaluată pentru acreditare (2004) .

Astfel, numărul mediu al cercetătorilor ştiinţifici angajaţi în cele 6 organizaţii triate, pentru durata 2005-2008, constituie 334 de persoane (Fig. 6a). Raportat la nivelul înregistrat în ajunul acreditării (2004), indicatorul mediu a crescut cu 2,4%.

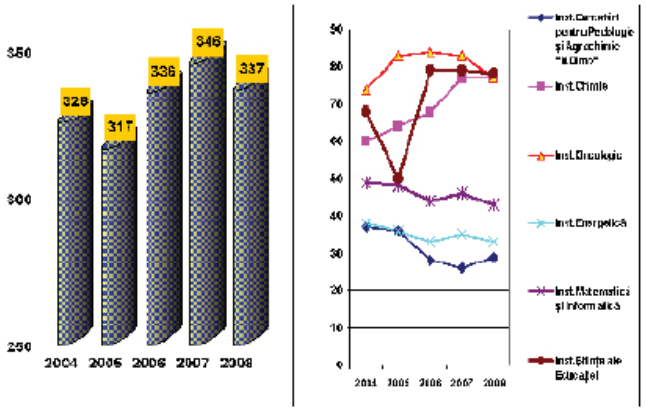

a) b)

Figura 6. *Numărul cercetătorilor ştiinţifici în cadrul organizaţiilor acreditate din sfera ştiinţei şi inovării: a) integral; b) pe organizaţii.*

În anul 2008 valorile parametrului analizat le depăşeau pe cele stabilite în 2004 în cadrul a trei instituţii: Institutul de Chimie, Institutul Oncologic şi Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei. În celelalte trei organizaţii, numărul cercetătorilor ştiinţifici, în ultimul an evaluat, s-a redus comparativ cu cel înregistrat în primul an de referinţă (Fig. 6b).

Referitor la numărul total de doctori în ştiinţe din cadrul acestor 6 organizaţii (Fig. 7a) relevăm că, pentru perioada 2005-2008, acesta a constituit 153,3 persoane/an, indicatorul diminuându-se

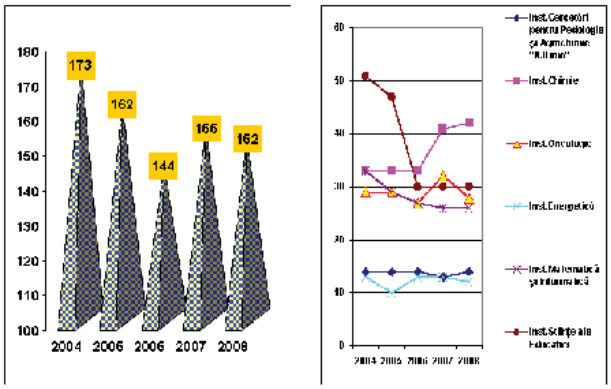

a) b)

Figura 7. *Numărul doctorilor în ştiinţe în cadrul organizaţiilor acreditate din sfera ştiinţei şi inovării: a) integral; b) pe organizaţii*

cu 11,4%, comparativ cu nivelul stabilit în anul 2004, drept consecinţă a micşorării acestuia în Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei şi Institutul de Matematică şi Informatică. Doar în Institutul de Chimie numărul doctorilor în ştiinţe a fost în creştere (Fig. 7b). In perioada vizată s-a redus şi numărul mediu al doctorilor habilitaţi, care a constituit 66 de persoane/an, valorile parametrului fiind cu 1,5% inferioare celor stabilite la finele anului 2004 (Fig. 8a). Modificări mai semnificative s-au înregistrat la Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, unde indicatorul vizat a fost în creştere, pe când la Institutul Oncologic - în descreştere (8b).

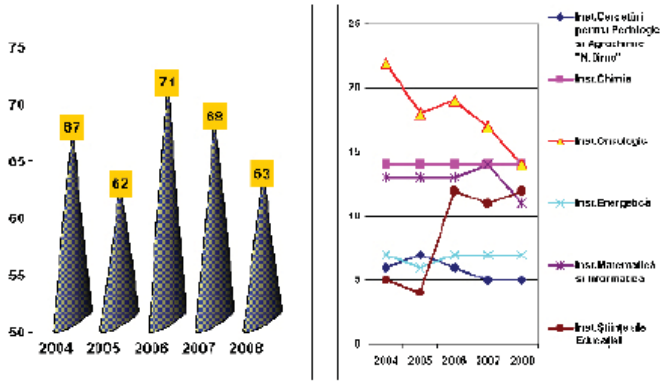

a) b)

Figura 8. *Numărul doctorilor habilitaţi în ştiinţe în cadrul organizaţiilor acreditate din sfera ştiinţei şi inovării: a) integral; b) pe organizaţii*

Un indicator care atestă o situaţie mai bună, comparativ cu ceilalţi, este bugetul organizaţiilor evaluate. Acesta, spre deosebire de alţi parametri estimaţi, a înregistrat o creştere în toate instituţiile. Volumul mediu anual al alocaţiilor/instituţie a constituit 5129,4 mii lei, acesta majorându-se, comparativ cu nivelul înregistrat în anul 2004, de 3,7 ori (Fig. 9a). Mai substanţial a crescut bugetul Institutului de Chimie (Fig. 9b).

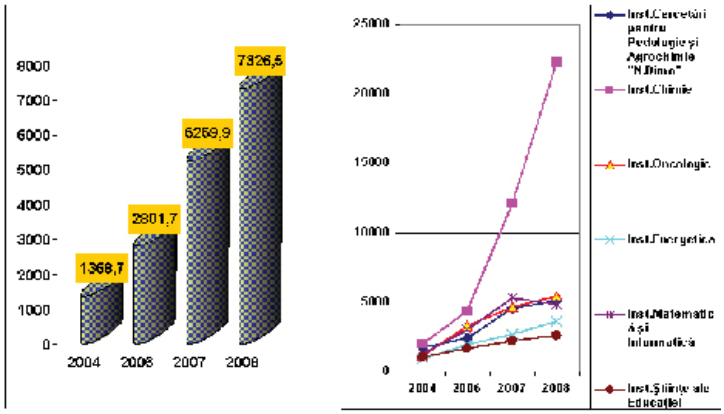

a) b)

Figura 9. *Bugetul organizaţiilor acreditate din sfera ştiinţei şi inovării (mii lei): a) integral; b) pe organizaţii*

Este în creştere şi volumul mijloacelor financiare obţinute în bază de concurs. Volumul mediu anual al mijloacelor financiare/instituţie căpătate în baza granturilor naţionale a constituit 491,5 mii lei (Fig. 10a). Valorile parametrului depăşesc nivelul anului 2004 de 2,9 ori. Acest indicator s-a modificat considerabil în cadrul Institutului de Chimie, Institutului de Cercetări pentru Pedologie şi Agrochimie „N. Dimo” şi al Institutului de Matematică şi Informatică (Fig. 10b).

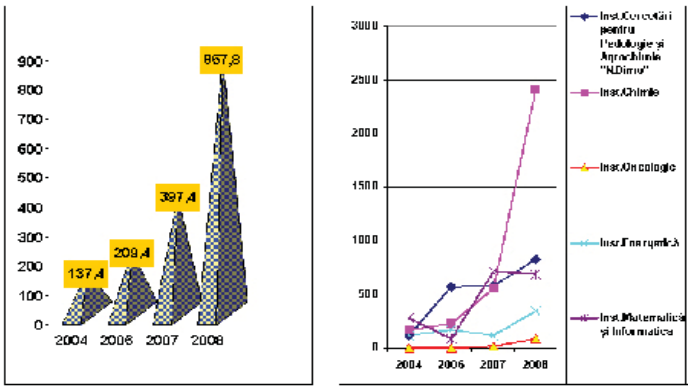

a) b)

Figura 10. *Volumul mijloacelor financiare căpătate din granturi naţionale (mii lei): a) integral; b) pe organizaţii*

O creştere notabilă (de 4,5 ori) a înregistrat volumul mijloacelor financiare parvenite din granturile internaţionale (Fig. 11a). Volumul mediu anual al acestora pe instituţie, pentru anii 2005-2008, a constituit 491,4 mii lei.

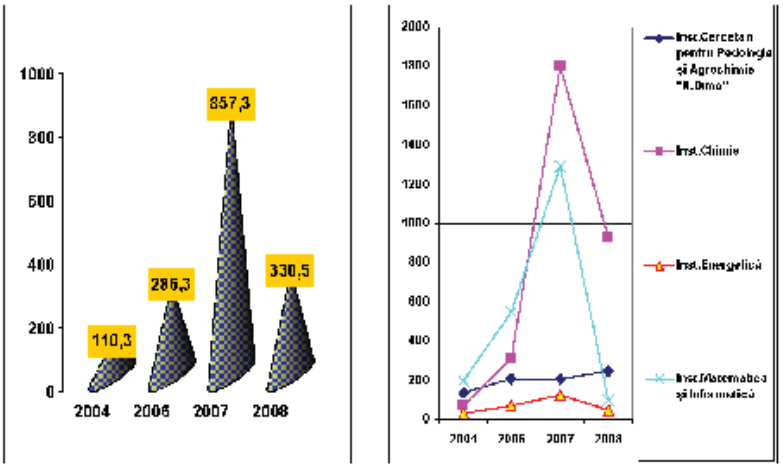

a) b)

Figura 11. *Volumul mijloacelor financiare obţinute din granturi internaţionale (mii lei): a) integral; b) pe organizaţii*

O amplificare aparte a indicatorului dat a fost stabilită în cadrul Institutului de Chimie şi al Institutului de Matematică şi Informatică (Fig. 11b).

Caracteristică pentru toate organizaţiile evaluate este creşterea ponderii mijloacelor financiare utilizate în scopul procurării echipamentului ştiinţific. Indicatorul mediu anual a fost de 18,6%, depăşindu-l pe cel stabilit în 2004 de 2,4 ori (Fig. 12a,b).

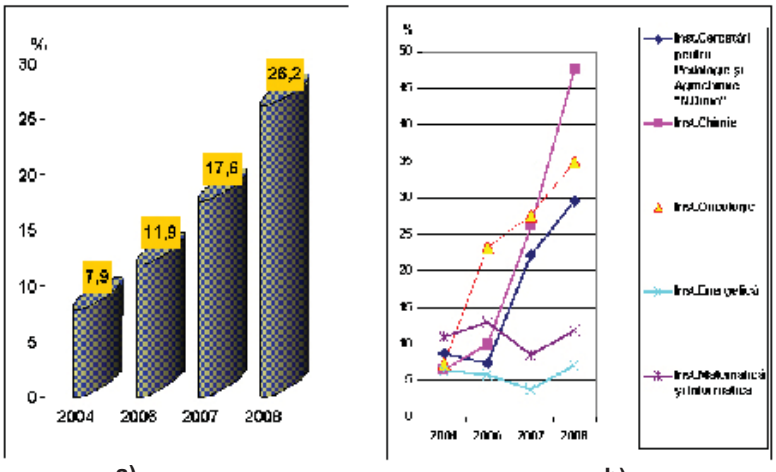

a) b)

Figura 12. *Ponderea alocaţiilor destinate procurării utilajului ştiinţific în cadrul bugetului organizaţiilor acreditate din sfera ştiinţei şi inovării: a) integral; b) pe organizaţii*

Comparativ cu nivelul anului 2004, a crescut şi numărul mediu anual al publicaţiilor per cercetător. Valorile parametrului pe durata anilor 2005-2008 au constituit 2,4 publicaţii/persoană, ceea ce depăşeşte cu 26,3% nivelul estimat iniţial (Fig. 13a). Această creştere se datorează, în mare parte, majorării acestui indicator în cadrul Institutului de Chimie, Institutului de Energetică şi al Institutului de Matematică şi Informatică (Fig. 13b). În celelalte trei instituţii parametrul s-a modificat neesenţial sau reflectă o tendinţă de descreştere.

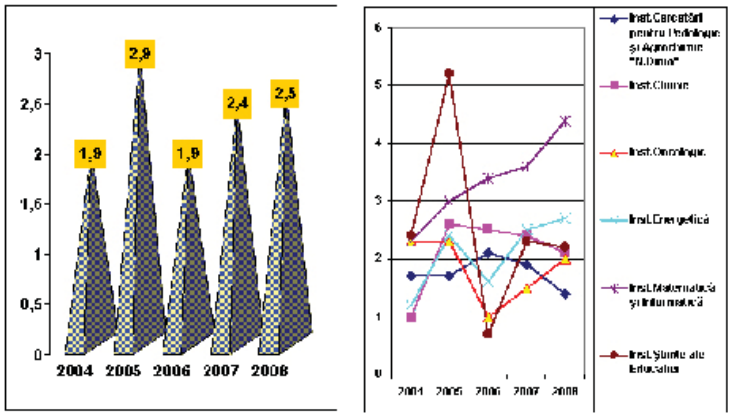

a) b)

Figura 13. *Numărul publicaţiilor per cercetător: a) integral; b) pe organizaţii*

Numărul mediu anual al publicaţiilor per cercetător în reviste recenzate a constituit 1,15 unităţi sau cu 15,0% peste valorile parametrului înregistrate în 2004 (Fig. 14a). Acest indicator a reflectat o tendinţă generală de creştere în Institutul de Cercetări pentru Pedologie şi Agrochimie „N. Dimo” şi Institutul de Energetică şi de descreştere în Institutul de Matematică şi Informatică, Institutul de Chimie şi Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei (Fig. 14b).

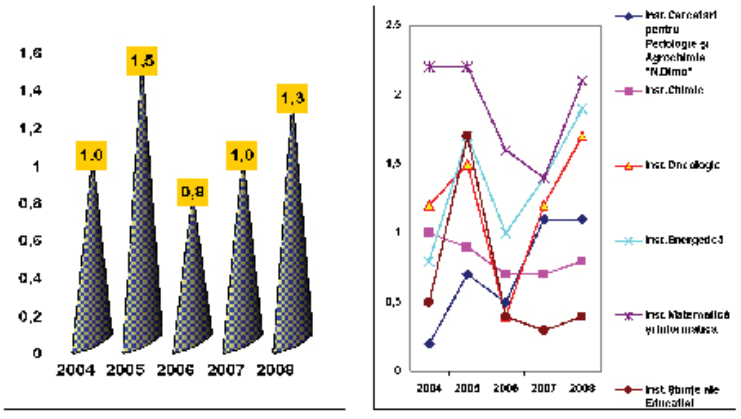

a) b)

Figura 14. *Numărul publicaţiilor per cercetător în reviste recenzate: a) integral; b) pe organizaţii*

Comparativ cu anul 2004, numărul mediu anual al publicaţiilor per cercetător în reviste ştiinţifice, editate peste hotare, s-a majorat cu 10,0%, constituind 0,55 articole/persoană (Fig. 15a). Aceasta se datorează creşterii indicatorului respectiv în cadrul Institutului de Cercetări pentru Pedologie şi Agrochimie „N. Dimo", Institutului Oncologic şi al Institutului de Energetică (Fig. 15b). Valorile parametrului respectiv, înregistrate de Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, n-au fost incluse în calcul, din lipsa indicatorilor la acest compartiment pe durata mai multor ani.

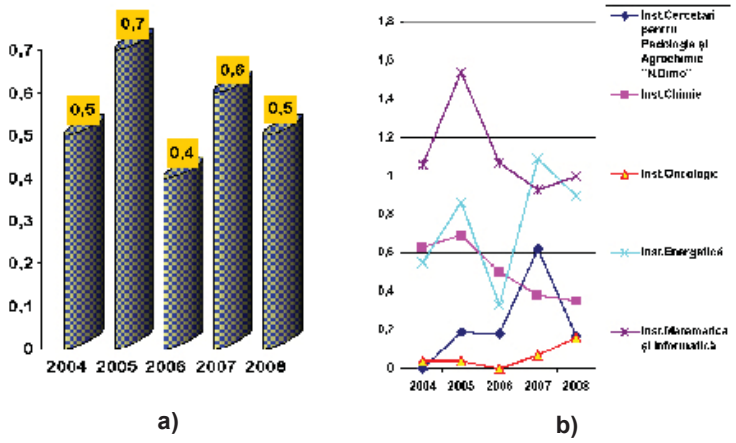

a) b)

Figura 15. *Numărul publicaţiilor per cercetător în reviste recenzate, editate peste hotare: a) integral; b) pe organizaţii*

Datele prezentate reflectă conturarea unor tendinţe generale de activizare a sferei ştiinţei şi inovării, însă dinamică moderată (pe alocuri negativă) a indicatorilor evaluaţi confirmă necesitatea aplicării unor pârghii suplimentare de stimulare a activităţilor instituţiilor ştiinţifice. Cu excepţia compartimentului financiar, unde au fost stabilite cele mai esenţiale schimbări, creşterea indicatorilor estimaţi a fost de 1,5-26,3% .

5. Unele concluzii şi recomandări preliminare

Ce facem mai departe? Ce acţiuni urmează?

Un efect benefic în acest sens l-ar putea avea aplicarea standardelor de asigurare a calităţii în cercetare şi clasificarea organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării cu atribuirea categoriilor de calificare. Concomitent, se impune evaluarea combinată de perspectivă şi retrospectivă, cu identificarea nu numai a capacităţii de cercetare, dar şi a eficienţei investigaţiei, a managementului acesteia.

Se ştie că sistemul de evaluare, fiind unul de măsurare, necesită folosirea anumitelor referinţe (etaloane, standarde). El trebuie să fie compatibil cu cel internaţional, şi în special cu cel european, adică trebuie să folosească aceleaşi proceduri de referinţă. Acestea sunt cele bazate pe principiile scientometrice pentru măsurarea impactului public al rezultatelor cercetării. În acest sens, se propune:

1. Extinderea listei indicatorilor (criteriilor) calitativi de acreditare din Regulamentul menţionat în scopul atribuirii categoriilor de calificare. Actualmente, activitatea aparatului Comisiei de Acreditare este canalizată spre elaborarea indicatorilor sau standardelor de calificare, în timpul apropiat fiind propuse spre aprobare.

2. Revederea cadrului normativ în vigoare cu delegarea C.N.A.A. a dreptului de acordare a categoriilor de calificare organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării.

3. Reieşind din nivelul de corespundere a activităţilor organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării standardelor de asigurare a calităţii în cercetare, se prevede ca instituţiilor să li se atribuie următoarele categorii de calificare: Categoria A (1) – organizaţii lideri; Categoria B (2) – organizaţii cu indicatori stabili, satisfăcători de activitate; Categoria C (3) – organizaţii cu indicatori insuficienţi pe unele direcţii de acreditare; Categoria D (4) – organizaţii cu indicatori insuficienţi de activitate pe majoritatea direcţiilor de cercetare.

În funcţie de această clasificare, va avea loc şi diversificarea acordării mijloacelor financiare. Aceasta va conduce, evident, şi la sporirea salariilor de funcţie ale cercetătorilor ştiinţifici.

Organizaţiile din categoria de calificare A (1), pe lângă suportul financiar semnificativ acordat de către stat, pot deţine şi statut de Centre de Excelenţă. Acestora li se va acorda prioritate la concursurile naţionale, la procurarea echipamentelor, tehnicii performante, vor fi desemnate în calitate de instituţii de bază în cadrul programelor naţionale şi internaţionale etc.

Considerăm că alinierea la cerinţele globale, prin standarde de asigurare a calităţii în ştiinţă şi dispunând de mijloacele financiare necesare, va conduce la asanarea cercetării din Republica Moldova, la transformarea ştiinţei într-un pilon al dezvoltării economice, la impulsionarea creşterii competitivităţii sistemului de cercetare-dezvoltare şi inovare, la recunoaşterea rezultatelor cercetărilor din R. Moldova pe plan internaţional. Doar astfel inovaţia şi cercetarea vor deveni cu adevărat principalii factori de bunăstare economică şi socială.

REZUMAT

Articolul dat reprezintă un sumar de comentarii, de răspunsuri la un şir de întrebări privind procesul de acreditare a cercetării-dezvoltării, şi anume: Ce este evaluarea şi acreditarea? Care este scopul şi rolul evaluării şi acreditării întru îmbunătăţirea calităţii cercetării etc. De asemenea, articolul reflectă succint rezultatele activităţii Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare (C.N.A.A.) în perioada 2004-2008, precum şi impactul procesului de acreditare asupra dezvoltării ulterioare a organizaţiilor din sfera ştiinţei şi inovării.

ABSTRACT

The article contains some comments to a range of questions concerning science and research evaluation processes: what is the sense of accreditation? What is the role of evaluation in the science modernization processes? It includes a short review of accreditation activities of National Council for Accreditation and Attestation (C.N.A.A.) during 2005-2008, a selective analysis of the impact of accreditation process on the research and the development in several institutions, as well some suggestions dealing with actions that follow to be carried on in the near future.

REALIZĂRI ŞI OBIECTIVE ÎN ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR INFORMAȚIONAL-CULTURALE

dr. conf. univ. Ana SOFRONI,
bibliograf CID PI, AGEPI

Serviciul Carte şi asistenţa informaţională sunt factori primordiali în activitatea instituţiilor culturale, de cercetare/inovare, educaţionale ş.a. Anume cartea şi informaţia fac să crească în mod continuu profesionalismul specialiştilor şi constituie acele instrumente fără de care formarea complexă a noilor personalităţi ar fi imposibilă. Totodată, societatea, pentru a prospera, are nevoie neapărat de aportul oamenilor dotaţi şi bine instruiţi, iar aceasta presupune, de rând cu alte imperative, crearea unor condiţii favorabile pentru „activarea creativităţii omului contemporan" (2, p. 7). La activarea creativităţii umane sunt obligate să-şi dea concursul toate instituţiile informaţional-culturale.

Realizările bibliotecilor şi obiectivele lor de perspectivă la acest capitol sunt prezentate în republica noastră la tradiţionalul Simpozion ştiinţific „Anul Bibliologic", pe care îl organizează sistematic Biblioteca Naţională a Republicii Moldova (BNRM) la sfârşitul primului trimestru al anului în curs. Actuala ediţie a Simpozionului s-a desfăşurat sub genericul „Anul Bibliologic 2008 – anul promovării lecturii". Comunicările făcute de reprezentanţii diferitelor biblioteci au reflectat multilateral problema abordată, fiind relevate îndeosebi aspectele: biblioteconomic, filozofic, social, ceea ce dovedeşte că fenomenul lecturii e destul de complicat, cu rezonanţe pronunţate în orice domeniu. Acesta a preocupat pe savanţi din cele mai îndepărtate timpuri, devenind un obiect de studiu în concepţie filozofică pe parcursul mai multor secole. La anumite etape de dezvoltare, fenomenul în cauză s-a axat pe idei şi orientări generate de realităţile obiective, fiind mereu perfecţionat de către promotorii lecturilor „de suflet ziditoare" şi de „gândire tehnică stimulatoare", care pe drept i-au apreciat importanţa în dezvoltarea perpetuă a umanisticului, pronunţându-se în favoarea aplicării acestei preocupări în toate genurile de activitate.

Un sondaj naţional cu scop determinat referitor la procesul de lectură a fost realizat pe parcursul anului 2008 şi de BNRM. Rezultatele obţinute, incluse în comunicarea „Timpul şi spaţiul lecturii în Republica Moldova", au trezit interesul participanţilor la Simpozion prin modalităţile de abordare şi de studiere a lucrului cu cartea, precum şi prin asistenţa informaţională acordată utilizatorilor în sprijinul activităţii de inovare. Însă programul de cercetare prea extins a făcut imposibilă studierea în profunzime a aspectelor trasate, concretizarea specificului lecturii în dependenţă de factorii care o influenţează în împrejurări concrete, cum ar fi apartenenţa departamentală, tipul bibliotecii determinat de menirea ei socială, vârsta, interesele şi ocupaţiile cititorilor. Au rămas în umbră şi particularităţile pedagogice şi psihologice ale activităţii bibliotecar-bibliografice şi informaţionale. Deci, nu poate fi vorba de indici relevanţi la scară naţională, după cum afirmă autorii sondajului.

Lectura este un fenomen ce poartă pecetea timpului, fiind strâns legată de modul de viaţă, nivelul de trai şi de cultură generală, de activitatea indivizilor. A o studia profund şi cu deplină obiectivitate în cadrul unui singur program este imposibil. Mai lesne ar fi efectuarea unor sondaje pe etape, structurându-le după diferite criterii, de exemplu, după categoria de cititori (lectura elevilor, lectura în mediul studenţesc, lectura cititorilor de vârsta a treia etc.), tipul bibliotecii (lectura în bibliotecile publice, lectura în bibliotecile specializate), profesiile răspândite (asistenţa informaţională şi lectura în rândurile specialiştilor din agricultură, servirea bibliotecar-bibliografică şi informaţională a micului business, cartea în sprijinul activităţii manageriale, cartea şi creativitatea/inovarea ş.a.). Analiza de sinteză a rezultatelor cercetării etapizate ar crea o imagine integrală a fenomenului lecturii la scară naţională. Totodată, ar putea fi mai clar evidenţiate problemele ce ţin de procesul studiat şi trasate căile de soluţionare a acestora.

Promovarea lecturii în bibliotecile pentru copii, în bibliotecile municipale din Chişinău şi Bălţi, în special în Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu" din Chişinău, precum şi în Biblioteca Raională „M. Sadoveanu" din Străşeni, s-a făcut prin diverse modalităţi, cu abnegaţie şi interes deosebit. A fost o manifestare de înalt profesionalism din partea bibliotecarilor de aici, care au ştiut să orienteze lectura în albia cuvenită, ţinând cont de circumstanţele concrete ce o influenţează. În situaţii problematice ei au putut să-şi consolideze eforturile, au reuşit să găsească soluţiile adecvate, ceea ce le-a ajutat să-şi păstreze optimismul în vederea posibilităţilor de valorificare a moştenirii culturale în procesul de instruire a cititorilor. Evident, că stimulentele în lucrul cu cartea au fost mânuite cu abilitate. Pe fundalul unei analize metodic justificate, în activitatea bibliotecilor susnumite se întrevăd mai multe rezerve promiţătoare de care dispun ele în vederea perfecţionării procesului de lectură.

În aspect biblioteconomic, lectura are două suporturi generatoare – serviciul Carte şi asistenţa informaţională. Ambianţa lor pe principiu de echivalenţă este caracteristică mai ales bibliotecilor specializate, unde utilizatorilor li se pune la dispoziţie în mod operativ nu numai informaţia recentă, ci şi literatura din domeniul respectiv. Orice sursă de informare pentru persoanele cu spirit inovator şi creator, după cum sunt de obicei beneficiarii unor asemenea biblioteci, vine să le intensifice gândirea, să le faciliteze calea spre lansarea unor noi idei originale. Idei de creativitate pot apărea şi la cititorii altor tipuri de biblioteci – publice, universitare etc., de aceea colaborarea

informaţională pe tărâmul proprietăţii intelectuale nu-şi pierde actualitatea, dimpotrivă, urmează să ia amploare pentru a lărgi accesul utilizatorilor la informaţia necesară. Actualmente, exigenţele faţă de desfăşurarea acestui proces cresc mereu, toţi partenerii pledând pentru sporirea eficienţei manifestărilor organizate în comun (5, p. 35; 6, p. 16).

În contextul dat, comunicarea „Lectura şi creativitatea în serviciul societăţii: aportul bibliotecilor" (autor Ana SOFRONI, bibliograf CID PI) a avut drept scop afilierea bibliotecilor publice din republică la instituţiile care pe parcursul Anului European al Creativităţii şi Inovării vor derula mai multe proiecte menite să sensibilizeze opinia publică faţă de necesitatea de a găsi noi soluţii creative la provocările ce persistă astăzi în societate. În cadrul activităţilor ce vor avea loc atât la nivel internaţional, cât şi naţional şi local, după cum este prevăzut în Decizia adoptată în decembrie 2008 de Parlamentul European şi Consiliul Uniunii Europene, oricare dintre utilizatorii/cititorii bibliotecii va putea să-şi îmbogăţească cunoştinţele cu informaţia recentă, pentru a-şi manifesta mai activ capacităţile de creativitate şi inovare (1; 3). Pentru tinerii cercetători, care constituie potenţialul încă nevalorificat de proprietate intelectuală, acesta va fi un mare imbold pentru noi căutări şi noi descoperiri. Susţinerea tinerelor talente în ale inventicii şi inovării, educarea respectului faţă de personalităţile din domeniul tehnicii şi al dreptului de autor, trezirea sentimentului de admiraţie pentru avansarea în lumea creativităţii – iată indicii finali scontaţi ai Anului European al Creativităţii şi Inovării. Aceşti indici vor putea fi obţinuţi, în primul rând, pe calea diversificării metodelor tradiţionale de servire bibliotecar-bibliografică şi informaţională, iar în al doilea rând, prin modernizarea metodelor de lucru în baza tehnologiilor electronice cu aplicaţie în domeniul biblioteconomiei (4, p. 2).

Aderarea la programele de promovare a proprietăţii intelectuale în sprijinul creativităţii şi inovării le-ar permite bibliotecilor municipale, raionale şi săteşti să-şi realizeze plenar obiectivele anunţate pentru anul 2009, desemnat în Republica Moldova şi ca An al promovării imaginii bibliotecii publice.

Antrenându-se din start în campaniile de promovare a creativităţii şi inovării, instituţiile informaţional-culturale vor putea contribui substanţial la cauza prosperării societăţii pentru ca, în acest mod, să-şi onoreze pe deplin menirea lor socială.

Bibliografie:

1. 2009 – Anul European al Creativităţii şi Inovării / Centrul Naţional pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale [RO] // http://business-edu.ro.

2. DULGHERU, Valeriu. Creativitate tehnică: Ghid practic / Valeriu Dulgheru, Lorin Cantemir, Maria Carcea. – Chişinău: Editura UTM, 2005. – 180 p.

3. http://create2009.europa.eu.

4. LUPUŞOR, Diana. Biblioteca 2.0 şi Bibliotecarul 2.0 // Gazeta bibliotecarului. – 2009, ianuarie-februarie. - Nr. 1, 2 (99-100). – P. 2-3.

5. RACU, Petru. Biblioteca publică – factor de promovare a informaţiei privind proprietatea industrială // Lecturi AGEPI. – Chişinău: Editura AGEPI, 2004. - P. 33-35.

6. VARGA, Gabor. Proprietatea industrială şi bibliotecile publice: [Sursă electronică] // Revista Română de Proprietate Industrială. – Bucureşti: OSIM, 2007. – Nr. 6. – P. 15-16.

REZUMAT

Instituţiile informaţional-culturale au activat întotdeauna în consens cu imperativele timpului. Actualmente atenţia opiniei publice este concentrată asupra Creativităţii şi Inovării, factori ai dezvoltării declaraţi de către Parlamentul European şi Consiliul Uniunii Europene drept obiective de bază ale anului 2009. Conjugându-şi realizările obţinute în anii precedenţi cu activităţile destinate în mod special promovării Creativităţii şi Inovării, Centrul de Informare şi Documentare în domeniul Proprietăţii Intelectuale (CID PI), bibliotecile specializate şi cele publice, alte instituţii de profil din Republica Moldova contribuie şi pe această cale la dezvoltarea şi prosperarea societăţii.

ABSTRACT

The information-cultural institutions have always had the mission to adjust their activity to the time imperatives. Nowadays, the attention of the public opinion is focused on Creativeness and Innovation, declared by the European Parliament and the European Union Council as basic objects of the year 2009. Joining on way of close collaboration the achievements obtained in the previous years with activities specially destined to the promotion of Creativeness and Innovation, the Intellectual Property Information Retrieval Center (IP IRC), the specialized libraries and the public ones, other similar institutions from the Republic of Moldova could substantially contribute to the society prosperity cause.

CALCULUL PARAMETRILOR CONSTRUCTIVI AI PALETEI PENTRU CREŞTEREA RĂSADULUI

dr., conf. univ. Iurie MELNIC asist. univ. Angela MELNIC
Universitatea Agrară de Stat din Moldova

Introducere

Procesul de funcţionare a maşinii semiautomate de plantat răsaduri presupune folosirea nemijlocită a utilajelor suplimentare de creştere a răsadului, care în timpul plantării se instalează pe maşină [1]. De forma şi parametrii constructivi ai acestor utilaje depinde atât calitatea răsadului crescut pentru plantare, cât şi indicii calitativi de realizare a plantării. Folosirea paletelor cu răsad la procesul de plantare măreşte capacitatea operatorului la alimentarea cu răsad a portrăsadurilor maşinii de plantat, ceea ce permite majorarea vitezei de lucru a maşinii.

Producerea răsadurilor se poate realiza: prin semănat direct, rar, fără repicare, pe pat nutritiv, în ghivece sau lădiţe, prin semănat şi repicare în ghivece, palete de dimensiuni diferite şi direct în câmp [2].

Ghivecele reprezintă suportul şi mediul pentru dezvoltarea răsadurilor, de aceea ele îşi găsesc o largă întrebuinţare, asigurând o prindere totală a plantelor, grăbind fructificarea şi, în general, asigurând continuitatea creşterii plantei [3,4].

Categoria ghivecelor nutritive cuprinde:

- cuburile executate din amestecuri de diferite soluri presate; recipientele de material plastic confecţionate prin matriţare (pahare şi vase de diferite forme, goale în interior);
- recipiente din hârtie (piper-pot), goale în interior;

- ghivece din turbă presată (jiffi-pot), goale în interior;
- ghivece din pământ ars.

Ghivecele obţinute prin presarea amestecului nutritiv omogenizat cu lianţi şi umezit pot avea laturi egale (cuburi nutritive) sau laturi diferite (prisme sau cilindri) cu dimensiuni diferite. Cuburile nutritive se confecţionează folosind diferite tipuri de sol.

Lădiţele paletizabile (paletele) se caracterizează prin majorarea numărului de ghivece (de obicei recipiente de material plastic) şi sunt cu mult mai convenabile în exploatare.

Dezavantajele ghivecelor unitare sunt:

- inconvenienţe în exploatare;
- inconvenienţe în mecanizarea semănatului direct;
- din cauza udării, ghivecele de turbă, hârtie sau pământ ars îşi pierd forma iniţială sau se distrug în timpul transplantării.

Pe lângă aceasta, răsadul necesită cheltuieli de forţă de muncă suplimentare pentru pregătirea sa către plantare [5].

Avantajele paletelor faţă de ghivecele unitare deschid posibilităţi reale în întrebuinţarea lor.

Material şi metodă

Paletele pentru creşterea răsadului pot avea la bază următoarele tipuri de alveole (fig.1).

- alveole de tip con;
- alveole de tip trunchi de con;
- alveole de tip piramidă;
- alveole de tip trunchi de piramidă;
- alveole cilindrice.

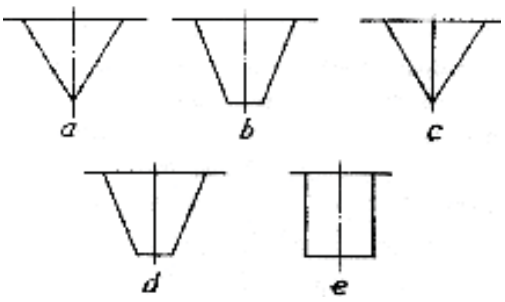

Fig. 1. *Diverse tipuri de alveole ale paletei*
a *- con;* **b** *- trunchi de con;*
c *- piramidă;*
d *- trunchi de piramidă;* **e** *- cilindru.*

Dimensiunile alveolelor acestor palete şi numărul lor pe metru pătrat variază în funcţie de necesitatea plantei faţă de lumină şi substanţe nutritive, proprietăţile fizico-mecanice ale substratului nutritiv şi metoda de extragere din paletă înainte de plantare.

Rezultate şi discuţii

Argumentarea parametrilor paletei pentru creşterea răsadurilor cuprinde:

- argumentarea formei alveolei paletei;
- argumentarea numărului de plante la metru pătrat şi a dimensiunilor exterioare ale paletei.

Pentru stabilirea formei alveolei paletei, este necesar de a determina forţa de extragere a răsadului din alveolă, deoarece forma ei se află în dependenţă directă de această forţă.

În genere, sunt cunoscute 2 metode de extragere a răsadului din alveolele paletei (figura 2):

- extragerea manuală, de tulpina plantei (punctul A);
- extragerea mecanică, prin împingerea ghiveciului din partea de jos a paletei (punctul B), prin intermediul unor degete 3 (figura 2).

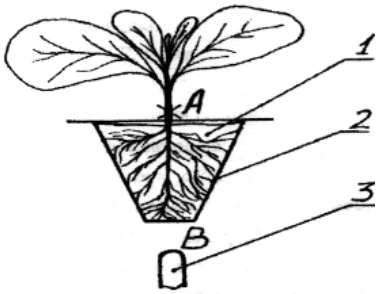

Fig. 2. *Metode de extragere a răsadului din alveole:* **1** *– substrat nutritiv;* **2** *– alveolă;* **3** *– deget mecanic;* **A** *– extragere manuală;* **B** *– extragere mecanică.*

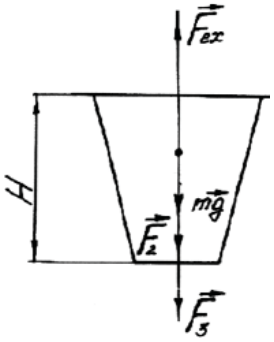

Fig. 3. *Componentele forţei de extragere* Fex*:* $m\vec{g}$ *- forţa de greutate;*
$\vec{F}_3$ *- forţa de acţiune în rezultatul adeziunii substratului nutritiv de pereţii alveolei;*
$\vec{F}_3$ *- forţa de frecare.*

Metoda mecanică are dezavantajul principal în faptul că, în momentul extragerii, degetul mecanic acţionând asupra substratului nutritiv, acesta traumatizează sistemul radicular al plantei, împiedicând astfel realizarea unuia dintre scopurile creşterii răsadurilor prin această metodă. De aceea, se va cerceta anume metoda de extragere manuală a răsadului din alveola paletei.

În cazul extragerii răsadului de tulpină, forţa de extragere este egală (figura 3):

$$F_e = F_1 + F_2 + F_3 \qquad (1)$$

unde: F_1 – forţa de greutate $(F_1 = mg)$, N;

F_2 – forţa care acţionează ca rezultat al alipirii substratului nutritiv de pereţii alveolei, N;

F_3 – forţa de frecare, N.

Masa substratului nutritiv este egală:

$$m = \rho V \qquad (2)$$

unde: ρ – densitatea substratului nutritiv din ghivece, kg/m^3;

V – volumul substratului nutritiv, m^3.

Deoarece volumul trunchiului de con este egal cu

$$V = \frac{\pi H}{3} \cdot \left[\left[Htg\ \alpha + r \right]^2 \left[Htg\ \alpha \quad r \right] r \quad r^2 \right] \quad \textbf{(3)}$$

unde: H – înălţimea ghiveciului, m;

r – raza mică a trunchiului de con, m;

α – unghiul de înclinare a pereţilor ghiveciului, grade.

Atunci, înlocuind în relaţia (2), obţinem relaţia finală de determinare a forţei de greutate:

$$F_1 = \frac{\pi \rho \quad gH}{3} \cdot \left[\left[Htg \quad \alpha + r \right]^2 + \left[Htg \quad \alpha + r \right] r + r^2 \right] \quad \textbf{(4)}$$

Forţa F_2, care acţionează datorită adeziunii substratului nutritiv de pereţii alveolei, este egală cu:

$$F_2 = k\,S \quad \textbf{(5)}$$

unde: k - coeficientul de adeziune, N/cm^2;

S – suprafaţa de acţiune a forţei de adeziune, m^2.

Suprafaţa de acţiune a forţei de adeziune este egală:

$$S = \frac{\pi}{4} \cdot \left[\frac{r}{2} + 2 \cdot Htg\ \alpha \right]^2 \quad \textbf{(6)}$$

După înlocuirea în relaţia (5), obţinem:

$$F_2 = \frac{k\pi}{4} \cdot \left[\frac{r}{2} + 2 \cdot Htg\ \alpha \right]^2 \quad \textbf{(7)}$$

Deoarece substratul nutritiv se află în ghivece timp de 30-60 de zile, fiind udat încontinuu, pe suprafaţa pereţilor alveolei se formează neregularităţi cu înălţimi de până la 2…3 mm.

La extragerea răsadului din alveolă, este evident că aceste neregularităţi opun rezistenţă, cea mai mare fiind în cazul când unghiul este egal cu zero, iar umiditatea solului – cea mai mică posibilă pentru activitatea plantei (9…11%). Să analizăm cazul când ghiveciul nu are formă cilindrică, ci tronconică (figura 4).

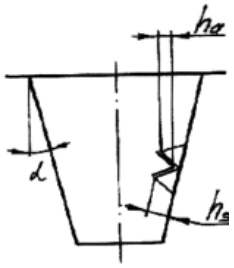

Fig. 4. *Parametrii ce determină forţa de frecare la extragerea răsadului din alveolă:* h_s *– înălţimea totală a neregularităţilor;* h_a *– înălţimea activă a neregularităţilor.*

Forma neregularităţilor se presupune a fi de forma unui triunghi isoscel cu înălţimea hs, deoarece în cazul acesta apare ca o figură rigidă, care opune o rezistenţă maximă la extragere. Atunci nu e greu de observat că, în cazul când unghiul a = 60°, forţa de frecare, practic, nu acţionează asupra răsadului.

De aceea, este necesar de a găsi funcţia de a pentru care este adevărată ipoteza $h_a^{60^o} = 0$ pentru care $F_3^{60^o} = 0$. Când a = 60°

cosa = cos60° sau $\cos\alpha = \frac{1}{2}$, atunci 2cosa = 1, iar

$$2\cos a - 1 = 0 \qquad (8)$$

În sfârşit:

$$h_3(a) = h_s \cdot (2\cos a - 1) \qquad (9)$$

În cazul când a = 0, $h_a = h_s$ forţa $F_3 = F_{fr.c}$.

De aceea,

$$F_3 = F_{fr.c}(2\cos a - 1) \qquad (10)$$

unde: $F_{fr.c}$ – forţa de frecare la extragerea răsadului din alveola cilindrică, N.

În acest caz, relaţia de determinare a forţei de extragere a răsadului din alveolă va căpăta forma:

$$F_{ex} = \frac{\pi\rho\ gH}{3} \cdot \left[\left[Htg\ \alpha + r\right]^2 + \left[Htg\ \alpha + r\right]r + r^2\right] + k\pi\ \frac{\left[r/3 + 2Htg\ \alpha\right]^2}{4} + F_{fr.c}\left(2\cos\alpha - 1\right), N \qquad (11)$$

În figura 5 sunt prezentate graficele forţelor care acţionează la extragerea răsadului din alveolele paletei, în funcţie de unghiul a, conform relaţiei (11).

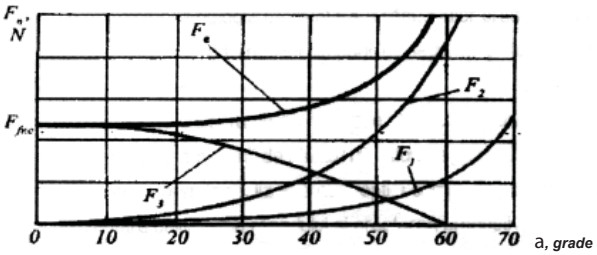

Fig. 5. *Forţa de extragere F_e şi componentele ei F_1, F_2, F_3 în funcţie de unghiul* a *de înclinare a pereţilor ghiveciului:*
$F_{fr.c}$ – valoarea forţei de frecare la alveolele de tip cilindru.

Din grafic se vede că, odată cu mărirea unghiului a, forţele F_1 şi F_2 tind spre infinit, iar forţa F_3 scade şi la 60 grade este egală cu zero. Curba 4 este suma acestor trei forţe. În intervalul a = 0…25 grade, rezultanta acestor forţe F_e este minimă şi, practic, nu se schimbă, însă, odată cu mărirea unghiului a, aceasta începe a se mări rapid. Deci, cu toate că forţa F_3 la a = 60° este egală cu zero, deoarece forţele F_1 şi F_2 sunt, respectiv, funcţii cubică şi pătrată, rezultanta F_e este aproximativ de 1,7…1,8 ori mai mare.

Forţa de extragere a răsadului din ghivece se schimbă în funcţie de umiditatea solului, deoarece se schimbă şi densitatea substratului nutritiv şi, deci, şi masa lui.

Densitatea substratului nutritiv din ghivece se determină din relaţia:

$$\rho(W) = \frac{12M\left[1+\frac{W}{100}\right]}{\pi H\left(2Htg\ \alpha + d\right)^2 + \left(2Htg\ \alpha + d\right)d + d^2} \quad \textbf{(12)}$$

unde: *W* – umiditatea absolută a substratului nutritiv, %;

M - masa substratului nutritiv, kg.

Cu ajutorul relaţiilor (11) şi (12), poate fi calculată teoretic forţa de extragere a răsadului din alveola paletei în funcţie de umiditatea substratului nutritiv.

Deoarece alveolele trebuie strânse în palete conform cerinţelor plantei faţă de lumină şi volumul substratului nutritiv, a fost stabilită densitatea optimă a plantelor pe metru pătrat, având în vedere faptul că majorarea neargumentată a densităţii aduce la micşorarea recoltei timpurii [6,7,8].

Fie *L* şi *S* - respectiv lungimea şi lăţimea paletei. Atunci, pentru determinarea numărului de alveole care pot ocupa suprafaţa dată în funcţie de unghiul de înclinare a pereţilor, poate fi folosită următoarea relaţie:

$$N = \frac{LS}{\left(2Htg\ \alpha + d\right)^2} \quad \textbf{(13)}$$

unde: *L* – lungimea paletei, m;

S – lăţimea paletei, m.

Lungimea şi lăţimea paletei se aleg din condiţia că aceasta trebuie să fie instalată în timpul lucrului pe maşina de plantat de către un muncitor. Pentru aceasta, ea trebuie să fie uşor manevrabilă şi să nu întrecă greutatea admisă de regulile de protecţie a muncii.

De aceea, s-a convenit că: L = 0,5 m şi S = 0,41 m.

Înlocuind aceşti parametri în formula 13 (H = 0,05 m, d = 0,01m), determinăm numărul optim de alveole, ce pot fi strânse în paleta dată. Dependenţa numărului de alveole de unghiul de înclinare este prezentată în figura 6.

Pentru stabilirea finală a unghiului optim de înclinare a pereţilor alveolei a, aflăm numărul de plante pe suprafaţa dată conform recomandărilor [2]:

$$N_s = N_{rec} LS, \text{ răsaduri} \qquad \textbf{(14)}$$

unde: N_{rec} – densitatea optimă recomandată (330…500), răsaduri/m^2.

Atunci, înlocuind în formula 14, se obţine N_s = 67,65 …102,5 răsaduri sau în medie 85,075 răsaduri/paletă. În scopul majorării rigidităţii paletei, s-a convenit ca distanţa dintre alveolele vecine ale paletei să fie majorată cu 5…8 mm. Cu scopul de a creşte un răsad de calitate, s-a optat pentru 80 de alveole într-o paletă care, conform figurii 6, corespunde unghiului a =12…15°.

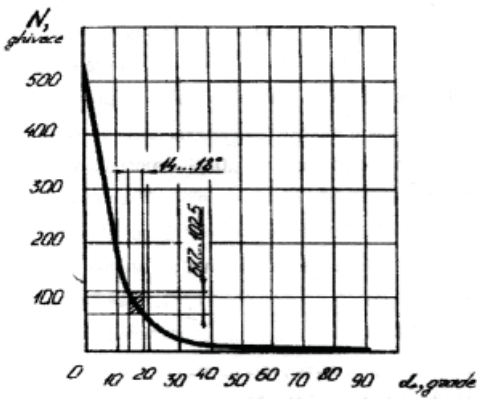

Fig. 6. *Determinarea valorilor optime ale parametrilor principali ai paletei*

În urma cercetărilor teoretice ale formei şi parametrilor constructivi ai alveolei, s-a ajuns la concluzia că unghiul a al pereţilor alveolei trebuie să se afle în zona de 12…15 grade [9]. Pentru veridicitatea cercetărilor teoretice, au fost construite şi cercetate experimental variante de palete având la bază alveole cu unghiurile de 12 şi 15 grade, care se utilizează cu succes la creşterea răsadului calitativ de diverse culturi agricole înfiinţate prin răsaduri.

Bibliogarfie:

1. MELNIC, Iu., BUMACOV, V. Maşină de plantat răsaduri. Brevet de invenţie nr. 2371 din 29.02.2004. Chişinău: BOPI nr. 2/2004.

2. Tehnologia producerii seminţelor şi a materialului săditor la plante legumicole /DIMITRESCU, M., BĂLASA, M., RAICU, C., LEMENI, ZĂVOI, V.A. - Bucureşti: Ceres, 1977. – 278 p.

3. Ovoşcevodstvo zaşcişcieonogo grunta/ VAŞCENCO, S., CECUNOVA, Z., SAVINOVA, N., GAVRILOV, N., VENDILO, G., DUDOREV, I.– M.: Colos, 1984. – 272 p.

4. ERŞOVA, V. Vozdelîvanie tomatov v otcrîtom grunte. – Ch.: Ştiinţa, 1978. – 280 p.

5. CIAUŞESCU , I. Cultura legumelor. – Bucureşti: Ceres, 1979. – 496 p.

6. PATRON, Petru. Legumicultura. – Ch.: Universitas, 1992. – 474 p.

7. INDREA, D. Cultivarea legumelor timpurii/D. Indrea, A. Apohidean. – Bucureşti: Ceres, 1997. – 174 p.

8. POPESCU, V. Legumicultura, Vol. 1. – Bucureşti: Ceres, 1996, - 322 p.

9. ROŞCA, V. Metodă de cultivare a răsadurilor în palete şi complexul de sere pentru înfăptuirea ei: Brevet MD, 1997. Coautori: V. Bumacov, Gh. Uncu.

REZUMAT

În articol sunt prezentate principalele categorii de ghivece şi metoda de calculare a parametrilor de calcul ai ghivecelor şi casetelor pentru creşterea răsadului. În rezultatul cercetărilor teoretice a fost obţinută corelaţia matematică pentru determinarea forţei de tracţiune a răsadului din ghivece. Au fost stabiliţi parametrii de calcul ai ghivecelor şi casetelor.

ABSTRACT

The main categories of pots are presented and the method of calculation of the design parameters of pots and cassette for seedling growing is proposed. As a result of theoretical research the basic mathematical relation for determination of the drawing power of seedling from pot have been obtained. The design parameters of the pot and cassette have been settled.

„Intellectus" nr. 1-4/2008

Nr. crt.	Autorul	Titlul articolului	Nr. rev.	Pag.
1.	**AFANASIEV Veaceslav,** dr., director general al Agenţiei pentru Inovare şi Transfer Tehnologic	Strategia naţională în domeniul inovării pentru perioada 2008-2011	2/2008	5
2.	**BADÎR Iurie,** dr., conf.univ., şef Direcţie Economie şi Finanţe, AGEPI	Marca şi funcţiile ei economice	1/2008	60
		Strategia naţională în domeniul inovării pentru perioada 2008-2011	2/2008	5
		Inovarea în susţinerea întreprinderilor mici şi mijlocii	4/2008	5
3.	**BALTEANSCHI Dumitru,** dr., cercet. şt. coordonator la Institutul de Pedologie şi Agrochimie „Nicolae Dimo"	Încă o dată despre combaterea secetei	3/2008	115
4.	**BELEI Olga,** magistru în drept, director Departament Drept de Autor şi Drepturi Conexe, AGEPI	Sesiunea a XVI-a a Comitetului Permanent OMPI pentru dreptul de autor şi drepturile conexe	1/2008	75
		Proiectul noii Legi privind dreptul de autor şi drepturile conexe – o prerogativă a dezvoltării	2/2008	10
		Protecţia programelor de calculator prin prisma dreptului penal	3/2008	28
		Măsuri de protecţie a dreptului de autor şi drepturilor conexe prin prisma modificărilor legislative	4/2008	11
5.	**БЛИЗНЕЦ И. А.,** др., профессор, действ. гос. советник 3 класса, ректор Российского государственного института интеллектуальной собственности (РГИИС)	О некоторых итогах исследования значимости авторского права в экономике России	3/2008	15
6.	**БОДЮЛ Татьяна,** д-р, Государственный университет Молдовы	Права и обязанности патентообладателей новых сортов растений	2/2008	
7.	**CELAC Valentin,** acad. IAELPS, dr. hab., Chief of Legume Crop Genetics and Amelioration Laboratory	The legume crops – problems, perspectives, and contributions	4/2008	90
8.	**CHIFA Felicia,** drd., Catedra drept procesual civil, Universitatea de Stat din Moldova	Obiectul probaţiunii în pricinile privind apărarea drepturilor de autor şi drepturilor conexe	2/2008	55
		Sarcina probaţiunii în pricinile privind apărarea dreptului de autor şi a drepturilor conexe	4/2008	53

9.	**CHIROŞCA Dorian,** dr., Director General AGEPI	Rolul organelor administrative şi al societăţilor de gestiune pe principii colective în promovarea creativităţii şi a industriilor bazate pe dreptul de autor	3/2008	11
10.	**COBAN Igor,** drd., Catedra Drept Procesual Civil, USM	Particularităţi ale examinării cauzelor de protecţie a proprietăţii intelectuale în procedura de revizuire	3/2008	71
11.	**COLIBAN Valentin,** şef adjunct Direcţie, Ministerul Dezvoltării Informaţionale al Republicii Moldova	Expertiza judiciară a produselor program şi a bazelor de date	3/2008	33
		Evaluarea produselor program şi a bazelor de date	4/2008	49
12.	**CRAVCENCO Raisa,** dr., colaborator ştiinţific superior, evaluator PI, Secţia strategii şi evaluare, AGEPI	Действующая система стимулирования инновационной деятельности в Республике Молдова	1/2008	77
		Evaluarea brandurilor	2/2008	73
13.	**ДЕЛОРТ Анн-Мари,** д-р наук, Университет Blasé Pascale, г. Клермон-Ферран, Франция	Использование процессов фотокатализа в решении экологических проблем	4/2008	94
14.	**DUMBRĂVEANU Nicolae,** dr., IEFS al AŞM	Strategia naţională în domeniul inovării pentru perioada 2008-2011	2/2008	5
15.	**КОВАЛЕВ Виктор,** д-р, Научно-исследовательский центр прикладной и экологической химии Молдавского госуниверситета	Эффективное обезвреживание клеевых осадков виноделия	3/2008	106
16.	**КОВАЛЕВА Ольга,** д-р хим. наук, Научно-исследовательский центр прикладной и экологической химии Молдавского государственного университета	Использование процессов фотокатализа в решении экологических проблем	4/2008	94
17.	**CRASOVSCHI Veaceslav,** dr., Agenţia pentru Inovare şi Transfer Tehnologic	Strategia naţională în domeniul inovării pentru perioada 2008-2011	2/2008	5
18.	**CRÎŞMARU Valentin,** dr., Agenţia pentru Inovare şi Transfer Tehnologic	Transferul de tehnologii în sprijinul dezvoltării durabile a agriculturii	2/2008	87
19.	**CTITOR Natalia,** magistru, drd., lector la Universitatea „Perspectiva-INT”	Esenţa, importanţa şi protecţia juridică a mărcilor în Republica Moldova	3/2008	44
20.	**DICUSAR Ion,** dr., Institutul de Genetică şi Fiziologie a Plantelor al AŞM	Strategia naţională în domeniul inovării pentru perioada 2008-2011	2/2008	5
		Metode de evaluare a capitalului intelectual	3/2008	78
21.	**DICUSAR Călin,** magistru, Universitatea de Stat din Moldova	Metode de evaluare a capitalului intelectual	3/2008	78

22.	**DULGHERU Valeriu,** prof. univ., dr. hab. şef catedră, Universitatea Tehnică a Moldovei	Studiu de prefezabilitate a microhidrocentralei flotabile pentru producerea energiei mecanice	4/2008	85
23.	**GOREMÎCHINA Ludmila,** şef Secţie desene şi modele industriale, AGEPI	Dreptul de prioritate privind protecţia desenelor şi modelelor industriale în legislaţia Republicii Moldova	3/2008	52
		Protecţia desenelor şi modelelor industriale conform noilor prevederi legislative	4/2008	31
24.	**GUŢU Corina,** drd., Institutul de Energetică al Academiei de Ştiinţe a Moldovei	Caracteristicile radiaţiei solare pe teritoriul Republicii Moldova	1/2008	84
25.	**GUŞAN Ala,** director adjunct Departament Invenţii, Soiuri de plante, Modele de utilitate, AGEPI	Brevetarea invenţiilor în străinătate pe calea Euro-PCT	2/2008	15
26.	**GUZUN Zinaida,** expert coordonator, Secţia modele şi desene industriale, AGEPI	Protecţia desenelor şi modelelor industriale incluse în clasa 06 „Mobilier”	2/2008	39
27.	**GHIMZA Alexandru,** expert coordonator, Secţia mecanică, electricitate, AGEPI, cercetător ştiinţific Laboratorul de procese hidrodinamice IFA al AŞM	Expertiza invenţiilor nebrevetabile	2/2008	24
28.	**GRAUR Ioan,** drd., Universitatea de Stat din Moldova	Protecţia drepturilor de autor în noul Cod penal al României: probleme şi soluţii de lege *ferenda*	2/2008	82
29.	**ГРИЩУК Светлана,** преподаватель, Славянский университет Молдовы	Развитие доменных имен в Республике Молдова и их регистрация	3/2008	65
30.	**LEVIŢCHI Simion,** dr., director adjunct Departament Mărci, Modele şi Desene Industriale, AGEPI	Noile prevederi ale legislaţiei naţionale în domeniul protecţiei desenelor şi modelelor industriale în contextul armonizării cu *acquis*-ul comunitar	1/2008	5
		Interferenţa dintre marcă şi alte obiecte de proprietate intelectuală	2/2008	29
		Protecţia desenelor şi modelelor industriale conform noilor prevederi legislative	4/2008	31
31.	**LUPAN Aurelia,** dr., specialist principal, Secţia marketing, servicii, AGEPI	Corelaţia dintre proprietatea intelectuală, rezultatele cercetărilor ştiinţifice şi procesul inovativ	3/2008	94
32.	**JALBĂ Violeta,** şef Secţie mărci internaţionale, AGEPI	Protecţia pe cale internaţională a mărcilor de produse şi servicii	1/2008	18
33.	**MOGOL Natalia,** şef Secţie mărci naţionale, AGEPI	Procedura de protecţie a mărcilor de produse şi servicii la nivel naţional	1/2008	25
		Protecţia internaţională a mărcilor în lumina ultimelor modificări privind Sistemul de la Madrid	4/2008	23

34.	**MOISEI Andrei,** director Departament Juridic, AGEPI	Doar producătorul poate aprecia avantajele oferite de înregistrarea OPI	1/2008	47
		Rolul proprietăţii intelectuale în iniţierea unei afaceri	2/2008	67
35.	**НЕННО Владимир,** д-р, Научно-исследовательский центр прикладной и экологической химии Молдавского госуниверситета	Эффективное обезвреживание клеевых осадков виноделия	3/2008	106
36.	**NOVAC Valentina,** şef adjunct, Direcţia Controlul Fuziunilor, Agenţia Naţională pentru Protecţia Concurenţei	Combaterea concurenţei neloiale în Republica Moldova	2/2008	46
37.	**ОСОЯНУ Наталия,** магистр экономики, лектор, Кафедра международного права, УЛИМ	Некоторые особенности защиты интеллектуальной собственности в странах англо-американской правовой системы	3/2008	83
38.	**OPREA Cristian,** director adjunct al Direcţiei Expertize şi Constatări a Oficiului Român pentru Drepturile de Autor (ORDA)	Pirateria prin fişiere tip ”.torrent”	3/2008	89
39.	**PALADI Daniela,** drd., catedra „Tehnologia Conservării”, Universitatea Tehnică a Moldovei	Tehnologia de obţinere a gemurilor şi confiturilor din fructe şi pomuşoare cu conţinut redus de zaharoză	4/2008	108
40.	**PLOPA Anatol,** şef adjunct Secţie mecanică, electricitate, AGEPI	Aplicabilitatea industrială în procesul examinării cererii de brevet de invenţie (studiu de caz)	3/2008	39
41.	**POPOVICI Aurelia,** expert principal, Secţia modele şi desene industriale, AGEPI	Protecţia desenelor şi modelelor industriale incluse în clasa 06 „Mobilier”	2/2008	39
		Dreptul de prioritate privind protecţia desenelor şi modelelor industriale în legislaţia Republicii Moldova	3/2008	52
42.	**ROMIŢAN Ciprian Raul,** dr., vicepreşedinte al Asociaţiei Ştiinţifice de Dreptul Proprietăţii Intelectuale, redactor-şef al Revistei Române de Dreptul Proprietăţii Intelectuale	Drepturile morale de autor în România (I)	4/2008	14
43.	**ROTARU Sergiu,** magistru în drept, şef Secţie control şi respectarea legislaţiei, AGEPI	Determinarea regimului juridic de protecţie a expresiilor folclorice (1)	2/2008	51
		Determinarea regimului juridic de protecţie a expresiilor folclorice (2)	4/2008	44
44.	**ROŞCA Alfreda,** dr., Agenţia pentru Inovare şi Transfer Tehnologic	Transferul de tehnologii în sprijinul dezvoltării durabile a agriculturii	2/2008	87

45.	**ROŞCOVANU Eugen,** magistru în economie, preşedintele Asociaţiei Micului Business	Impactul globalizării asupra dezvoltării IMM-urilor în Republica Moldova	4/2008	63
46.	**SANDU Ion,** dr., prof. univ., Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi	Aspecte etice privind proprietatea intelectuală (I)	2/2008	92
		Aspecte etice privind proprietatea intelectuală (II)	3/2008	99
47.	**SANDU Ioan Gabriel,** dr., Universitatea Tehnică „Gh. Asach", Iaşi	Aspecte etice privind proprietatea intelectuală (I)	2/2008	92
		Aspecte etice privind proprietatea intelectuală (II)	3/2008	99
48.	**SANDU Andrei-Victor,** Forumul Inventatorilor Români, Iaşi	Aspecte etice privind proprietatea intelectuală (I)	2/2008	92
		Aspecte etice privind proprietatea intelectuală (II)	3/2008	99
49.	**SIBOV Liviu,** jurist principal, Secţia Legislaţie, AGEPI	Respectarea drepturilor asupra desenelor şi modelelor industriale în conformitate cu legislaţia naţională şi cea europeană	1/2008	42
50.	**SOSNOVSCHI Victor,** dr. ing. specialist principal, Secţia marketing, servicii, AGEPI	Brevetarea invenţiilor în cadrul universităţilor şi institutelor academice	1/2008	31
51.	**SPĂTARU Leonid,** expert, Secţia mecanică, electricitate, AGEPI	Aplicabilitatea industrială în procesul examinării cererii de brevet de invenţie (studiu de caz)	3/2008	39
52.	**SCRIPNIC Elena,** dr., conf. univ., Catedra zootehnie specială, Universitatea Agrară de Stat din Moldova	Câmpul electromagnetic ca factor de influenţă asupra creşterii tineretului de gâscă	1/2008	94
53.	**SUHOVICI Nina,** economist principal, Secţia strategii şi evaluare, AGEPI	Strategia naţională în domeniul inovării pentru perioada 2008-2011	2/2008	5
54.	**ŞAITAN Alexandru,** expert principal, Secţia modele şi desene industriale, AGEPI	Aspecte practice privind înregistrarea desenelor şi modelelor industriale	4/2008	36
55.	**ŢÎGANAŞ Ion,** dr., director adjunct Departament Drept de Autor şi Drepturi Conexe, AGEPI	Soluţionarea litigiilor legate de gestiunea colectivă a drepturilor de autor şi conexe prin intermediul medierii şi arbitrajului	1/2008	11
		Măsuri de protecţie a dreptului de autor şi drepturilor conexe prin prisma modificărilor legislative	4/2008	11
56.	**TOCAN Parascovia,** dr., conf. univ., Institutul de Instruire Continuă	Managementul cunoştinţelor – instrument de stimulare a inovării	4/2008	80

57.	**TOMA Simion,** acad., academician coordonator al Secţiei Ştiinţe Agricole, AŞM	Corelaţia dintre proprietatea intelectuală, rezultatele cercetărilor ştiinţifice şi procesul inovativ	3/2008	94
58.	**TOPALĂ Ştefan,** dr. hab., prof., Grădina Botanică (Institut) a Academiei de Ştiinţe a Moldovei	Sinteza genomului nou al viţei-de-vie în ştiinţa moldavă	2/2008	97
59.	**ЦУРКАН Аурика,** доцент., д-р. экономических наук, научный секретарь Отдела ЭМН АН Республики Молдова	Инновационный риск в контексте экономического развития	1/2008	70
60.	**ВАСИЛЬЕВА Ю.С.,** к.э.н., зам. нач. Отдела научных исследований, экспертизы, стратегического планирования и международного сотрудничества, ст. препод. Российского государственного института интеллектуальной собственности (РГИИС)	Управление интеллектуальным капиталом с ориентацией на стратегические цели бизнеса	4/2008	70
61.	**UNGUREAN Viorica,** drd., Institutul de Economie, Finanţe şi Statistică al AŞM	Conţinutul transferului tehnologic şi metode de realizare	4/2008	75
62.	**ZAVALISTÎI Ana,** şef Secţie redacţia „Intellectus” şi mass-media, AGEPI	Proprietatea intelectuală: forme noi, pasibile de protecţie	1/2008	37

Consiliul ştiinţific:

dr. D. CHIROŞCA **(preşedinte)**, acad. Gh. DUCA, acad. B. GAINA,
membru cor. C. GAINDRIC, acad. V. CANŢER, dr. hab. I. BLIZNETZ (Federaţia Rusă),
dr. hab. E. COJOCARU, dr. V. COJOCARU, dr. hab. V. DOROGAN, dr. hab. A. BURIAN,
dr. Gh. CHIBAC, dr. hab. V. DULGHERU, dr. hab. I. HOLBAN, dr. V. VOLCINSCHI,
dr. V. ROŞ (România), acad. V. RUDIC, dr. I.G. SANDU (România),
dr. hab. C. SPÂNU, dr. hab. N. TARAN

Colegiul de redacţie:

Preşedinte – dr. D. CHIROŞCA
Membri:
Drept de autor şi drepturi conexe - responsabili O. BELEI
Proprietate industrială – responsabili I. DANILIUC, dr. Sv. MUNTEANU, T. JOVMIR
Apărarea drepturilor de PI, Jurisprudenţa – responsabili A. MOISEI, D. HMELI,
P. BONDARESCO
Economia PI – responsabil dr. Iu. BADÎR
Inovarea şi transferul tehnologic – responsabili dr. Iu. BADÎR, T. JOVMIR
Tehnologii informaţionale şi PI – responsabil dr. V. RUSANOVSCHI
Comunicări ştiinţifice – responsabili dr. Sv. MUNTEANU, dr. M. ROJNEVSCHI
Proces editorial – responsabili A. ZAVALISTÎI, I. DIVIZA
Tehnoredactare – R. ŢURCANU

* * *

Opiniile exprimate în revistă aparţin autorilor articolelor respective şi nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al editorului. Responsabilitatea pentru conţinutul articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Adresa redacţiei:
Republica Moldova, MD-2024, mun. Chişinău, str. Andrei Doga 24/1,
Agenţia de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI). Redacţia revistei "Intellectus".
Tel. (37322) 400-588, 400-586.
E-mail: press@agepi.md sau Ion.Diviza@agepi.md
sau Ana.Zavalistai@agepi.md

© AGEPI, 2009

Imprimat la AGEPI